

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

М. І. ДИБА, Ю. О. ГЕРНЕГО

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Рецензенти

Л. М. Алксесенко, д.е.н., проф.
(Західноукраїнський національний університет)

В. Л. Смагін, д.е.н., проф.
(Національний транспортний університет)

Т. В. Майорова, д.е.н., проф.
(Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана)

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою КНЕУ
Протокол № 10 від 30 червня 2022 р.*

Редакційна колегія факультету фінансів

Голова редакційної колегії: Б.С. Стеценко, д.е.н., професор

Відповідальний секретар редакційної колегії: А.А. Славкова, к.е.н., доцент

Члени редакційної колегії: О.В. Мурашко, к.е.н., доцент, Т.В. Майорова, д.е.н., професор, В.М. Опарін, д.е.н., професор, О.О. Терещенко, д.е.н., професор, Н.В. Дегтярьова, к.е.н., доцент, Л.О. Примостка, д.е.н., професор, Е.І. Щукіна, канд.педаг.наук, доцент, О.Г. Ходакевич, канд.псих.наук, доцент

Диба М. І., Гернего Ю. О.

Д44 **Управління соціальними інвестиціями [Електронний ресурс] : навч. посібник / М. І. Диба, Ю. О. Гернего. — К.: КНЕУ, 2022. — 129, [3] с.**
ISBN 978-966-926-414-5

У навчальному посібнику висвітлено концептуальні основи управління соціальними інвестиціями та розглянуто практики соціального інвестування. Досліджено теоретичні засади соціальних інвестицій та їх роль в економіці. Обґрунтовано специфіку та організаційні форми управління соціальними інвестиційними проектами. Зосереджено увагу на ефективності соціальних інвестицій та потенціалі соціального інвестування. Здійснено аналіз ресурсного забезпечення та ризиків соціального інвестування. Досліджено особливості управління соціальними інвестиціями в Україні. Зроблено оцінку галузевих стандартів організації управління соціальними інвестиціями та огляд особливостей управління соціальними інвестиціями міжнародних фінансових інституцій.

Навчальний посібник підготовлено для здобувачів вищих навчальних закладів, які навчаються за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Крім того, матеріали навчального посібника можуть бути цікавими для наукових працівників, викладачів, фінансистів, представників бізнесу та громадських організацій, інвесторів, стартаперів, аспірантів.

УДК 005:330.322]:364

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ	9
<i>Тема 1. Теоретичні засади дослідження соціальних інвестицій та їх роль в економіці</i>	<i>9</i>
1.1. Сутність соціальних інвестицій, природа їх виникнення . . .	10
1.2. Соціальні інвестиції, як форма прояву соціальної відповідальності	13
1.3. Еволюція розвитку соціально-відповідального бізнесу та соціальних інвестицій	17
1.4. Соціальні інвестиції, філантропія, благодійність	19
1.5. Прояви соціальних та етичних інвестицій	22
1.6. Ознаки класифікації соціальних інвестицій	25
1.7. Економічні відносини соціального інвестування	28
1.8. Соціальна сфера та соціальна інфраструктура	32
<i>Тема 2. Теоретичні основи управління соціальними інвестиційними проектами</i>	<i>36</i>
2.1. Сутність інвестиційного проекту.	36
2.2. Алгоритм реалізації соціального інвестиційного проекту	43
2.3. Етапи управління соціальним інвестиційним проектом . . .	45
<i>Тема 3. Організаційні форми управління соціальними інвестиціями</i>	<i>48</i>
3.1. Принципи організації управління соціальними інвестиціями в умовах збалансованого людського розвитку	48
3.2. Механізми управління соціальними інвестиційними проектами.	51
3.3. Специфіка грантового фінансування	53
3.4. Прикладні моделі грантового фінансування	54
<i>Тема 4. Ефективність соціальних інвестицій</i>	<i>59</i>
4.1. Рівень та якість життя	59
4.2. Індикатори ефективності соціальних інвестицій: соціальний ефект, соціальна ефективність, соціально-економічна ефективність, економічна ефективність	61
4.3. Рівні оцінки ефективності соціальних інвестицій	63
4.4. Прикладні аспекти оцінки ефективності інвестицій в освітню компоненту людського розвитку	65

Тема 5. Потенціал соціальних інвестицій	69
5.1. Категоріально-понятійний апарату дослідження потенціалу соціального інвестування	69
5.2. Структурні компоненти потенціалу підприємства	71
5.3. Прийоми та методи оцінки потенціалу соціальних інвестицій	73
5.4. Моделі державного стимулювання соціально-економічного розвитку	75
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ	78
Тема 6. Ризики соціального інвестування	78
6.1. Основні параметри результативності соціальних проєктів	78
6.2. Алгоритм ризик-менеджменту	79
6.3. Методи захисту від ризиків соціального інвестування	82
Тема 7. Особливості управління соціальними інвестиціями в Україні	85
7.1. Потенціал управління соціальними інвестиціями в Україні	85
7.2. Інвестиційні можливості суб'єктів соціально-орієнтованого бізнесу в Україні	88
7.3. Соціальні інвестиції банків в Україні	90
Тема 8. Галузеві стандарти організації управління соціальними інвестиціями	99
8.1. Стратегії взаємодії бізнесу та суспільства	100
8.2. Переваги залучення секторів бізнесу до досягнення цілей соціального інвестування	101
8.3. Соціальні інвестиції у банківському секторі: досвід Великої Британії	103
8.4. Потенціал фінансування ініціатив зеленого курсу	106
8.5. Альтернативні інвестиції як джерело підтримки креативного сектору	108
8.6. Соціальні інвестиції на глобальному ринку хмарних технологій	110
Тема 9. Особливості управління соціальними інвестиціями міжнародних фінансових інституцій	114
9.1. Міжнародні донори в Україні	114
9.2. Соціальні інвестиції Групи Світового банку	116
9.3. Діяльність УФСІ в Україні	117
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	123
ДОДАТКИ	128

ПЕРЕДМОВА

«Інвестиції в знання платять кращі дивіденди»

Бенджамін Франклін (Benjamin Franklin)

Сьогодення ставить низку нових викликів для бізнесу та соціальної сфери. Зокрема, для досягнення та підтримки належного рівня конкурентоспроможності суб'єктів бізнесу важливо враховувати не лише фінансові показники, але й соціальні індикатори. Відповідно, ключовими цілями залучення інвестицій поряд із комерційним ефектом є також досягнення соціального ефекту. У свою чергу, актуалізація визначених питань на практиці зумовлює потребу посилення уваги до соціальних інвестицій у дослідженнях науковців та у навчальному процесі.

У вказаному контексті у закладах вищої освіти актуалізується потреба вивчення таких дисциплін, як «Соціальні інвестиції», «Управління соціальними інвестиціями», «Грантове фінансування». Відповідно, виникає потреба розробки відповідного навчально-методичного забезпечення. Це підтверджує доцільність розробки навчального посібника зазначеного напрямку.

У свою чергу, сьогодення також визначає потребу трансформації учбового процесу. Особливий інтерес становить розвиток альтернативних методик організації засвоєння матеріалу, які націлені на розвиток м'яких навичок поряд із ключовими компетенціями учасників учбового процесу.

У навчальному посібнику «Управління соціальними інвестиціями» використано прикладний та асоціативний підхід до подачі матеріалу. Посібник складається із двох частин: «Концептуальні основи соціального інвестування» та «Практики управління соціальними інвестиціями». У рамках цих частин висвітлено дев'ять підрозділів (тем). Наприкінці кожної із тем наведені творчі завдання, які дозволяють поєднати теоретичні положення із вимогами практики сьогодення. Навчальний посібник доповнено низкою ребусів та анаграм з метою розвитку м'яких навичок учасників учбового процесу. Наприкінці посібника наведено додаткові творчі завдання для вивчення дисципліни.

Навчальний посібник «Управління соціальними інвестиціями» підготовлено для здобувачів вищих навчальних закладів, які навчаються за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Мета вивчення дисципліни — ознайомлення з теоретичними положеннями і світовим досвідом, що пояснюють обґрунтування інвестиційних та операційних рішень у процесі управління соціальними інвестиціями та реалізації соціальних інвестиційних проєктів, а також оволодіння технічними навичками і прийомами, пов'язаними з використанням фінансово-економічних процедур і розрахунків, а також:

1) надання здобувачам теоретичних знань і розуміння основних положень курсу, як основи для набуття ними професійних умінь і навичок;

2) розроблення комплексу практичних завдань, вирішення яких забезпечує набуття здобувачами цілісної системи умінь виконувати типові завдання професійної діяльності у сфері управління соціальними інвестиціями;

3) розроблення методичних рекомендацій і завдань для самостійної роботи над вивченням курсу, що слугує засобом формування у здобувачів здібностей до проведення науково-практичних досліджень і презентації їх результатів.

Завдання навчальної дисципліни полягає у формуванні в здобувачів цілісної системи професійних компетенцій (знань, прикладних вмінь та навичок) щодо вивчення теоретико-методологічних основ реалізації соціальних інвестиційних проєктів, а також практичних навичок пов'язаних з управлінням соціальними інвестиціями. У результаті вивчення дисципліни здобувачі повинні *засвоїти* елементи дослідницької діяльності, принципи організації, методику й технології управління соціальними інвестиціями, навчитися проводити авторські дослідження, зокрема, в частині збору інформації, теоретичних посилок та робочих гіпотез, вибору методики та методів управління соціальними інвестиціями з метою прийняття подальших фінансових та інвестиційних рішень.

Предметом дисципліни є система економічних, організаційних та правових відносин у процесі управління соціальними інвестиціями.

Засвоєні здобувачами знання та набуті під час вивчення даної навчальної дисципліни навички є основою для здійснення практичної діяльності у сфері управління соціальними інвестиціями, грантового фінансування, проєктного менеджменту, ризик-менеджменту у реальному та фінансовому секторах економіки, консалтингу.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів компетентностей та результатів навчання. В результаті вивчення дисципліни «Управління соціальними інвестиціями» здобувачі отримують:

знання:

— термінів, понять, цілей, завдань та інструментів управління соціальними інвестиціями, його відмітних особливостей, основних методів і прийомів управління фінансами соціально-орієнтованого бізнесу та основних принципів прийняття фінансових рішень в області фінансово-господарської діяльності;

— основ визначення індикаторів соціального ефекту, соціальної ефективності, соціально-економічного ефекту та ефективності;

— методики оцінки і аналізу нефінансової звітності та планування стратегій розвитку соціально-орієнтованого бізнесу;

— методичних та нормативно-правових актів, що регламентують діяльність суб'єктів соціального інвестування та пояснюють їх роль в інвестиційному процесі;

— джерел та методів формування ресурсного забезпечення та управління соціальними інвестиціями;

— базових понять та категорій соціального інвестування;

— ролі суб'єктів та об'єктів соціального фінансування в інвестиційному процесі;

— методів і джерел фінансування соціальних інвестиційних проектів та методичних підходи до оцінки доцільності здійснення соціальних інвестицій; основних аспектів ризик-менеджменту соціально-відповідального бізнесу;

уміння/навички:

— орієнтуватися в системі законодавчих і нормативних правових актів, що регламентують процеси соціального інвестування;

— аналізувати ефективність соціальних інвестицій із застосуванням методичного інструментарію наукового дослідження;

— застосовувати знання та навички для оцінки інвестиційної привабливості соціального інвестиційного проекту;

— здійснювати аналіз та оцінку потенціалу соціального інвестування та впливу соціальних інвестицій на рівень та якість життя населення;

— ідентифікувати та пояснювати специфіку соціальних інвестиційних проектів;

— визначати оптимальну структуру джерел залучення соціальних інвестицій;

— аналізувати, оцінювати та обґрунтовувати вибір оптимальної стратегії соціального інвестування в корпорації;

— обґрунтовувати вибір альтернативних соціальних інвестиційних проектів та оцінювати їх ефективність з врахуванням ризиків;

комунікації:

— здатність працювати у міжнародному просторі, застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування, зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців;

відповідальність і автономію:

— продемонструвати розуміння особистої відповідальності за професійні та/або управлінські рішення чи надані пропозиції/рекомендації, які можуть впливати на діяльність суб'єктів бізнесу в цілому чи окремі її складові.

Навчальний посібник буде корисним для викладачів та здобувачів напряму «Економіка та управління», молодих науковців та усіх тих, хто цікавиться питаннями соціального інвестування.

Розділ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Тема 1. Теоретичні засади дослідження соціальних інвестицій та їх роль в економіці

«Скільки ви знаєте мільйонерів, які стали багаті завдяки інвестуванню в банківські депозити? Ото ж бо»

Роберт Дж. Аллен (Robert G. Allen)

Питання теми:

- 1.1. Сутність соціальних інвестицій, природа їх виникнення
- 1.2. Соціальні інвестиції, як форма прояву соціальної відповідальності
- 1.3. Еволюція розвитку соціально-відповідального бізнесу та соціальних інвестицій
- 1.4. Соціальні інвестиції, філантропія, благодійність
- 1.5. Прояви соціальних та етичних інвестицій
- 1.6. Ознаки класифікації соціальних інвестицій
- 1.7. Економічні відносини соціального інвестування
- 1.8. Соціальна сфера та соціальна інфраструктура

Основні поняття та терміни:

соціальні інвестиції, етичні інвестиції, соціально-відповідальні інвестиції, економічні відносини соціального інвестування, соціальна сфера, соціальна інфраструктура, філантропія, благодійність, соціальна відповідальність.

Вивчивши матеріал розділу Ви будете:

знати:

- Сутність соціальних інвестицій
- Історію становлення соціально-відповідального бізнесу та соціальних інвестицій
- Характеристики соціальних та етичних інвестицій

вміти:

- Обґрунтовувати особливості соціальних інвестицій, філантропії та благодійності
- Визначати переваги та недоліки соціального інвестування
- Розрізняти основні поняття соціального інвестування

1.1. Сутність соціальних інвестицій, природа їх виникнення

У роботі «Основи інвестиційного менеджменту» І. Бланк запропонував наступне трактування: інвестиції являють собою вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) господарської діяльності з метою одержання прибутку, а також досягнення іншого економічного або *позаекономічного ефекту*, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності¹.

Відповідно, у теоретичному аспекті обґрунтування терміну «соціальні інвестиції» пов'язано із трактуваннями терміну «інвестиції», який є узагальнюючим для першого із наведених (рис. 1.1).

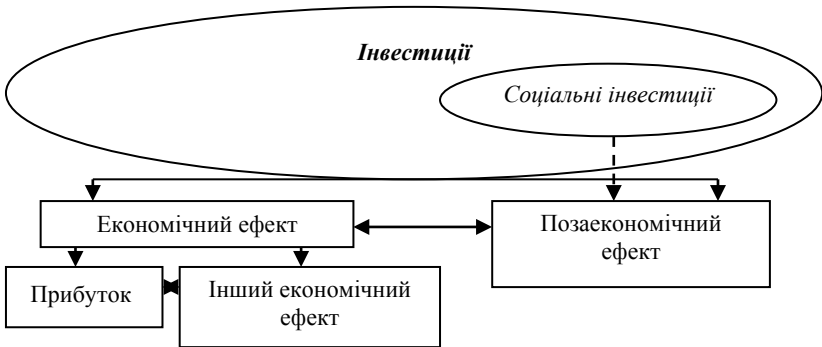

Рис. 1.1. Співвідношення «соціальних інвестицій» та «інвестицій»
(за І. Бланком)*

* Джерело: узагальнено авторами

Тобто, поряд із прибутком на отримання якого переважно безпосередньо і спрямовані інвестиції існує також інший економічний ефект та позаекономічний (соціальний) ефект. Тому, доцільно виокремлювати соціальні інвестиції, які забезпечать такий соціальний ефект.

Проте, з огляду на різноманіття концепцій соціальної відповідальності, соціальні інвестиції можуть мати диференційовані прояви (табл. 1.1).

¹ Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту. /І.А. Бланк. — К.: Ельга-Н, Ніка-Центр, 2001. — 536 с.

Таблиця 1.1

Визначення соціальних інвестицій*

№	Соціальні інвестиції	Автор
1	забезпечують виконання принципів соціальної відповідальності, відповіді на соціальні виклики, реалізацію соціальної політики, програм за рахунок соціалізації діяльності підприємства ²	Д. Вудс
2	вкладення фінансового капіталу, які забезпечать отримувачу можливість тривалого виконання соціального проекту чи програми ³	Р. Краплич
3	повинні сприяти зниженню соціальної напруги в регіоні, де розташована компанія, та підвищенню рівня життя різних верств населення цієї території ⁴	М.С. Кряж
4	за своїм призначенням соціальні інвестиції підприємств можуть мати внутрішній, зовнішній та універсальний характер. В якості універсальних соціальних інвестицій можна розглядати вкладення підприємств в розвиток та підтримку добросовісної ділової практики та етики ведення бізнесу. Якщо внутрішні соціальні інвестиції спрямовуються на розвиток та поліпшення якості життя співробітників компаній, то зовнішні — на розвиток місцевих громад, в тому числі — підтримку соціально незахищених груп або талановитої молоді, розвиток інститутів культури, мистецтва та спорту, соціальної інфраструктури, реалізацію освітніх проектів та громадських ініціатив, захист навколишнього середовища тощо. Частина цих програм має виключно благодійницький характер, проте впродовж останнього часу всі більше компаній розглядають проекти та програми в соціальній сфері як інвестиційні ⁵	Г. Герасименко

² Wood, D. (1991) Corporate social performance revisited. Academy of Management Review 16(4), 691–718.

³ Краплич Р. Корпоративна соціальна відповідальність українського бізнесу: досвід Фондації Острозьких : [посібник для бізнесу та неприбуткових організацій]; [Упоряд. Р. Бовгиря, С. Пайсаніди, О. Краплич, А. Кіслов, та ін.]. — Рівне : Фондація ім. князів-благодійників Острозьких, 2005. — 74 с.

⁴ Кряж М.С. Вплив державної політики на формування соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу / М.С. Кряж // Державне будівництво. — 2008. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-2/doc/2/24.pdf>

⁵ Герасименко Г. В. Соціальні інвестиції підприємств: проблеми та преспективи розвитку в Україні. / Г. В. Герасименко // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — № 6. — Т. 2. — с. 130 — 132.

№	Соціальні інвестиції	Автор
5	здійснюється в результаті аналізу вимог суспільства та поведінки основних груп споживачів ^{6,7}	С. Кнокс, Д. Волкер
6	здебільшого, забезпечує взаємодію компанії та стейкхолдерів, задоволення потреб останніх ⁸	М. Кларксон
7	реалізуються у різних сферах: економічній, правовій, етичній ⁹	А. Керол
8	важливий комплекс грантів та субсидій, які переважно надаються ще не достатньо дохідним, але перспективним молодим підприємствам ¹⁰	А. Ахляйтер, А. Хайнеке
9	використовуються організаціями для розвитку нових або існуючих напрямів діяльності, які здатні генерувати прибуток ¹¹	Big Society Capital
10	на відміну від грантів та дотацій, являється кредитом, який отримують підприємства з соціальних фондів на умовах повернення за рахунок результатів діяльності ¹²	Social investment Scotland

Отже, об'єктом вкладень соціальних інвестицій є забезпечення соціального ефекту (створення користі суспільству), що є пріоритетним завданням. Отримання економічного ефекту (максимізації прибутку) є похідним від основного завданням. Наприклад, соціальний ефект формується в результаті реалізації програм, спрямованих на зниження соціальної напруги, підвищення рівня життя населення, діяльності професійних асоціацій та об'єднань.

⁶ Knox, S.D. and Walker, D. (2001) Measuring and Managing Brand Loyalty. *Journal of Strategic Marketing* 9(2), 111–128.

⁷ Knox, S.D. and Walker, D. (2003) Empirical developments in the measurement of involvement, brand loyalty and their relationship in grocery markets. *Journal of Strategic Marketing* 11(7), 271–286.

⁸ Clarkson, M. (1995) A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of Management Review* 20(1), 92–117.

⁹ Carroll, A. (1979) A three-dimensional model of corporate performance. *Academy of Management Review* 4(4), 497–505.

¹⁰ Ann-Kristin Achleitner, Andreas Heinecke. Social Investment Manual. An Introduction for Social Entrepreneurs. — Social Investment task force. — Munich. — 2011. — 68 p.

¹¹ Social investment is the use of repayable finance to achieve a social as well as a financial return. Big Society Capital. Transforming social investments. — Electronic resource. — The way of access: <http://www.bigsocietycapital.com/what-social-investment-0>

¹² What is social investment? Social investment Scotland- Electronic resource. — The way of access: <http://www.socialinvestmentscotland.com/what-is-social-investment/>

У науці існують дискусії щодо об'єктивності включення до соціальних інвестицій так званих «вимушених» інвестицій, соціальні наслідки яких є похідними від економічного ефекту. Наприклад, це законодавчо-регламентовані відрахування на соціальні цілі та програми. Проте, на практиці, виокремити такі «вимушені» витрати від «добровільних» досить важко, що зумовлює здебільшого їх включення до складу соціальних інвестицій, розширення трактування останніх, як інвестицій в об'єкти соціальної сфери для отримання доходу в майбутньому за посередництвом задоволення духовних, соціальних та інших потреб суспільства.

1.2. Соціальні інвестиції, як форма прояву соціальної відповідальності

Однією з п'яти базових передумов успішної організації майбутнього, які були сформульовані у ході глобального дослідження, проведеного компанією IBM у 2015 р. (IBM Global CEO Study — 2015), визнана *соціальна відповідальність (social responsibility)*.

Тому, з огляду на зростання її значення для сучасного суспільства, у теоретичному аспекті виникли різні точки зору стосовно обґрунтування суті соціальної відповідальності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Теоретичні обґрунтування соціальної відповідальності*

№	Визначення соціальної відповідальності	Автор
1	ведення або зупинення діяльності підприємства без очікування безпосередніх прибутків або збитків, спрямована на підвищення рівня добробуту суспільства або певної його частини ¹³	С. Ділі
2	обов'язок проводити ту політику, приймати ті рішення та прямувати тими напрямками діяльності, які є бажаними з точки зору суспільства та з позиції його цінностей ¹⁴	Г. Боуен
3	необхідність врахування підприємством індивідуального або колективного впливу від прийнятих підприємством рішень на суспільну систему ¹⁵	Р. Андерсен

¹³ Andersen R.H. Social Responsibility Accounting: Evaluating Its Objectives, Concept and Principles // CAmagazine. — October, 1977. — p. 32-35.

¹⁴ Bowen, H. Social Responsibilities of the Businessman / H. Bowen. N. Y. : Harper and Row, 1953. P. 6

¹⁵ Andersen R.H. Social Responsibility Accounting: Evaluating Its Objectives, Concept and Principles // CAmagazine. — October, 1977. — p. 32-35.

№	Визначення соціальної відповідальності	Автор
4	єдиною відповідальністю бізнесу може бути відповідальність за збільшення прибутків власних акціонерів ¹⁶	М. Фрідмен
5	один із проявів корпоративної соціальної політики ¹⁷	Е.Епштайн
6	пов'язана із специфічною функцією менеджменту, що має існувати поряд із такими традиційними функціями, як планування, звітність тощо ¹⁸	Л. Престон, Дж. Пост
7	концепція соціального альтруїзму — «руйнівна», оскільки вона базується на «сумнівних або хибних припущеннях», які «призводять до підвищення витратків та погіршення результатів» діяльності компанії ¹⁹	Д. Хендерсон
8	відповідальність менеджерів за наслідки своєї діяльності перед різними категоріями стейкхолдерів, а не тільки перед акціонерами ²⁰	С. Райх
9	в її фокусі знаходяться не потенційні можливості, а конкретні дії ²¹	В. Фредерік
10	система заходів, спрямованих на виконання керівництвом підприємства взятих на себе зобов'язань перед різними суспільними групами та суспільством в цілому, зокрема, до них можна віднести реалізацію соціально-економічних програм, підвищення рівня екологічності виробництва, повноту та вчасність сплати податків, виконання положень колективного договору та інші ²²	К. Шиманська
11	соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення — застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами ²³	О. Охріменко, Т. Іванова

¹⁶ Freeman R.E. Strategic management: A Stakeholder Approach / R.E. Freeman / — Boston: Pitman Publishing, 1984. — 276 p.

¹⁷ Epstain E. The Corporate Social Policy Process: Beyond Business Ethics, Corporate Social Responsibility, and Corporate Social Responsiveness // California Management Review. 1987. Vol. 24 №3 p. 53 — 63

¹⁸ Preston L.E., Post J.E. Private Management and Public Policy. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1975

¹⁹ David R. Henderson. Why Milton Friedman Was Rare. Econ Journal Watch 10(2) May 2013: p. 189-194

²⁰ Simon Reich. When firms behave “responsibly», are the roots national or global? In: International Social Science Journal. Vol. LVII, No 3 (185). — 2005. — Pp. 509-528.

²¹ Благов Ю.Е. Корпоративная социальная ответственность: эволюция концепции; Высшая школа менеджмента СПбГУ. — 2010. — 272 с., с.10-11.

²² Шиманська К.В. Соціальна відповідальність в контексті відносин «працівник — роботодавець»: проблеми облікового відображення / К.В. Шиманська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3(12) / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинєць. — Житомир: ЖДТУ, 2008. — С. 444-456

²³ Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. — Навч. посіб. — Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». — 2015. — 180 с.

Узагальнюючий характер має визначення соціальної відповідальності згідно стандартів ISO-26000 «Керівництво із соціальної відповідальності», де *соціальна відповідальність* — це відповідальність організацій за вплив своїх рішень та дій на суспільство та оточуюче середовище, що реалізується шляхом прозорості та етичної поведінки, яка узгоджується із сталим розвитком, здоров'ям та добробутом суспільства; відповідає інтересам груп та заінтересованих осіб, відповідає чинній нормативній базі та відповідним міжнародним зобов'язанням та є інтегрованою у діяльність та стратегії розвитку організації або компанії та здійснюється у повсякденній діяльності²⁴.

У науковій літературі сформувалося чотири основні підходи до концепції корпоративної соціальної відповідальності (рис. 1.2)²⁵.

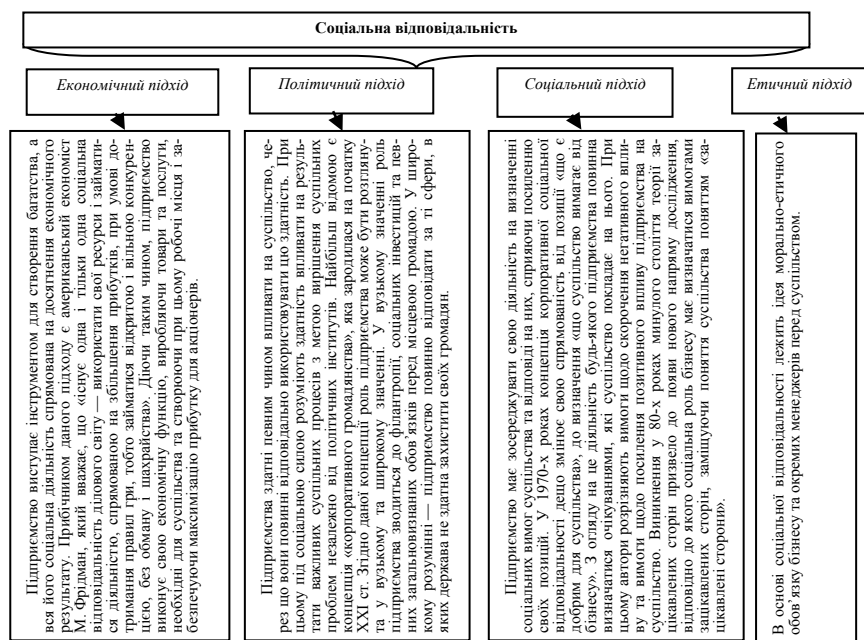

Рис. 1.2. Концепції корпоративної соціальної відповідальності*

* Джерело: складено автором за матеріалами²⁶

²⁴ What is social responsibility (SR)? ASQ: The Global Voice of Quality. — Electronic resource. — The way of access: <http://asq.org/learn-about-quality/social-responsibility/index.html>

²⁵ Мазуренко В.П. Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності у міжнародному бізнесі / В. П. Мазуренко, О. Ю. Засенко // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. — 2012. — № 6.

Концепції корпоративної соціальної відповідальності ілюструють, що в її основі лежать ініціативи, які сприяють еволюції ключових сфер суспільства.

Згідно із класифікацією Ф. Котлера суть соціально-відповідальної діяльності організації зводиться до шести ключових ініціатив (рис. 1.3) ²⁷.

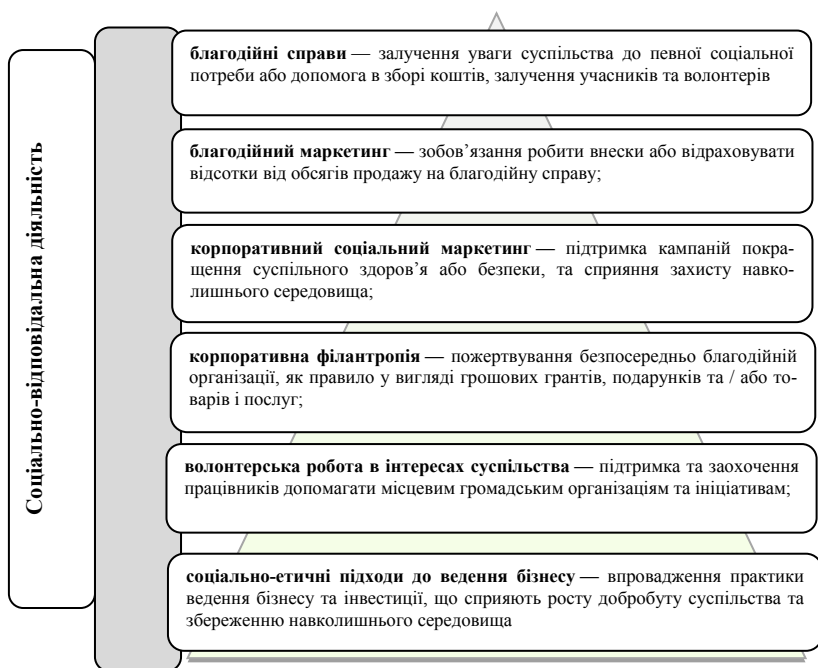

Рис. 1.3. Ініціативи соціально-відповідальної діяльності підприємства за Котлером

Тобто, соціально-відповідальна діяльність передбачає систематичну реалізацію низки ініціатив, які спрямовані на розвиток суспільства.

²⁶ Мазуренко В.П. Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності у міжнародному бізнесі / В. П. Мазуренко, О. Ю. Засенко // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. — 2012. — № 6.

²⁷ Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. -Ж. Лі. К.: Изд-во А. Капусты. — 2005. — 302 с.

1.3. Еволюція розвитку соціально-відповідального бізнесу та соціальних інвестицій

Коріння соціально відповідального бізнесу сягає найдавніших часів. Наприклад, у біблійні часи іудейські закони містили правила, що пропонували, як потрібно розпоряджатися грошима, щоб не порушувати етичних норм. Священне писання Коран і звід правових і релігійних норм шаріат визначали коло фінансових операцій, дозволених правовірним мусульманам. У США ще в XVI столітті протестантські секти квакерів і менонітів сповідували особливе ставлення до грошей, засноване на принципах рівності людей і неприйнятність насильства.

Однак, особливого значення для розвитку суспільства проблеми соціальної відповідальності (social responsibility) набули, починаючи з другої половини XX століття.

Нова концепція соціальної відповідальності підприємств, що зародилася в 50-х рр. минулого століття, проголошувала метою діяльності досягнення суспільної рівноваги, що означало задоволення інтересів окремих суспільних груп у поєднанні з досягненням певного рівня прибутковості. Як зауважує Д. Пінк, «більшість працівників — це вже не просто людино-години. Багато з них продають щось більше, ніж свій робочий час. Вони продають знання, талант, досвід, ідеї, творчі здібності та вміння вирішувати проблеми, тобто те, що важко виміряти і ще важче підрахувати»²⁸.

Посилена увага інвесторів до того, на які цілі спрямовуються їхні кошти, розміщені у банківських установах та інвестиційних компаніях, пов'язана зі своєрідним соціальним та політичним кліматом протягом 1960-х років і численними соціальними та екологічними рухами того часу, починаючи від виступів за громадянські свободи та жіноче рівноправ'я до антивоєнних та екологічних маніфестацій. Для прикладу, започаткований в 1971р. в США інвестиційний фонд Pax World Fund, наразі відомий під назвою Pax World Balanced Fund (PAXWX), розпочав свою активність на тлі боротьби проти військових дій у В'єтнамі та заради захисту навколишнього середовища. Цей фонд, активи якого на початку діяльності становили 101 тис. дол. США, розширився до близько 2-х млрд. дол. США²⁹.

²⁸ Pink D. H. Free Agent Nation: How America's New Independent Workers Are Tran. 2001. 368 p.

²⁹ Майстренко О. В. Соціально відповідальне інвестування: західний досвід / О.В. Майстренко // Ефективна економіка. — 2015. — № 10.

У 1970-х рр. світова економіка вступила в смугу кризи, тому можливості державного фінансування соціальної сфери знизилися. Це зумовило згортання державних соціальних програм, початок кризи держави загального добробуту. Наприклад, подібні реформи були характерні для економік США, Великої Британії та Японії (рис. 1.4).

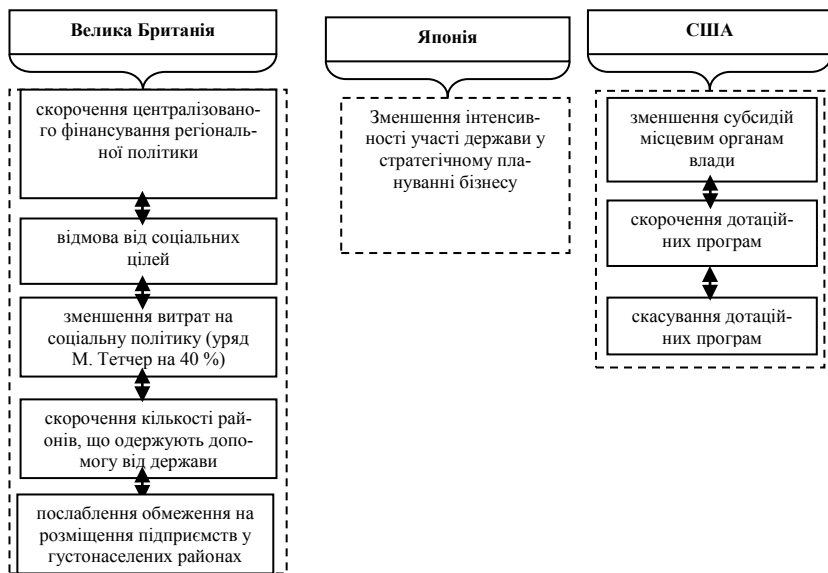

Рис. 1.4. Реформування соціальної політики у 70-х роках XX ст. (приклади Великої Британії, Японії та США)*

* Джерело: ³⁰.

Соціальні очікування, пов'язані з ідеєю держави добробуту, збереглися у значній частини населення розвинених країн. У результаті відбувся своєрідний зсув відповідальності з держави, яка дотепер сприймалася як останній і безумовний гарант соціального благополуччя, на бізнес. Зазначені передумови призвели до концептуального оформлення ідеї *соціально-відповідального бізнесу, або корпоративної соціальної відповідальності* — КСВ (*corporate social responsibility* — CSR) в економічно розвинених країнах — США, Великобританії, Японії, Німеччині тощо. В основу даної концепції лягло переконання в тому, що підприємці

³⁰ Government as Partner? CSR Policy in Europe. — Gutersloh : Bertelsmann Stiftung, 2006. 4 p.

повинні не тільки піклуватися про прибуток, але й розділити із суспільством і державою відповідальність за існуючі соціальні та екологічні проблеми.

На думку Девіда Теса, Ніколаса Роговскі та Томаса В. Дафні рушійною силою переходу до нової віхи корпоративної соціальної відповідальності бізнесу став новий фактор «моральною тиску» — коли покупці, інвестори та працівники, роблячи свій вибір, почали надавати особливої ваги моральності компанії. Вони наводять кілька прикладів ринкової моральності: «інвестори обирають соціально активні інвестиційні фонди, працівники прагнуть працювати в соціально відповідальних організаціях, а покупці бойкотують компанію Shell Oil, оскільки та вирішила затопити одну зі своїх морських нафтових вишок».

Поширення соціальних інвестицій у суспільстві пов'язано із реформуванням соціальної політики розвинених країн, що не задовольнило соціальні очікування суспільства та зумовило трансформацію ідеї соціально-відповідального бізнесу (рис. 1.5)

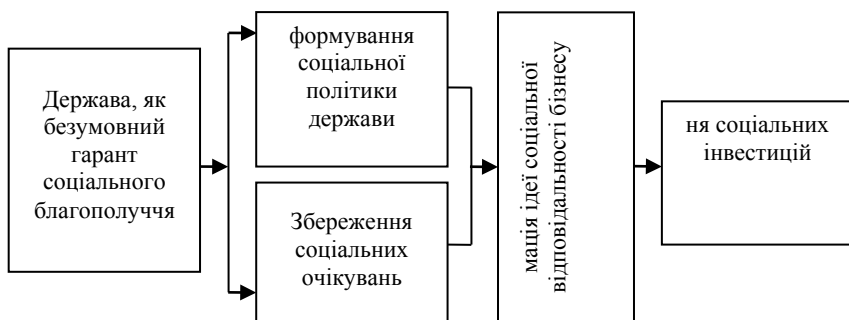

Рис. 1.5. Поширення соціальних інвестицій: прикладний аспект*

* Джерело: узагальнено авторами

Тобто, розвиток соціально-відповідального бізнесу та поширення соціальних інвестицій — це об'єктивний процес, який зумовлений існуючими суспільними трансформаціями.

1.4. Соціальні інвестиції, філантропія, благодійність

Соціальними інвестиціями називають одну із форм прояву соціальної відповідальності, яка реалізується поряд із благодійністю та філантропією (спонсорством) (рис. 1.6).

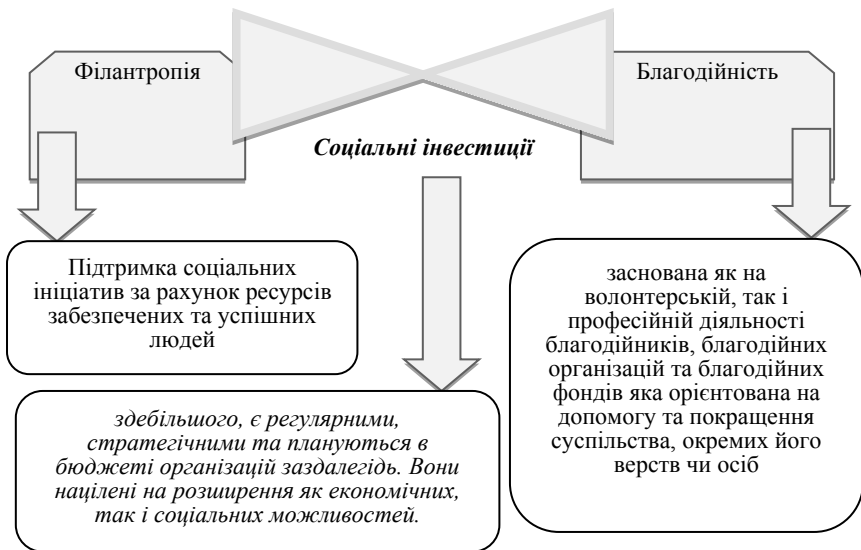

Рис. 1.6. Співвідношення соціальних інвестицій, філантропії та благодійності

Філантропія зародилася у колі людей, які були багатими та успішними у сфері корпоративного управління. Для прикладу, Джон Рокфеллер свого часу виділив інвестиції для створення Чиказького університету. У 1958 р. Теодор Левітт зауважив, що для компаній просто заробляння грошей уже не є єдиним стимулом. З-поміж компаній набули поширення інноваційність, суспільна благодійність, і особливо переконання в тому, що компанії створені з метою служіння суспільству³¹. Девід Рокфеллер погодився з подібним твердженням та зауважив, що традиційне уявлення про те, що бізнес використовує всю власність та всі ресурси для цілей максимізації прибутку переродилося у переконання, що власність здатна породити соціальні зобов'язання³².

Благодійність є заснованою на волонтерській, а також професійній діяльності благодійників, благодійних організацій та благодійних фондів. Здебільшого, така діяльність є орієнтованою

³¹ Rob Gray, 'The Social Accounting Project and Accounting Organizations and Society: Privileging Engagement, Imaginings, New Accountings and Pragmatism over Critique.- Accounting, Organizations and Society, 2002 — p. 687, 690.

³² Herman E. Krooss, Executive Opinion: What Business Leaders Said and Thought on Economic Issues, 1960s, at 50, 53.

для допомоги та покращення суспільства, окремих його верств або індивідумів.

Соціальні інвестиції не виключають філантропії та благодійності, однак не обмежуються виключно цими аспектами. Крім того, значною мірою, соціальні інвестиції регулярні, стратегічні та плануються в бюджеті організації заздалегідь. Вони націлені на розширенні як економічних, так і соціальних можливостей.

Ключові критерії розмежування філантропії, благодійності та соціальних інвестицій, а також відповідні параметри наведено в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Соціальні інвестиції та благодійність як форми прояву соціальної відповідальності*

Критерій	Благодійність	Філантропія (спонсорство)	Соціальні інвестиції
Мотив, що ініціює	Емоції	Емоції	Раціональні мотиви
Тіснота зв'язку з основним бізнесом	Не пов'язана з інтесами бізнесу	Не пов'язана з інтесами бізнесу або працює на бізнес	Працюють на бізнес-цілі
Ступінь прозорості	Може бути «прихованою»	Може бути прихованою або прозорою	Прозорі для суспільства
Відношення до бізнес-діяльності	Не обов'язкова	Не обов'язкова	Частина бізнес-діяльності
Вибір об'єкту	Рішення приймаються на основі особистих симпатій	Рішення приймаються на основі особистих симпатій або бізнес-інтересів	Вибір визначається бізнес-інтересами
Врахування інтересів зацікавлених сторін	Інтереси зацікавлених сторін не враховуються	Враховані інтереси усіх зацікавлених сторін	Враховані інтереси усіх зацікавлених сторін
Залучення персоналу	Відповідає один співробітник, можлива робота за сумісництвом	Відповідає один співробітник або створюється відділ	Проекти розробляються і реалізуються із залученням співробітників
Перспективи	Спрямована на видимий ефект, а не на довгострокові цілі	Спрямована на видимий ефект або довгострокові цілі	Спрямовані на довгостроковий ефект, на вирішення проблеми

Критерій	Благодійність	Філантропія (спонсорство)	Соціальні інвестиції
Дія на суспільство	Обмежена сферою благодійності	Сфера благодійності або розширення соціальних компетенцій організації	Розглядає соціальні питання в комплексі
Форма реалізації	Обмежується грошовими або іншими матеріальними пожертвуваннями	Обмежується грошовими або іншими матеріальними пожертвуваннями	Використовує широкий спектр форм соціально-пов'язаної діяльності, матеріальні, нематеріальні та людські ресурси

* Джерело: складено за матеріалами ³³.

Отже, філантропія, благодійництво та соціальні інвестиції можуть діяти, як відособлено, так і у тісній взаємодії між собою.

1.5. Прояви соціальних та етичних інвестицій

Аналіз вітчизняних та закордонних джерел у царині соціального інвестування дає змогу виявити різні підходи та низку розбіжностей в частині трактування соціальних інвестицій. Для прикладу, у зарубіжній практиці поряд із *соціальними інвестиціями* (*social investments*) вживають терміни «*соціально-відповідальні інвестиції*» (*socially responsible investments*) та «*етичні інвестиції*» (*ethical investments*). Однак, у зарубіжних джерелах відзначено, що соціально-відповідальне інвестування також не є неподільним терміном. Первинним до нього є етичне інвестування, яке є інвестиційною філософією, яка керується моральними цінностями, етичними кодексами або релігійними переконаннями. Відповідно, інвестиційні рішення не виключають неекономічних критеріїв ³⁴. (рис. 1.7).

³³ Стецюк, Д. А. Критерійне зіставлення характеристик добродійності та соціальних інвестицій / Д. А. Стецюк, А. А. Запасна. // Конкурентоспроможність підприємства в умовах глобалізації : матеріали I-ої Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 07-19 квітня 2014 р. / М-во освіти і науки України, Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля ; [редкол. А. Е. Воронкова [та ін.]]. — Луганськ : [б. в.], 2014. — С 112-113.

³⁴ Demystifying Responsible Investment Performance: A review of key academic and broker research on ESG factors (2007), A joint report by The Asset Management Working Group of the United Nations Environment Programme Finance Initiative and Mercer, Mercer.

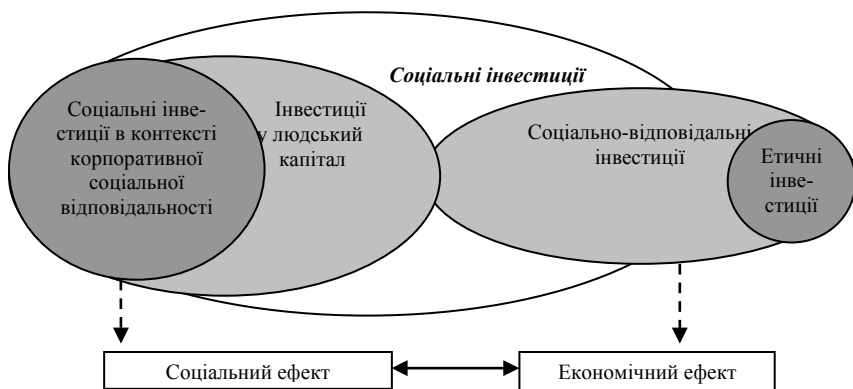

Рис. 1.7. Співвідношення понять сфери соціальних інвестицій*

* Джерело: узагальнено авторами

Соціально відповідальне інвестування — це інвестиційні рішення, які здійснюються з боку інвестора з урахуванням соціальних, моральних і екологічних наслідків інвестування. Соціально відповідальне інвестування, *на відмінну від соціальних інвестицій, в першу чергу покликане максимізувати фінансовий результат та соціальний ефект від інвестування*. Тобто за такого інвестування інвестор є відповідальним за наслідки інвестицій для суспільства, навколишнього середовища, а також за свої особисті погляди та переконання. Проте, як уже зазначалося раніше, на практиці, здебільшого, важко визначити першочерговість та пріоритетність соціального або економічного ефекту. Тому, результати соціального та соціально-відповідального інвестування у багатьох випадках поєднуються.

Проте, у зарубіжних джерелах відзначається, що соціально-відповідальне інвестування не є також неподільним терміном. Первинним до нього є етичне інвестування, яке окреслюється, як інвестиційна філософія, яка керується моральними цінностями, етичними кодексами чи релігійними переконаннями. Інвестиційні рішення включають неекономічні критерії³⁵.

На початковій стадії процес соціально-відповідального інвестування був дуже схожий на етичне інвестування в тому, що він дозволяв рівень компромісу між корпоративною соціальною та

³⁵ Demystifying Responsible Investment Performance: A review of key academic and broker research on ESG factors (2007), A joint report by The Asset Management Working Group of the United Nations Environment Programme Finance Initiative and Mercer, Mercer.

фінансовою результативністю при прийнятті інвестиційних рішень. Проте, сучасний процес соціально відповідального інвестування спрямований на досягнення соціальних та екологічних цілей одночасно з фінансовими цілями, зважаючи на критерії вартості з позиції ризику та дохідності^{36, 37}.

Соціально відповідальне інвестування найчастіше пов'язують зі сферою інтересів роздрібного фінансового сектора. Підхід включає розгляд екологічних, соціальних чинників та чинників належного корпоративного управління поряд з іншими критеріями згідно із засадами вартісноорієнтованого управління³⁸.

У вітчизняних джерелах зустрічаємо корпоративні соціальні інвестиції (соціальні інвестиції у контексті корпоративної соціальної відповідальності) та інвестиції у людський капітал. Таким чином, у працях вітчизняних авторів соціальні інвестиції розглядаються з огляду на наступні аспекти:

— соціальні інвестиції у контексті корпоративної соціальної відповідальності, під якою розуміють соціальну діяльність підприємства, спрямовану на зовнішнє середовище з метою створення сприятливого іміджу в очах громадянського суспільства та надання соціальних благ працівникам підприємства;

— інвестиції у людський капітал, що сприяють підвищенню професійної кваліфікації та покращенню продуктивних здібностей людини і, тим самим, збільшують продуктивність праці. До інвестицій у людський капітал відносять витрати на освіту протягом життя, охорону здоров'я, виховання гуманітарних складових людського капіталу, посилення мотивації працівників, міграцію працівників, пошук економічно важливої інформації³⁹.

Тобто, соціальні інвестиції є вкладеннями коштів або нематеріальних активів для реалізації соціальних цілей, що здатні створити економічний ефект у довгостроковій перспективі. Створюється накопичувальний ефект від досягнення соціальних та в результаті також економічних цілей.

³⁶ Demystifying Responsible Investment Performance: A review of key academic and broker research on ESG factors (2007), A joint report by The Asset Management Working Group of the United Nations Environment Programme Finance Initiative and Mercer, Mercer.

³⁷ Sustainable Investing: Establishing Long-Term Value and Performance (2012), Climate Change Investment Research, DBCCA.

³⁸ Ann-Kristin Achleitner, Andreas Heinecke. Social Investment Manual. An Introduction for Social Entrepreneurs. — Social Investment task force. — Munich. — 2011. — 68 p.

³⁹ Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М. Лібанової — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. — 356 с.

1.6. Ознаки класифікації соціальних інвестицій

Для соціальних інвестицій характерні різні форми прояву, тому виокремлюються різні ознаки до їх класифікації (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Класифікації соціальних інвестицій*			
№	Ознака	Вид	Обґрунтування
1	Залежно від рівня прояву соціальних інвестицій	соціальні інвестиції на макрорівні	На макрорівні соціальні інвестиції залучаються зусиллями держави, комерційних та інших організацій, а також фізичних осіб для вирішення будь-яких соціальних проблем. На рівні окремих суб'єктів господарювання є поєднанням матеріальних, технологічних, управлінських або інших ресурсів, а також коштів компаній, які направляються згідно із рішеннями керівництва для цілей реалізації соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів основних внутрішніх та зовнішніх зацікавлених сторін у припущенні, що в стратегічному відношенні компанія одержить конкретний (хоч і не лише вимірюваний) соціальний і економічний ефект
		соціальні інвестиції на мікрорівні	
2	Залежно від державної приналежності суб'єктів інвестування	державні	Залучення соціальних інвестицій в країні або з-за кордону
		іноземні	
3	Залежно від суб'єктів інвестиційної діяльності	інвестиції суб'єкта підприємницької діяльності	Інвестиції суб'єкта інвестиційної діяльності у короткостроковій перспективі підтримують його імідж для того, щоб одержати прибуток у довгостроковій перспективі. Інвестиції неприбуткових організацій реалізуються відповідно до соціальних цілей, які здебільшого мають форму благодійності. Асигнування з бюджету за своєю суттю націлені на благодійність у короткостроковій перспективі, у довгостроковій перспективі є потенціал для зростання рівня соціального добробуту.
		внески неприбуткових організацій	
		асигнування з бюджету	
4	Залежно від джерела фінансування	соціальні інвестиції, що фінансуються державою;	Прояв диверсифікації джерел фінансування соціальних інвестицій, що створює основу для формування накопичувального ефекту від їх одночасного залучення

Продовження табл. 1.7

№	Ознака	Вид	Обґрунтування
		соціальні інвестиції, що фінансуються комерційними організаціями;	
		соціальні інвестиції, фінансовані фізичними особами;	
		соціальні інвестиції, що фінансуються з різних джерел.	
5	Залежно від об'єктів вкладання коштів	реальні	Під реальними інвестиціями розуміють вкладення коштів (майна) у реальні активи — матеріальні та нематеріальні (інновації). Фінансові інвестиції — це вкладення коштів у фінансові інструменти (активи), переважно цінні папери.
		фінансові	
6	Залежно від періоду інвестування	короткострокові	Залежно від того чи інвестиція є короткостроковою чи довгостроковою вона знаходить своє відображення або в оборотних, або необоротних активах
		середньострокові	
		довгострокові	
7	Залежно від регіональної ознаки	внутрішні	На рівні держави соціальні інвестиції призначені з метою досягнення державних цілей, на місцевому рівні — для підтримки ініціатив місцевих громад
		зовнішні	
8	Залежно від напрямів їх вкладання	поліпшення житлових умов;	Активізуються різні сфери життя суспільства
		розвиток спорту;	
		поліпшення медичного обслуговування;	
		поліпшення освіти та ін.	
9	Залежно від структури витрат	на розвиток персоналу,	Передбачена активізація різних напрямів соціальної політики підприємства
		на розвиток територіальних громад,	
		охорону навколишнього середовища та ресурсозбереження,	
		підтримання добросовісної ділової практики та дотримання етичних норм конкуренції	

Закінчення табл. 1.7

№	Ознака	Вид	Обґрунтування
10	Залежно від взаємозв'язків між вкладенням ресурсів та отриманням соціально-економічного ефекту	Послідовні	Соціально-економічний ефект не завжди співпадає у часі із здійсненими соціальними інвестиціями
		паралельні	
		інтервальні	
11	Залежно від сумісності здійснення	незалежні	Соціальні інвестиції можуть здійснюватися для досягнення різних цілей та з різних джерел, що зумовлює узгодженість або неузгодженість між ними
		взаємозалежні	
		взаємовиключні	
12	Залежно від очікуваних результатів	інвестиції з прямим соціальним ефектом	Очікувані результати від соціальних інвестицій отримують різні форми проявів
		інвестиції з розсіяним соціальним ефектом	
		інвестиції з непрямим соціальним ефектом	
		інвестиції з опосередкованим соціальним ефектом	
13	Залежно від мети	вимушені	Соціальні інвестиції можуть набути форми, як добровільного кроку, так і вимушеної міри з метою збереження позиції та довіри у суспільстві
		інвестиції з підвищення продуктивності праці	
		ринкові	
		антизатратні	

Багатоаспектність класифікаційних ознак соціальних інвестицій характеризує їх можливість задовольняти матеріальні, духовні та соціальні потреби населення з огляду на пріоритети соціальної сфери.

Практичну спрямованість має класифікація соціальних інвестицій згідно із якою соціальні інвестиції можуть набувати форму:

- кредиту;
- капіталу;
- квазі-капіталу ⁴⁰.

⁴⁰ Social investment is the use of repayable finance to achieve a social as well as a financial return. Big Society Capital. Transforming social investments. — Electronic resource. — The way of access: <http://www.bigsocietycapital.com/what-social-investment-0>

Кредит може бути забезпеченим або незабезпеченим, надаватися у формі овердрафту. Як правило, у такому випадку, потенційний кредитор, незважаючи на першочерговість соціальних цілей, прагне отримати свій прибуток у довгостроковій перспективі (у вигляді відсотка або комісій від організації). У якості забезпечення такого кредиту може виступати майно або активи організації, яка залучає соціальні інвестиції.

У разі здійснення соціальних інвестицій у *формі капіталу* — вони, як правило, приймають форму акцій, випущених в обмін на капітал інвестора. У такому випадку, формально організація не має зобов'язань погасити суму вкладених інвестицій або сплачувати відсотки. Проте, інвестори очікують отримати дивіденди від майбутнього прибутку за рахунок соціальних інвестицій. Проте, перед здійсненням соціальних інвестицій у формі капіталу для інвестора є важливим репутація організації, висока міра впевненості в успіху майбутньої діяльності.

Проте, соціальні інвестиції у формі кредиту зазвичай не можуть застосовуватися на початковому етапі реалізації соціального проекту через його ризиковість. Натомість, організації, що потребують соціальних інвестицій можуть не мати можливості залучити капітал за посередництвом акцій. У такому випадку соціальні інвестиції набувають форми *квазі-капіталу*. В такому випадку інвестор не є власником акцій організації, але спонсорує її з метою отримання відсотку від її майбутнього доходу (не прибутку). Це фіксована, заздалегідь визначена частка доходу, роялті.

Наведена вище класифікація ще раз підтверджує поєднання соціального та матеріального (економічного) ефекту в результаті здійснення соціальних інвестицій.

1.7. Економічні відносини соціального інвестування

У процесі суспільного виробництва, розподілу, обміну та споживання вироблених благ виникають відносини та зв'язки між людьми — *економічні відносини*. Створення продукту за всіх умов є суспільним процесом. Факти підтверджують, що виробництво життєвих благ є не ізольованим процесом. Адже, різні виробники об'єднуються певним чином, спілкуючись один з одним і взаємодіючи. У широкому розумінні в структурі суспільного виробництва виокремлюють чотири фази або сфери (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Фази суспільного виробництва*

* Джерело: узагальнено згідно Економічна енциклопедія: у 3 т. / відп. ред. С.В. Мочерний та ін. Київ: Видавничий центр «Академія». Т. 2. 2001. 848 с.

Загалом, економічні відносини є невід’ємним атрибутом існування сучасного суспільства. Вони знаходять свій прояв у виробничій, а також у невиробничій сферах. Зокрема, *економічні відносини соціального інвестування є відносинами, що мають місце з-поміж усіх учасників у процесі залучення соціальних інвестицій* (рис. 1.9).

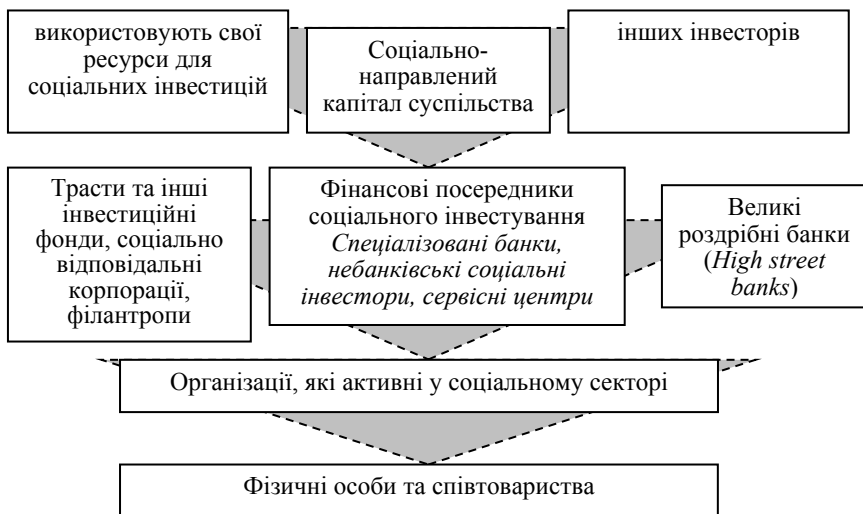

Рис. 1.9. Відносини на ринку соціального інвестування*

* Джерело: узагальнено авторами

На початковому етапі економічних відносин соціального інвестування поряд із первинним акумулюванням ресурсів важливу роль відіграють глобальні цілі та пріоритетні напрями їх використання.

Одними із найголовніших суб’єктів соціального інвестування, які існують у більшості країн світу, є фонди соціальних інвести-

цій та, в основному, працюють у напрямках зменшення рівня бідності і покращення соціальної інфраструктури. Особливості функціонування інвестиційних фондів у кожній країні залежать від багатьох факторів, особливо від безпосередніх соціальних потреб суспільства та рівня життя. Наприклад, у країнах Латинської Америки ресурси таких фондів використовуються для подолання не лише соціальних, але й економічних криз. Адже, при високому рівні економічного розвитку зменшуються і соціальні проблеми. У Вірменії такі фонди надають виплати для ліквідації наслідків землетрусів, та відновлення об'єктів інфраструктури, оскільки вони доволі часто відбуваються в цій країні.

На початку 90-х років за підтримки Світового банку створення Фондів соціального інвестування активізувалося у країнах з перехідною економікою. Наприклад, у 1998 році Світовим банком та фахівцями міністерств України та Адміністрації Президента було розроблено концепцію діяльності Українського фонду соціальних інвестицій (УФСІ). У 2000 році УФСІ був створений, він є неприбутковою організацією, що покликана підтримувати найменш захищені соціальні прошарки суспільства. Насправді, це був перший соціальний проект такого масштабу в нашій країні і його головним та пріоритетним напрямом розвитку було зменшення рівня бідності в Україні.

УФСІ мобілізує ресурси та спрямовує їх на покращення соціально-комунальної інфраструктури та соціальних послуг. Через партнерство між органами центральної та місцевої влади, громадами та приватними і громадськими організаціями, УФСІ вирішує нагальні потреби місцевих громад у ефективний та прозорий спосіб.

Виконуючи свої функції, УФСІ сприяє зміцненню громад та допомагає у побудові регіонального потенціалу щодо ефективного виконання програм на рівні громад, які націлені на соціальний розвиток.

УФСІ інвестує кошти міжнародних донорів у соціальну сферу за такими напрямками:

- сприяння реформуванню системи соціальних послуг (розробка проектів нормативних документів та методичних документів спрямованих на регулювання діяльності у сфері соціальних послуг вразливим групам населення);

- створення інноваційних моделей соціальних послуг для вразливих груп населення (осіб з обмеженими можливостями, дітей-сиріт, безпритульних, осіб похилого віку, жертв насилля тощо);

— ремонт об'єктів соціальної та комунальної інфраструктури у сільській місцевості (дитячих садків, шкіл, фельдшерсько-акушерських пунктів, клубів, водогонів, доріг);

— розвиток потенціалу територіальних громад у вирішенні місцевих проблем, активізація їх участі у процесі прийняття рішень.

При впровадженні проектів на рівні громад фонд приділяє особливу увагу сучасним технологіям енергозбереження та енергоефективності.

Донорами УФСІ у різні роки був Світовий банк, Уряд Великої Британії (DFID), Уряд Швеції (Sida), Уряд Японії (JSDF), Уряд Німеччини (KfW), Фонд імені Чарльза Стюарта Мотта, Канадське агентство міжнародного розвитку, Міжнародний фонд «Відродження», Програма розвитку ООН⁴¹.

Надалі, на ринку соціальних інвестицій акумулюються ресурси та, в результаті, трансформуються до рівня посередників. Тут, на першому етапі, у розподілі соціально-спрямованих ресурсів беруть приймачі участь трасти та інші інвестиційні фонди, соціально відповідальні корпорації та філантропи. У такому випадку, акумульовані ресурси спеціальних фондів уже безпосередньо спрямовуються для цілей досягнення соціальних цілей. Так, трастом (*trust*) називають систему відносин згідно із якою майно, спочатку належить засновнику, передається в розпорядження довірчого власника (керуючого або попечителя), але прибуток з нього одержують вигодонабувачі (бенефіціари) (рис. 1.10).

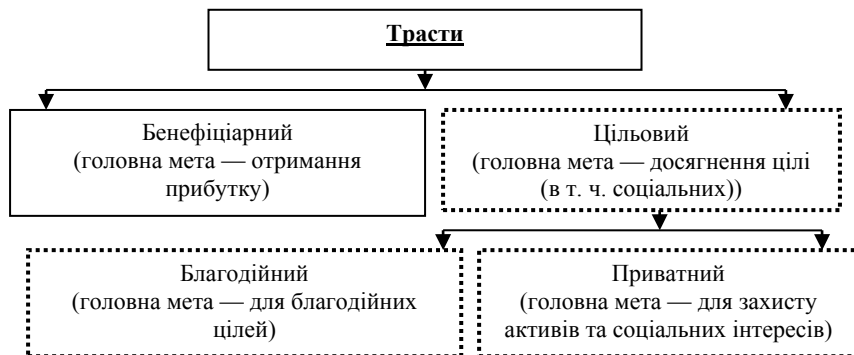

Рис. 1.10. Соціально-активні види трастів*

* Джерело: Гернего Ю. О. Економічні відносини соціального інвестування / Ю. О. Гернего // Бізнес Інформ. — 2016. — № 2. — С. 103–108.

⁴¹ Український фонд соціальних інвестицій. — Electronic resource. — The way of access: <http://www.usif.org.ua/uk/pronas/2011-11-30-12-46-06.html>

Одночасно, розвиток економічних відносин соціального інвестування зумовив потребу залучення до них додаткових посередників. Наприклад, це спеціалізовані банки, небанківські соціальні інвестори та сервісні центри.

Поряд із соціально-активними фінансовими установами не менш важливими учасниками економічних відносин соціального інвестування є організації, фізичні особи та співтовариства. Зокрема, фахівці Українського форуму благодійників вважають, що «соціальні інвестиції не протиставлені бізнес-інтересам компанії, вони доповнюють і розширюють можливості компанії впливати на громаду і знижують можливі ризики від бізнес-діяльності. Соціальні інвестиції перебувають на зіткненні потреб компанії та громади»⁴².

1.8. Соціальна сфера та соціальна інфраструктура

В процесі соціального інвестування велике значення мають також соціальна сфера та соціальна інфраструктура, які створюють основу для поширення соціальних інвестицій у суспільстві та розширення їх впливів (рис. 1.11).

Соціальна сфера займає важливе місце як комплекс галузей, діяльність яких базується на формуванні умов для всебічного розвитку особистості, забезпечення розширеного відтворення трудового, інтелектуального та споживчого потенціалу суспільства. У теоретичному аспекті поняття «соціальна сфера» не існує єдиного трактування. Соціальною сферою науковці називають сектор економіки, який складає сукупність галузей, сукупність послуг та сферу діяльності людей і т.ін. Аналіз різних точок зору авторів щодо визначення сутності соціальної сфери дозволив узагальнити низку ознак, що розкривають зміст та специфіку її функціонування:

- по-перше — результатом функціонування соціальної сфери є послуги;

- по-друге — соціальна сфера є однією із ключових сфер суспільного життя в процесі якої відтворюється людський капітал⁴³.

⁴² Український форум благодійників. — Electronic resource. — The way of access: <http://ufb.org.ua/sektor-blagodijnosti/blagodijnist-v-gromadi/instrumenti-blagodijnosti-u-gromadi/investuvannja-u-gromadu.htm>

⁴³ Пігуль Н. Г. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. / Н. Г. Пігуль // Ефективна економіка. — 2013. — № 11.

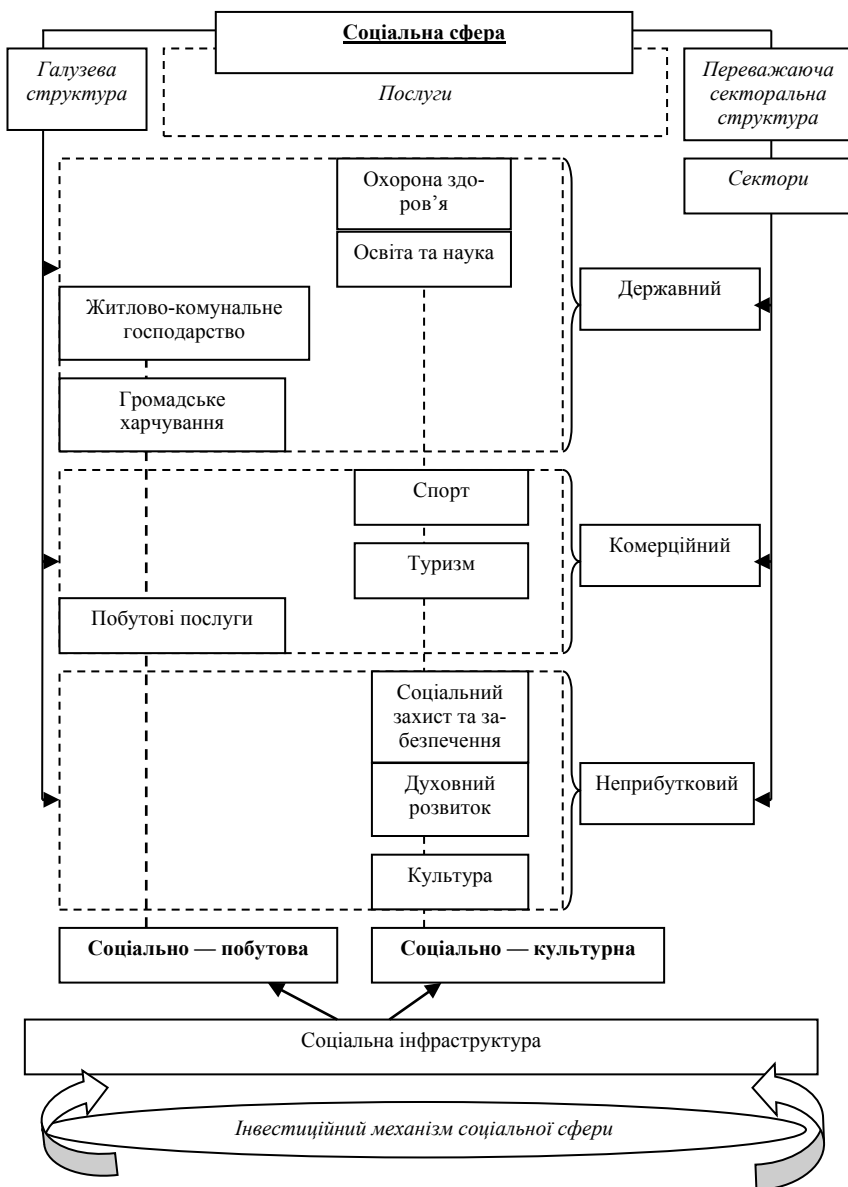

Рис. 1.11. Елементи соціальної сфери*

* Джерело: Гернего Ю. О. Фінансові механізми забезпечення збалансованого людського розвитку: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 / Ю. О. Гернего; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». — Київ, 2020. — 604 с.

Важливою складовою соціальної сфери є *соціальна інфраструктура*, а саме сукупність матеріальних об'єктів. Соціальну інфраструктуру поділяють на *соціально-побутову та соціально-культурну*. Якщо соціально-побутова спрямована на створення умов для відтворення людини як біологічної істоти (через побутове середовище), задоволення її потреб через належні умови життя, то соціально-культурна сприяє відтворенню духовних, інтелектуальних (через культурно-освітнє середовище) та значною мірою фізичних властивостей індивіда, формуванню його як економічно активної особистості, що відповідає певним вимогам суспільства до якості робочої сили ⁴⁴. Тобто, соціальна інфраструктура створює основу для забезпечення загальних умов з метою ефективної діяльності людини в усіх сферах суспільного життя.

Контрольні питання

1. Дайте визначення соціальним інвестиціям
2. Назвіть ознаки класифікації соціальних інвестицій
3. Охарактеризуйте співвідношення соціальних інвестицій, благодійності та філантропії
4. Дайте оцінку соціальній сфері та соціальній інфраструктурі
5. Охарактеризуйте складові економічних відносин соціального інвестування

Завдання до розділу

Анаграма

1	В	Е	Т	С	И	Ц	І	Я	І	Н								
2	В	И	Н	И	Р	О	Б	Т	В	О	Ц							
3	Г	А	Л	У	П	О	С											
4	П	І	Я	Л	А	Н	Т	Р	О	Ф	І							
5	Б	Д	І	Й	Л	А	Г	О	С	Т	Ь							

⁴⁴ Єпіфанов, А. О. Управління регіоном : навчальний посібник / А. О. Єпіфанов, М. В. Мінченко, Б. А. Дадашев ; ред. А. О. Єпіфанов. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. — 361 с.

Відповіді:

Анаграма: 1. Інвестиція; 2. Виробництво; 3. Послуга; 4. Філантропія; 5. Благодійність.

Творче завдання 1. Ваші очікування

Опишіть свої очікування від дисципліни “Управління соціальними інвестиціями», що Ви розумієте під поняттям “соціальні інвестиції», для чого потрібно управляти ними?

Творче завдання 2. Практичний кейс

Розділитися на команди 2-4 особи (за бажанням можна індивідуально) та обрати громадську організацію для розробки для неї стратегії з наголосом на фандрейзинг, обґрунтувати / пояснити свій вибір.

Тема 2. Теоретичні основи управління соціальними інвестиційними проєктами

«Знайте, чим володієте, і знайте, чому ви цим володієте»

Пітер Лінч (Peter Lynch)

Питання теми:

- 2.1. Сутність інвестиційного проєкту
- 2.2. Алгоритм реалізації соціального інвестиційного проєкту
- 2.3. Етапи управління соціальним інвестиційним проєктом

Основні поняття та терміни:

Інвестиційний проєкт, соціальний інвестиційний проєкт, інвестиція, управління, передінвестиційний етап, інвестиційний етап, виробничий етап.

Вивчивши матеріал розділу Ви будете:

знати:

- Сутнісні характеристики проєкту
- Підходи до визначення сутності інвестиційного проєкту
- Характеристики соціального інвестиційного проєкту

вміти:

- Визначити специфіку соціального інвестиційного проєкту
- Розрізняти етапи управління соціальним інвестиційним проєктом
- Обґрунтовувати специфіку управління проєктом на передінвестиційному, інвестиційному та виробничому етапах

2.1. Сутність інвестиційного проєкту

В основі організаційних засад реалізації проєктів лежить координація дій учасників процесу на усіх рівнях, відповідно до обраних пріоритетних напрямів проектування (рис. 2.1).

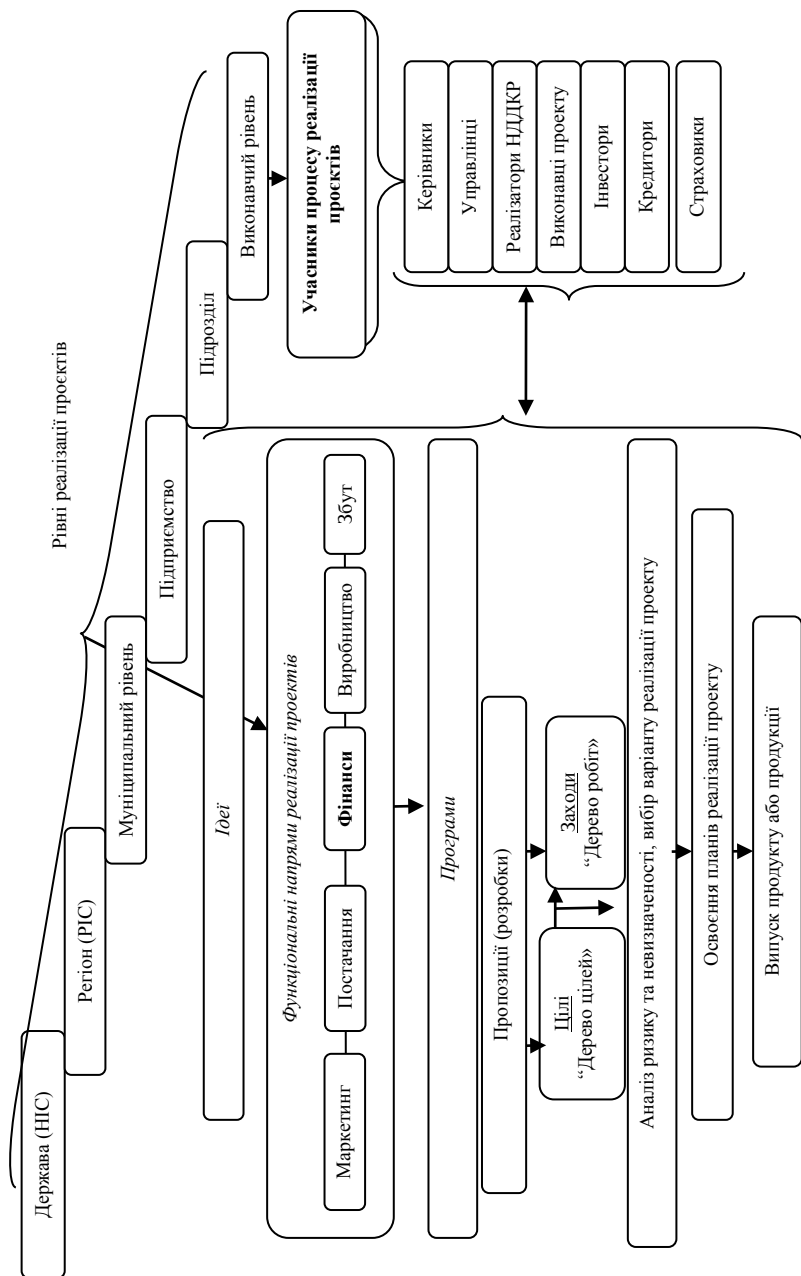

Рис. 2.1. Організаційні основи реалізації проєктів

У прикладному розумінні основу будь-якого проекту доцільно пов'язувати із одноразовим комплексом взаємопов'язаних заходів, що реалізуються для задоволення потреб за рахунок досягнення конкретних результатів при встановленому матеріальному (ресурсному) забезпеченні із визначеними цілями протягом певного проміжку часу^{45, 46}. Виходячи із різних проявів проектів варто виокремлювати низку їх класифікаційних ознак, розмежовуючи типи проектів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Класифікація проектів

№	Класифікаційна ознака	Проект	Пояснення
1	залежно від виду проекту (характеру предметної галузі проекту)	інвестиційний	проекти, метою яких є створення чи реновація основних фондів, що вимагає вкладення інвестицій.
		інноваційний	проекти, в яких головна мета полягає в розробці й застосуванні нових технологій, ноу-хау та інших нововведень, що забезпечують розвиток систем
		дослідження	розробка нового продукту, дослідження у галузі будівничих конструкцій чи розробка нової інформаційно-керуючої системи
		освітній	це форма організації занять, яка передбачає комплексний характер діяльності учнів на одержання освітньої продукції за певний проміжок часу
		комбінований	
2	залежно від типу проекту (основних сфер діяльності, в яких реалізується проект)	технічний	сукупність документації, яка містить технічні рішення, що дають повне уявлення про обладнання, що проектується, а також всі початкові дані, необхідні для розробки робочої документації на стадії конструювання.
		організаційний	Реформування підприємства, реалізація концепції нової системи управління, створення нової організації чи проведення міжнародного форуму

⁴⁵ Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз: Підручник. — К.: КНЕУ, 2000. 322 с.

⁴⁶ Гернего Ю. О. Фінансові важелі забезпечення збалансованого людського розвитку [Текст] : монографія / Ю. О. Гернего ; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». — Київ : КНЕУ, 2018. — 399 с.

Продовження табл. 2.1

№	Класифікаційна ознака	Проект	Пояснення
		економічний	Приватизація підприємства, створення аудиторської системи, системи податків
		соціальний	Реформування соціального забезпечення, охорони здоров'я, соціальний захист, подолання наслідків стихійних лих і соціальних струсів
		змішаний	
3	залежно від класу проекту (складу та структури проекту та його предметної галузі)	монопроект	окремий проект різних типів, видів та масштабів
		мультипроект	комплексний проект, що складається з ряду монопроектів і потребує застосування багатопроєктного управління
		мегапроект	цільові програми розвитку регіонів, галузей та інших утворень, які включають до свого складу ряд моно- і мультипроектів
4	залежно від тривалості проекту (періоду його реалізації)	короткостроковий	до 3 років
		середньостроковий	від 3 до 5 років
		довгостроковий	понад 5 років
5	залежно від масштабів проекту	дрібний, середній, великий, дуже великий.	залежно від розміру проекту, кількості учасників
6	залежно від складності	прості, складні та дуже складні.	
7	залежно від рівня ризику	безпечні, з мінімальним та середнім ризиком, високо ризикові, авантюрні	
8	залежно від рівня мотивації	вимушені, для зниження витрат, для розширення виробництва, безприбуткові	
9	залежно від значимості для ринків	світове, національне та галузеве значення	
10	залежно від ступеня новизни	піонерський	абсолютно новий товар, який не має аналогів в світі
		що доганяє	з високим ступенем новизни, не має аналогів в світі
		модифікований	достатньою мірою новизни, заснованої на технологічній модифікації виробів

№	Класифікаційна ознака	Проект	Пояснення
11	залежно від технологічного укладу	3–й	електроніка, мікропроцесорна техніка
		4–й	біотехнології, удосконалена система масових комунікацій, що використовує обчислювальні мережі та космічні системи зв'язку
		5–й	розвиток генної інженерії, міні комп'ютеризація сфери послуг, інтелектуалізація
		6–й	клітинна біологія; аерокосмічна промисловість; нанотехнології; нові матеріали; оптоелектроніка; штучний інтелект; мікроелектроніка; фотоніка; мікросистемна механіка; інформаційні супермагістралі; засоби імітації; молекулярна електроніка
		7–й	технологія “холодного термоядерного синтезу», що має докорінно змінити енергетичний потенціал земної цивілізації

Інвестиційний проект, на думку Г. Бірман та С. Шмідта, являється комплексом взаємозалежних заходів в межах яких передбачається вкладення обмеженої кількості ресурсів, у тому числі матеріальних, інтелектуальних та людських, з метою отримання очікуваного результату та досягнення поставлених цілей⁴⁷. В. Бочаров інвестиційним проектом називає діяльність, яка створює основу для реалізації низки активностей, що закладають базис для досягнення визначених цілей (результатів)⁴⁸.

Достатньо часто на практиці інвестиційний проект є об'єктом реального інвестування, який можна подати, як: інвестиції з метою підвищення результативності виробництва; інвестицій з метою розширення виробництва; інвестицій для цілей створення нових підприємств; інвестицій для цілей задоволення вимог державних органів управління. З огляду на наведену класифікацію, інвестиційний проект може існує, як:

⁴⁷ Бірман, Г. Экономический анализ инвестиционных проектов [Текст] / Г. Бірман, С. Шмідт. — СПб.: ЮНИТИ, 1997. — 631 с.

⁴⁸ Бочаров В. В. Инвестиции. Учебники для вузов — СПб.: 2002. — 288 с.

— нульовий проєкт, який передбачає утворення нового виробництва;

— реконструкція — впровадження передових технологій без зміни профілю підприємства;

— розширення або реабілітація існуючого підприємства⁴⁹.

У загальному розумінні, під соціальним проєктом розуміємо сконструйоване соціальне нововведення, яке сформовано з метою створення, модернізації або підтримки в середовищі матеріальної або духовної цінності, що має просторово-часові та ресурсні обмеження, але характеризується позитивним за своїм соціальним значенням впливом на суспільство 50.

Об'єкти соціальних проєктів можуть фінансуватися з різних джерел, зокрема: кошти державного та місцевих бюджетів; прибутки від основної та додаткової діяльності суб'єктів господарювання, на балансі яких знаходяться об'єкти соціальної сфери, у випадку, коли подібна діяльність не реалізується соціальної сфері; прибуток від платних послуг у соціально-культурній сфері, наданих суб'єктами господарювання, на балансі яких перебувають об'єкти соціальної сфери; прибутки підприємств від надання в оренду будь-якої їхньої власності. Крім того, існують допоміжні джерела фінансування, наприклад позикові кошти, благодійні внески фізичних та юридичних осіб.

Соціальному проєкту притаманна низка специфічних рис:

1) витрати значним чином переважають доходи за величиною та формою прояву;

2) інвестиційний цикл є значно тривалішим у порівнянні із вкладаннями у фізичні або фінансові активи;

3) соціальні інвестиційні проєкти вирізняються високою чутливістю до часу: для кожного проєкту існує часовий інтервал, протягом якого вкладання забезпечують найвищу віддачу;

4) для соціальних інвестиційних проєктів властиве посилення ефектів: під час інвестування відбувається інтерференція творчих та стабілізаційних вкладень, а при одержанні доходів — «накладання» інтернальних та екстернальних ефектів;

5) до реалізації проєкту залучаються зовнішні ресурси, у його здійсненні приймають безпосередню участь одержувачі соціальних благ (ефектів);

⁴⁹ Вітлінський В. В. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності: навчальний посібник / Вітлінський В. В. — К.: КНЕУ, 2008. — 432 с.

⁵⁰ Бірюкова М. В. Цілепокладання як основа соціального проєктування: праксеологічний підхід / М. В. Бірюкова // Вісник НТУ «ХПІ». — 2016. — № 40 (12). — с. 34 — 40

6) має місце взаємодія мультипроектних (віртуальних) команд, які реалізують різні проекти в рамках однієї цільової програми⁵¹.

Особливістю соціальних інвестиційних проектів є часто спонсорський, благодійний характер їх фінансового забезпечення (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Типи соціальних інвестиційних проектів за особливостями їх фінансового забезпечення*

№	Тип проекту	Суть
1	Спонсорський	Спонсор надає підтримку для реалізації проекту, це може стати формою його реклами чи презентації. Очевидно, що тільки вже відомий в певних колах проект може бути спонсорським. Цей проект повинен володіти позитивним іміджем, викликати зацікавленість суспільства, щоб сформулювати позитивні установки по відношенню до спонсора.
2	Кредитний	Одним із способів фінансового забезпечення соціального проекту може бути кредит. Це ще один комерційний варіант фінансування, специфіка якого передбачає, що отримати кошти можна за умови надання гарантій кредитному закладу.
3	Бюджетний	Оскільки соціальні проекти часто вирішують важливі соціальні проблеми чи завдання, їхнє фінансування може здійснюватися з державного, обласного, міського бюджетів. Така форма співпраці також називається державним замовленням на певні види діяльності, які призводять до соціально бажаних змін. Фінансове забезпечення із бюджету має свої обмеження, які визначаються різноманітними нормативами, що, в свою чергу, ускладнює впровадження інновацій.
4	Грантовий	Грант — це грошові або інші засоби, що передаються громадянами та юридичними особами, а також міжнародними організаціями для проведення конкретних наукових досліджень, розробки законопроектів, підготовки кадрів та інших цілей на умовах, передбачених грантодавцем. Грант передбачає фіксовану грошову суму, яку грантодавець передає безповоротно виконавцю визначених робіт. Надання гранту передбачає, що організатори проекту у визначені терміни відзвітуються про витрачені, під проект засоби.
5	Благодійний	Фінансування благодійних проектів часто має форму меценатства, коли фізична чи юридична особа, забезпечує проект засобами потрібними для його реалізації. Разом з тим, не ставиться перед проектом чи організацією жодної комерційної мети, потреби в рекламі тощо. Потрібні ресурси виділяють для реалізації проекту, впровадженні бажаних соціальних змін.

⁵¹Майорова Т. В. Проектне фінансування : підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін.; за заг. та наук. ред. проф., д.е.н. Т. В. Майорової. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Київ : КНЕУ, 2017. — 434, [6] с.

№	Тип проекту	Суть
6	За рахунок коштів організації	В більшості випадків, це проекти, які направлені на досягнення цілей організації. Організація може володіти фінансовим чи матеріальним капіталом і витратити його на реалізацію власним проектів. Така форма фінансування часто зустрічається у змішаному вигляді з іншими видами фінансування.
7	Збір коштів під даний проект	Це може бути проект, який викликає суспільний резонанс, зацікавлення досить великого кола суспільства, і вони згодні відгукнутися та підтримати реалізацію проекту. Також дана форма фінансування вдало поєднується з іншими.
8	За рахунок членських внесків	Більшість організацій здійснює періодичний збір членських внесків. Це той капітал, який залишається в організації і може використовуватись для її діяльності. Практикується коли, ті люди, які здають членські внески користуються більшими благами організації, ніж інші. Це дає можливість реалізовувати проект для певної категорії цільової групи.

* Джерело: узагальнено за ⁵².

Виходячи із наведених вище досліджень, можемо стверджувати, що ключовою відмінною характеристикою соціальних інвестиційних проектів є розмежування ефектів від залучення інвестицій: соціального ефекту (найчастіше в короткостроковій перспективі) та очікуваного економічного ефекту в довгостроковій перспективі.

На поточному етапі розвитку ринку відбір та аналіз інвестиційних пропозицій набуває все більшого значення для визначення доцільності подальшого функціонування підприємства, що пояснюється зростанням залежності успіху бізнесу від ефективності використання існуючих ресурсів. Тому, ефективність вкладання капіталу в той чи інший інвестиційний проект залишається однією із найважливіших умов розвитку та життєздатності компаній.

2.2. Алгоритм реалізації соціального інвестиційного проекту

З огляду на поширення тенденцій соціалізації, у розвинених країнах досить розповсюдженою є практика реалізації та фінансування проектів, які є орієнтованими на досягнення соціально-визначеного результату, де людина розглядається не лише як клі-

⁵²Шкуро В. Типологія соціальних проектів / В. Шкуро // Вісник КНУ ім. Шевченка. — 2013. — № 6. — С. 81 — 83.

ент або споживач послуг, а як цільовий суб'єкт на еволюцію якого націлені зусилля проектної команди. Проект оцінюється не лише через призму здатності задовольнити динамічні потреби громадян, але й за посередництвом зворотного зв'язку, який знаходить свій прояв у формі удосконалень в системі охорони здоров'я, освіти, розвитку науки та культури, збалансування компонентів людського розвитку.

Актуальності набуває залучення фінансових ресурсів для цілей реалізації соціальних інвестиційних проектів, які стають об'єктом численних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків. Соціальний інвестиційний проект є досить специфічним різновидом проектів. Очевидним є те, що він містить ряд елементів соціального та інвестиційного проектів.

Відповідно, алгоритми реалізації соціального інвестиційного проекту мають власну специфіку (рис. 2.2).

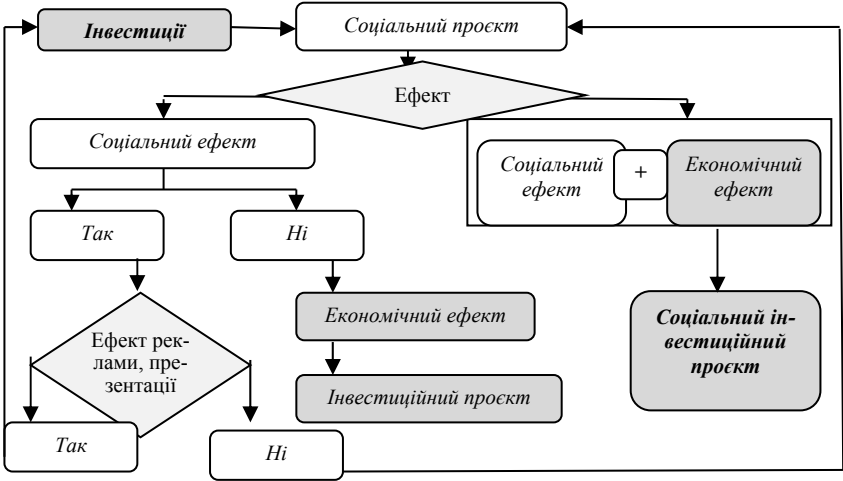

Рис. 2.2. Алгоритм соціального інвестиційного проекту

Наслідки соціального інвестування проявляються за рахунок посилення соціальної орієнтації економічної системи, а також удосконалень певних аспектів соціально-економічного розвитку. Має місце стимулювання економічного зростання, нагромадження людського капіталу, розвиток ринку праці, підтримка належного рівня життя, забезпечення державних соціальних гарантій та соціальних послуг, підтримка соціальної стабільності та екологічної безпеки у суспільстві.

2.3. Етапи управління соціальним інвестиційним проектом

В процесі вибору інвестиційного проекту вартим уваги є аналіз умов його реалізації. Зокрема, з-поміж етапів реалізації інвестиційного проекту за програмою організації ООН з промислового розвитку (UNIDO) виокремлюють передінвестиційний, інвестиційний та виробничий етапи (рис. 2.3).

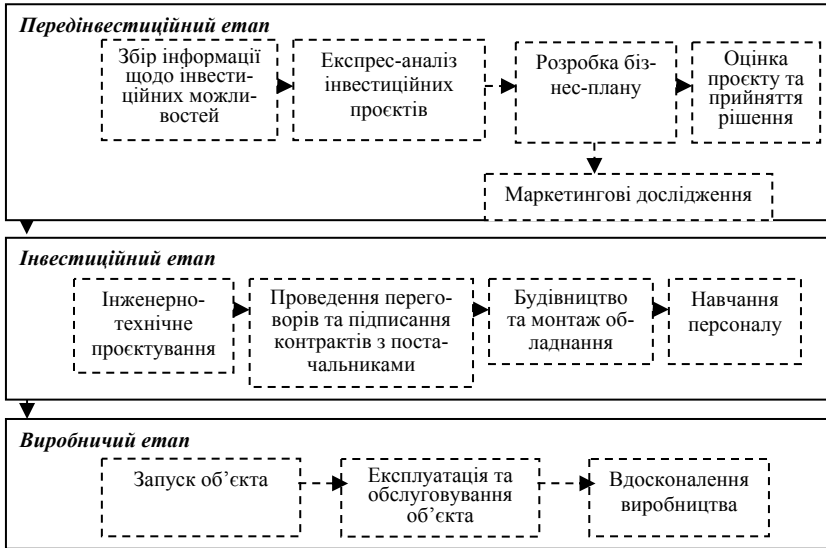

Рис. 2.3. Етапи реалізації інвестиційних проектів

Передінвестиційний етап передбачає відбір перспективних інвестиційних проектів, розробку бізнес-плану та прийняття рішення, що стосується запропонованого проекту. Ключовим завданням на передінвестиційному етапі являється ідентифікація перспективних інвестиційних можливостей та прийняття інвестиційних рішень. Помилки на цьому етапі слугують причинами прийняття невірних інвестиційних рішень, внаслідок яких компанія потенційно зазнаватиме збитки на етапі реалізації інвестиційного проекту.

Так, економістами визначено, що головною причиною невдалої реалізації значних проектів став саме неповноцінний попередній аналіз проекту. Наприклад, з-поміж об'єктів, що є результатом втілення такого роду помилки виділяють Чорнобильську

атомну електростанцію⁵³. Варто зауважити, що багатьма сучасними компаніями інвестиційний проєкт оцінюється як позитивний, якщо на початковій фазі проєкту доведено можливість у разі його реалізації захопити інноваційні сегменти ринку, не враховуючи труднощі стосовно існуючого матеріального та ресурсного забезпечення проєкту⁵⁴. В результаті, за рахунок правильно проведеного аналізу на передінвестиційному етапі компанія одержує інвестиційний прибуток в результаті розширення сегменту ринку.

Інвестиційний етап характеризується заходами проєктного опрацювання та ґрунтовної підготовки проєкту до етапу фактичної реалізації. Виробничий (експлуатаційний) етап розглядається як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі. У короткостроковій перспективі зосереджується увага на проблемах, які пов'язані із застосуванням конкретної технології, функціонуванням обладнання або з кваліфікацією персоналу. У довгостроковій перспективі розглядаються стратегії та сукупні витрати для цілей виробництва та маркетингу, а також надходжень від продажу.

Зауважимо, що у різних країнах світу також користуються національними класифікаціями фаз управління проєктами. Для прикладу, у Німеччині є переважним підхід, який ґрунтується на: основній діяльності — аналізі проблеми, розробці концепцій та детальному поданні проєкту; застосуванні результатів його реалізації; ліквідації об'єктів проєкту⁵⁵. Зважаючи на наведені вище трактування та тенденції реалізації інвестиційних проєктів на практиці, ключовою ціллю їх реалізації є економічний ефект. Однак, Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає, що поряд із економічним ефектом результатом поширення також набуває соціальний ефект.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення проєкту
2. Обґрунтуйте класифікаційні ознаки проєктів
3. Назвіть стадії соціального інвестиційного проєкту
4. Опишіть алгоритм соціального інвестиційного проєкту

⁵³ Вербицька Г. Л. Удосконалення механізму оцінювання інвестиційного проєкту. / Г. Л. Вербицька, О. Г. Мельник // Вісник національного університету «Львівська політехніка»: наук.-прак. журнал. — 2008. — №14 (635). — С. 156 — 162.

⁵⁴ Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. / О. В. Гаврилюк // Фінанси України: наук.-прак. журнал. — 2008. — № 3. — С. 78 — 87.

⁵⁵ Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності, інвестування: навчальний посібник / Дука А. П. — 2 — ге вид. — К.: Каравела, 2008. — 432 с.

5. Порівняйте традиційні підходи до визначення інвестиційного проекту
6. Дайте визначення соціальному інвестиційному проекту
7. Опишіть характеристики соціального інвестиційного проекту

Завдання до розділу

Ребус

1)

2)

3)

4)

Ребус: 1. Проект; 2. Управління; 3. Процес; 4. Цілі.

Творче завдання 3. SWOT аналіз

Проведення SWOT-аналізу вітчизняної сфери освіти.

Тема 3. Організаційні форми управління соціальними інвестиціями

**«Нам не потрібно бути розумнішими за інших.
Ми повинні бути більш дисципліновані, ніж інші»**

Уоррен Баффетт (Warren Buffett)

Питання теми:

- 3.1. Принципи організації управління соціальними інвестиціями в умовах збалансованого людського розвитку
- 3.2. Механізми управління соціальними інвестиційними проєктами
- 3.3. Специфіка грантового фінансування
- 3.4. Прикладні моделі грантового фінансування

Основні поняття та терміни:

соціальний проєкт, управління, збалансований людський розвиток, грант, грантрайтер, донор, грантовий фонд, проєктна заявка, механізми управління, грантове фінансування.

Вивчивши матеріал розділу Ви будете: знати:

- Принципи організації управління соціальними інвестиціями в умовах збалансованого людського розвитку
- Цілі сталого розвитку
- Поняття гранту

вміти:

- Розрізняти бенефіціарів грантового проєкту та їх специфіку
- Складати алгоритм розробки та написання гранту
- Розрізняти технології фінансування соціальних проєктів
- Розрізняти специфічні моделі грантового фінансування

3.1. Принципи організації управління соціальними інвестиціями в умовах збалансованого людського розвитку

За результатами саміту G 20, що мав місце у вересні 2016-го року, горизонти соціально-орієнтованого економічного розвитку сьогодення названі «збалансованими»⁵⁶. У відповідній Декларації затверджені принципи з метою реалізації політики, зокрема орга-

⁵⁶Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. — Львів: Кальварія, 2017. — 168 с.

нізації управління соціальними інвестиціями, в результаті чого будуть досягнуті пріоритети збалансованого людського розвитку⁵⁷ (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Принципи організації управління соціальними інвестиціями
в умовах збалансованого людського розвитку***

№ з/п	Назва принципу	Обґрунтування
1	Візуалізація	Посилити програми розвитку G 20 для цілей пришвидшення нових факторів зростання, відкриття нових горизонтів з метою розвитку, здійснення процесів трансформації економіки більш інноваційно та стабільно, вираховування інтересів сучасних та майбутніх поколінь
2	Інтеграція	Реалізація інноваційних концепцій та політики зростання з урахуванням синергії між фінансовою, грошово-кредитною та структурною політикою, посиленням взаємозв'язків між економікою, працею, зайнятістю та соціальною політикою, а також поєднанням управління попитом з реформами пропозиції, політикою економічного зростання з пріоритетами соціального розвитку та захистом навколишнього середовища.
3	Відкритість	Розвиток відкритої світової економіки, відмова від протекціонізму, сприяння глобальній торгівлі та інвестиціям, зокрема шляхом подальшого зміцнення багатосторонньої торговельної системи, а також забезпечення зростання можливостей через суспільну підтримку розширеного росту глобалізованої економіки
4	Інклюзивність	Активізація здатності економічного зростання слугувати потребам усіх верств населення та приносити користь усім групам країн та людей, в т. ч. жінкам, молоді та незахищеним групам, формуючи якісні робочі місця, нівелюючи нерівність та бідність.

* G 20 Leaders Communique Hangzhou Summit (4 – 5 September 2016). European Commission: веб-сайт. URL: http://europa.eu/rapid/pressrelease_STATEMENT-16-2967_en.htm

Виконання наведених принципів може забезпечувати основу з метою реалізації пріоритетів людського розвитку зовнішній прояв яких знаходить своє вираження у формі цілей збалансованого людського розвитку. Цілі збалансованого розвитку визначені та оприлюднені експертами ООН у 2016-му році, як ключові рекомендації для урядів усіх країн⁵⁸ (рис. 3.1).

⁵⁷ G 20 Leaders Communique Hangzhou Summit (4 — 5 September 2016). — Електронний ресурс. — Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-16-2967_en.htm

⁵⁸ Трансформація нашого світу: Порядок денний стійкого розвитку 2030: Програма ООН. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

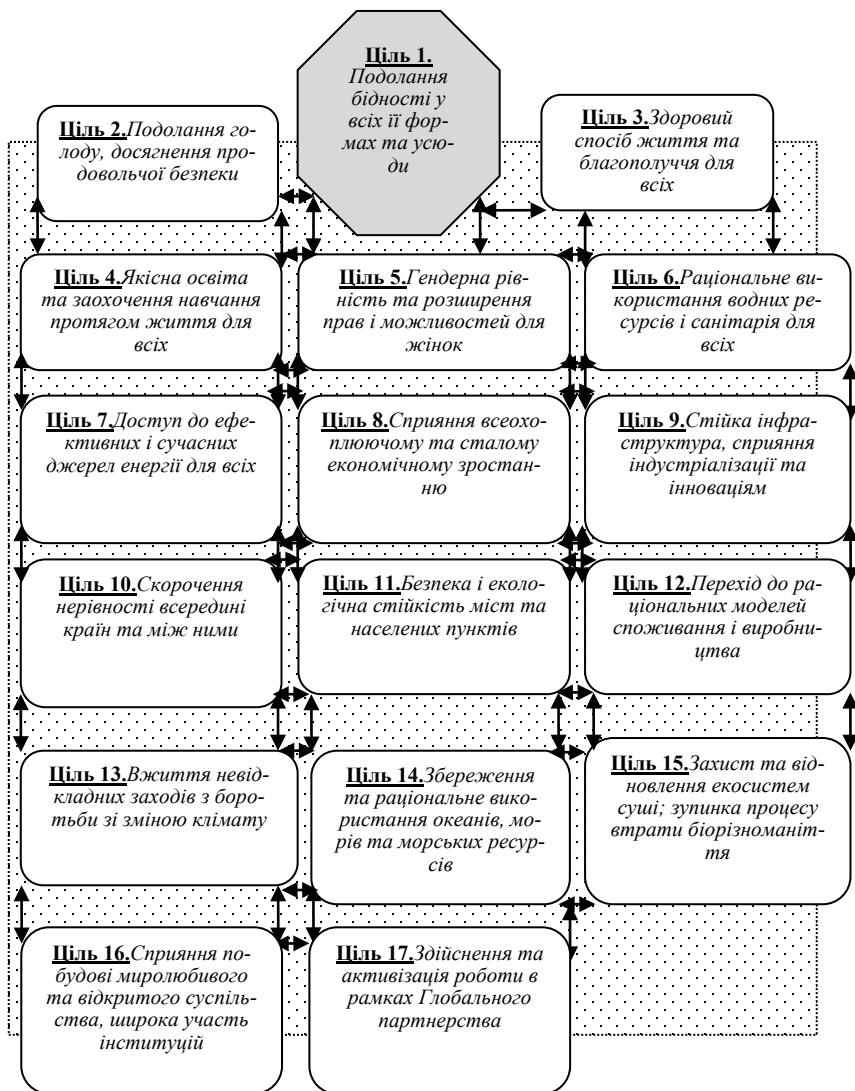

Рис. 3.1. Цілі сталого розвитку
(за результатами досліджень експертів ООН)

Відповідно, належна реалізація соціальних інвестиційних проєктів здатна забезпечити фактичне виконання низки вимог для досягнення цілей збалансованого людського розвитку.

3.2. Механізми управління соціальними інвестиційними проєктами

Реалізація пріоритетів збалансованого людського розвитку відбувається з огляду на специфіку соціальних інвестицій. Тому, в контексті нашого дослідження, додатково звертаємо увагу на економічні відносини соціального інвестування, як наслідок реалізації організаційно-економічних та соціально-економічних відносин з огляду на особливості збалансованого людського розвитку. Загалом, економічні відносини соціального інвестування — це відносини, які виникають між усіма учасниками в процесі залучення соціальних інвестицій⁵⁹.

В свою чергу, джерелом розвитку суспільного способу виробництва є взаємозв'язки між продуктивними силами та відносинами економічної власності, які є двома сторонами основної економічної суперечності. Зазначені суперечності знаходять своє відображення у якості прояву основного економічного закону, який трансформується відповідно до змін пріоритетів людського розвитку згідно із змінами способів виробництва. Загалом, механізм дії об'єктивних економічних законів створює «незалежну від суспільства» (статичну) компоненту механізмів забезпечення збалансованого людського розвитку. Водночас, збалансований людський розвиток не варто розглядати, як нерегульований процес.

Можливості впливу на компоненти збалансованого людського розвитку визначають його прикладний (динамічний) аспект, знаходять відображення у дії механізмів управління соціальними інвестиційними проєктами в контексті збалансованого людського розвитку та їх реалізації на різних рівнях (табл. 3.2).

Отже, на кожному етапі процесу соціально-відповідального інвестування існує можливість досягнення компромісів соціальних та фінансових параметрів результативності під час прийняття інвестиційних рішень. Крім того, процес соціально-відповідального інвестування в умовах сьогодення сформує умови для досягнення соціальних та екологічних цілей одночасно з фінансовими цілями, з огляду на критерії вартості з позиції ризику та доходності⁶⁰.

⁵⁹Гернего Ю. О. Економічні відносини соціального інвестування / Ю. О. Гернего // Бізнес Інформ. — 2016. — № 2. — С. 103-108.

⁶⁰ Гернего Ю. О. Економічні відносини соціального інвестування. Бізнес Інформ. 2016. №2. С. 103–108.

Таблиця 3.2

Механізми управління соціальними інвестиційними проектами в системі збалансованого людського розвитку*

Рівень	Спектр дій механізмів управління	Мета	Завдання	Об'єкт	Інструмент
Мета- (глобальний)	Управління потенціалом людського розвитку	Збалансування компонентів людського розвитку	Затвердження глобальних пріоритетів людського розвитку	Інвестиційні проекти, що забезпечують людський розвиток	1. Метод рейтингових оцінок 2. Метод експертних оцінок 3. Методи оцінки і управління проектами 4. Розробка стратегій збалансованого розвитку
Макро- (державний)	Управління інвестиціями у людський розвиток	Мобілізація національних ресурсів для забезпечення збалансування людського розвитку в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі	Затвердження національних стратегій людського розвитку	Інвестиції у людський розвиток	1. Фінансові механізми забезпечення людського розвитку на національному рівні 2. Модель галузевого розподілу інвестицій 3. Модель територіального розподілу інвестицій
Мезо- (регіональний)	Управління регіональними пріоритетами людського розвитку	Підтримка паритету, узгодження та задоволення інтересів усіх учасників громади на регіональному рівні	Затвердження регіональних пріоритетів людського розвитку	Система регіональних компонентів людського розвитку	1. Фінансові механізми забезпечення людського розвитку регіону 2. Модель оптимізації регіональних витрат на цілі людського розвитку 3. Факторний аналіз
Мікро- (бізнес)	Управління витратами бізнесу на цілі людського розвитку	Оптимізація витрат бізнесу на цілі людського розвитку	Затвердження стратегій та етичних основ ведення бізнесу	Культура та етика ведення бізнесу	1. Факторний аналіз 2. Регресійні моделі 3. Причинно-наслідковий аналіз 4. Моделі прогнозування

3.3. Специфіка грантового фінансування

На практиці актуалізуються питання залучення додаткових фінансових ресурсів за рахунок грантового фінансування. Грантами називають сукупність цільових ресурсів, які, здебільшого, пропонуються на безповоротній основі з метою реалізації соціальних програм та проектів, здійснення наукових досліджень, розвиток науки та освіти, а також для реалізації інших цілей соціально-відповідального бізнесу. Проте, здебільшого, фінансування за рахунок грантових коштів передбачає потребу звітуватися щодо результативності їх використання, ступеня досягнення запланованих цілей людського розвитку. Необхідною передумовою для отримання гранту є не лише наявність проблеми та її чітке обґрунтування, але й визначений алгоритм для її вирішення, що вказує на ймовірний результат та характеризує порядок використання залучених ресурсів⁶¹. На етапі обґрунтування майбутнього грантового проекту важливо визначитися із його бенефіціарами, тобто цільовою групою, яка отримає вигоди від його реалізації⁶² (рис. 3.3).

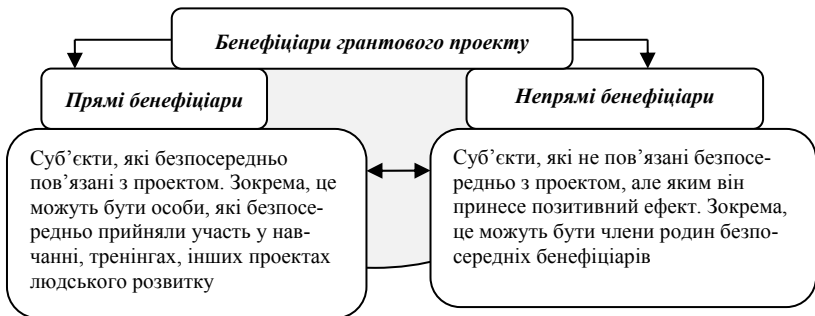

Рис. 3.3. Бенефіціари грантового проекту*

* Джерело: Лоук І. Складаємо грантову заявку: збірник інструкцій як скласти грантову заявку та пояснення щодо окремих її розділів. Київ: Серія «Посібники для неурядових організацій», 2018. 18с.

У загальному розумінні передбачається два можливі напрями залучення гранту: з метою реалізації програм (програмні гранти); гранти для цілей розвитку потенціалу. Перший із названих напрямів залучення грантових ресурсів передбачає їх розподіл з ме-

⁶¹ Гернего Ю. О. Критерії успіху грантової заявки в умовах посилення ролі соціально орієнтованого бізнесу. Бізнес Інформ. 2019. №7. С. 260–266.

⁶² Лоук І. Складаємо грантову заявку: збірник інструкцій як скласти грантову заявку та пояснення щодо окремих її розділів. Київ: Серія «Посібники для неурядових організацій», 2018. 18с.

тою виконання певної програми, забезпечення надання окресленого спектру послуг для досягнення цілей людського розвитку. Натомість, гранти розвитку забезпечують виконання більш широкого спектру функцій, зокрема передбачають стимулювання наукових проектів та досліджень, загальну підтримку соціально-орієнтованих проектів та програм організації, створення соціальних стартапів.

Специфіка грантового механізму полягає у потенціалі пошуку найбільш актуальних та нагальних соціальних проблем та здійснення інвестицій з метою їх розв'язання. В умовах сучасності, грантове фінансування має значний вплив на секторальний розподіл фінансових ресурсів. Тому, існує тенденція, коли господарська діяльність активізується саме в тих секторах, які виявляються найбільш привабливими для потенційних грантодавців. Компанія грантодавець є відповідальною за організацію та управління процесом надання грантів.

3.4. Прикладні моделі грантового фінансування

Існує низка моделей грантового фінансування:

- реалізація грантових програм безпосередньо зусиллями компанії-грантодавця;
- грантове фінансування за допомогою організацій, які є посередниками;
- здійснення управління грантовими ресурсами зусиллями внутрішнього грантового фонду⁶³.

Експерти Philanthropy University на основі свого досвіду виокремили підготовчі етапи до процесу написання успішної грантової заявки, а саме:

1. Визначення потенційних джерел фінансування (в т. ч. ресурси уряду, корпорацій, фінансових установ, фізичних осіб, мережі Інтернет)
2. Перегляд звітів та джерел фінансування попереднього періоду.
3. Остаточного визначитися із потенційним донором та специфікою процедури оформлення та подання грантової заявки, затвердженої даним донором.
4. Зрозуміти цільові орієнтири донора та порівняти їх із власними цілями⁶⁴.

⁶³ Грантові програми. Український форум благодійників. URL: <http://ufb.org.ua/sekto-blagodijnosti/blagodijnist-biznesu/instrumenti-korporativnoi-filantropii/grantovi-programi.htm>

При чому, незважаючи на бізнесову або соціальну природу проекту, в умовах розвитку соціально-орієнтованого бізнесу практики підкреслюють особливу роль цінностей для успіху грантової заявки. Адже, поряд із зростанням кількості донорів, також зростає конкуренція між суб'єктами бізнесу, які мають наміри та потенціал для написання грантової заявки. Тому, з-поміж критеріїв успішної грантової заявки найчастіше одними із обов'язкових є ті, які оцінюють їх роль у суспільстві.

Також практики відмічають можливість дотримуватися алгоритму розробки та написання грантів⁶⁵ (рис. 3.4).

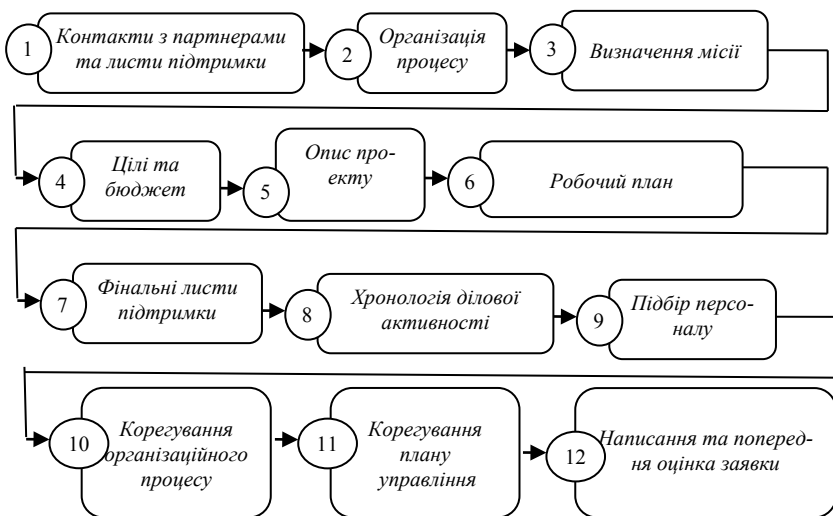

Рис. 3.4. Алгоритм розробки та написання гранту*

* Джерело: Some Effective Grant Writing Tips. Booklet for Grantwriting. Philanthropy University. Fundraising strategies. URL: <https://courses.philanthropyu.org/courses>

Незважаючи на національні специфіки класифікацію є необхідність залучення оптимальної структури фінансових ресурсів для реалізації кожного етапу соціального інвестиційного проекту із використанням широкого спектру технологій⁶⁶ (рис. 3.5).

⁶⁴ Proposal writing. Frequently asked questions. Module 3. Philanthropy University. Fundraising strategies. URL: <https://courses.philanthropyu.org/courses>

⁶⁵ Some Effective Grant Writing Tips. Booklet for Grantwriting. Philanthropy University. Fundraising strategies. URL: <https://courses.philanthropyu.org/courses>

⁶⁶ Гернего Ю. О. Технології фінансування соціальних проектів та грантмейкінг. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 18. С. 31–36.

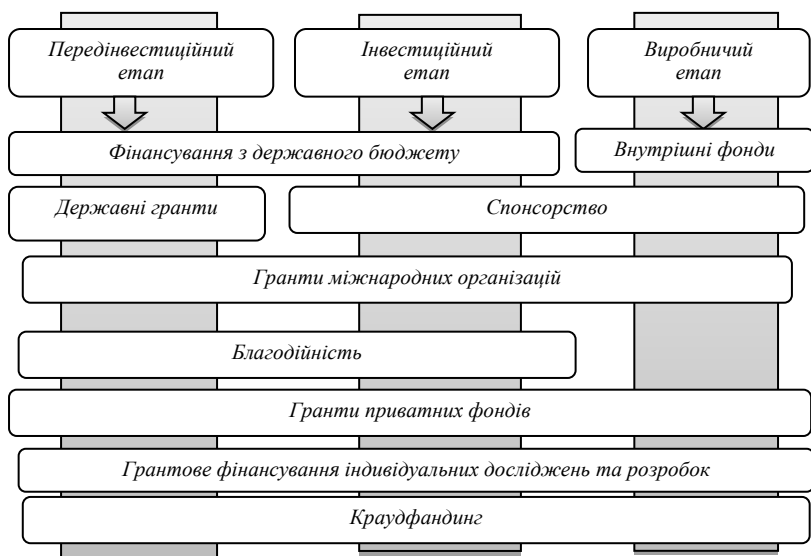

Рис. 3.5. Технології фінансування соціальних проектів*

* Джерело: Гернего Ю. О. Технології фінансування соціальних проектів та грантмейкінг. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 18. С. 31–36.

З огляду на визначенні найбільш розповсюджені технології фінансування соціальних проектів, на практиці спостерігаємо пріоритетність практик грантового фінансування. У вказаному контексті деталізуємо сутнісні характеристики та природу грантмейкінгу, як відправної точки грантового фінансування (рис. 3.6).

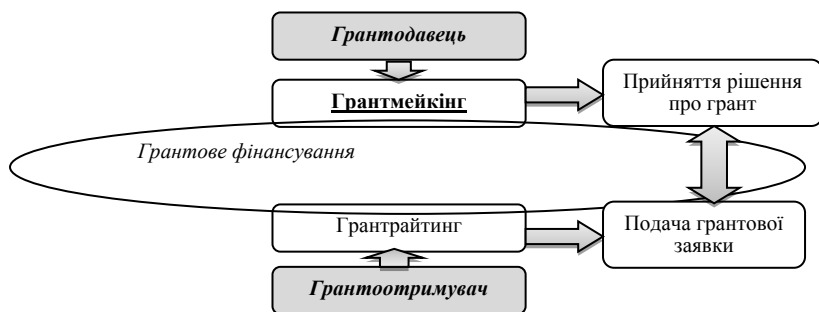

Рис. 3.6. Грантмейкінг в процесі грантового фінансування соціальних проектів*

* Джерело: Гернего Ю. О. Технології фінансування соціальних проектів та грантмейкінг. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 18. С. 31–36.

В основі процесу грантового фінансування лежить взаємодія між двома суб'єктами (грантодавець та грантоотримувач). Основною функцією грантодавця є грантмейкінг (grantmaking), зокрема визначення призначення гранту; обґрунтування критеріїв, яким мають відповідати потенційні вигодонадбувачі гранту, максимальної та мінімальної суми одного гранту, дедлайнів подання заявки. Тобто, в основі грантмейкінгу лежить не просто процес надання гранту, а принципи його «побудови»; не лише призначення гранту, а ціннісні орієнтири, яким має відповідати потенційний грантоотримувач⁶⁷. Натомість, грантоотримувач для того, щоб отримати грант, займається грантрайтингом (grant writing), а саме написанням грантової заявки. В результаті поєднання процесів подачі грантової заявки та прийняття рішення про грант, формується основа для грантового фінансування.

Контрольні запитання

1. Принципи організації управління соціальними інвестиціями в умовах збалансованого людського розвитку
2. Оберіть ціль сталого розвитку та охарактеризуйте її
3. Назвіть механізми управління соціальними інвестиційними проектами в системі збалансованого людського розвитку
4. Дайте визначення гранту
5. Назвіть можливих бенефіціарів грантового проекту
6. Охарактеризуйте підготовчі етапи до процесу написання успішної грантової заявки
7. Поясніть алгоритм розробки та написання гранту
8. Назвіть технології фінансування соціальних проєктів
9. Дайте визначення грантмейкінгу
10. Дайте визначення грантрайтингу

Завдання до розділу

Анаграма

I	C	O	P	P	O	N	S
---	---	---	---	---	---	---	---

--	--	--	--	--	--	--	--

2	3	A	A	Y	B	K
---	---	---	---	---	---	---

--	--	--	--	--	--

⁶⁷ New Rules for Grantmakers and Donors. An Overview for Private Foundations, Organizations Sponsoring, Donor-Advised Funds, and Donors. GuideStar USA, Inc. Режим доступу: <https://www2.guidestar.org/ViewCmsFile.aspx?ContentID=3776>

3	О	Н	Д	Ф				
---	---	---	---	---	--	--	--	--

4	Ф	А	Н	К	Р	А	Д	И	Н	Г	У	Д							
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--

5	А	Т	Н	Г	Р				
---	---	---	---	---	---	--	--	--	--

Відповіді:

Анаграма: 1. Спонсор; 2. Заявка; 3. Фонд; 4. Краудфандинг;
5. Грант

Творче завдання 4. Дискусія на основі ситуаційних завдань

Провести дискусію на основі вирішення ситуаційних завдань (цілі сталого розвитку та їх підтримка у світі).

Тема 4. Ефективність соціальних інвестицій

Найкраща гарантія розумного інвестора
від ризику — не відступ, а різноманітність.
Девід Хардінг, британський бізнесмен-мільярдер

Питання теми:

- 4.1. Рівень та якість життя
- 4.2. Індикатори ефективності соціальних інвестицій: соціальний ефект, соціальна ефективність, соціально-економічна ефективність, економічна ефективність
- 4.3. Рівні оцінки ефективності соціальних інвестицій
- 4.4. Прикладні аспекти оцінки ефективності інвестицій в освітню компоненту людського розвитку

Основні поняття та терміни:

соціальний ефект, соціальна ефективність, соціально-економічна ефективність, економічна ефективність, рівень життя, якість життя, індекси соціального інвестування, ефективність інвестицій в освітню компоненту людського розвитку.

Вивчивши матеріал розділу Ви будете: знати:

- Поняття рівня та якості життя
- Індикатори ефективності соціальних інвестицій
- Рівні оцінки ефективності соціальних інвестицій

вміти:

- Розрізняти соціальний ефект, соціальну ефективність, соціально-економічну ефективність, економічну ефективність
- Визначати оцінки ефективності інвестицій в освітню компоненту людського розвитку
- Оцінювати рівень та якість життя

4.1. Рівень та якість життя

Згідно з рекомендаціями ООН «рівень життя» складається з таких елементів, як здоров'я, їжа, одяг, умови праці, зайнятість, освіта, житло, соціальне забезпечення. На практиці, рівень життя може бути визначеним за допомогою системи споживчих бюджетів: фізіологічного, прожиткового і соціального мінімумів. Як-

ість життя — свого роду похідна величина від рівня життя, комплексна характеристика рівня життя населення. Якість життя населення визначається низкою об’єктивних і суб’єктивних показників. Серед об’єктивних — споживання матеріальних благ, продуктів харчування, якість житлових умов та зайнятості, розвиток сфери послуг, освіти, культури, соціального забезпечення. Серед суб’єктивних — задоволеність людини роботою і життєвими умовами, соціальним статусом, фінансовим становищем і сімейними відносинами (рис. 4.1).

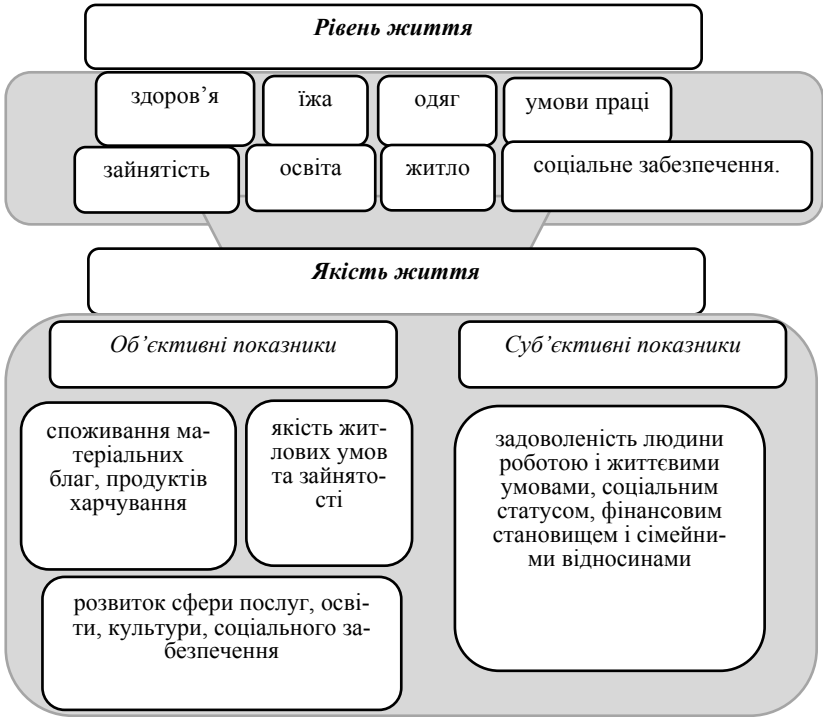

Рис. 4.1. Рівень та якість життя

Однак, індикаторів рівня та якості життя виявляється не достатньо для оцінки ефективності соціальних інвестицій. Тому, на практиці використовується низка додаткових індикаторів ефективності соціальних інвестицій.

4.2. Індикатори ефективності соціальних інвестицій: соціальний ефект, соціальна ефективність, соціально-економічна ефективність, економічна ефективність

Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає, що поряд із економічним ефектом результатом може також виступати соціальний ефект. Соціальний та економічний ефекти відображають вартісну оцінку результатів інвестування. Натомість, похідними від них є відносні індикатори: соціальної ефективності, економічної ефективності та соціально-економічної ефективності.

Для будь-якого проекту ефективність виражається відношенням отриманого результату до вироблених затрат. Стосовно соціальних інвестицій економічна ефективність відбиває тільки одну частину загальних показників ефективності. Іншу частину відбивають показники соціальної ефективності соціальних інвестицій.

Існують чотири основні показники ефективності соціального інвестування⁶⁸ (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Індикатори ефективності соціального інвестування

⁶⁸ Гернего Ю. О. Технології фінансування соціальних проектів та грантмейкінг. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 18. С. 31–36.

Логічним є те, що для інвестиційного проекту притаманний економічний ефект, розраховується економічна ефективність. Натомість, для соціального проекту першопочатковим є соціальний ефект, розраховується соціальна ефективність.

Рівень соціального ефекту (соціальної ефективності) можна визначити за допомогою методик розрахунку соціального індексу Вайсброда та коефіцієнту соціальної рентабельності.

Соціальний індекс (*Publicness Index (PI)*) виокремлений зусиллями американського вченого Вайсброда з метою визначення рівня виробництва соціальних ефектів. Наведений індекс здатний відобразити «взаємозв'язок між видами фінансових доходів підприємств та характером послуг, які вони надають, чи продукції, яку вони виготовляють»⁶⁹.

$$PI = \frac{\text{Доходи від виробництва суспільних благ}}{\text{Доходи від виробництва приватних благ}} \quad (4.1)$$

де доходи від виробництва суспільних благ — це благодійні внески, гранти, державні дотації і т.д.; доходи від виробництва приватних благ — реалізація товарів, послуг і робіт; а також членські та спонсорські внески⁷⁰.

Отже, розрахунок соціального індексу заснований на визначенні співвідношення фінансових надходжень від вироблених суспільних благ та доходів від виробництва приватних благ.

Іншим показником соціальної ефективності є коефіцієнт соціальної рентабельності *SR* (*Social Return Rate*). Він розраховується по аналогії з показником економічної рентабельності як співвідношення грошової оцінки соціального ефекту до витрат на виробництво даного соціального ефекту⁷¹.

$$SR = \frac{\text{Соціальний ефект}}{\text{Витрати}} \quad (4.2)$$

Отже, під соціальним ефектом розуміємо покращення соціальної сфери для забезпечення подальшого розвитку суспільства. Це характеризує міру задоволення населення якістю життя, зба-

⁶⁹ Weisbrod B. *The Nonprofit Economy*. — Cambridge.: Harvard Univ. Press. 1994.

⁷⁰ Репіна І. М. Інноваційні підходи до оцінювання ефективності соціального підприємства / Репіна І. М., Лисечко Є. Г. // Соціально-трудова сфера: сучасний стан, проблеми та стратегічні напрями розвитку: зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 14–16 листоп. 2017 р. — Київ : КНЕУ, 2017. — С. 162–164.

⁷¹ Репіна І. М. Інноваційні підходи до оцінювання ефективності соціального підприємства / Репіна І. М., Лисечко Є. Г. // Соціально-трудова сфера: сучасний стан, проблеми та стратегічні напрями розвитку: зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 14–16 листоп. 2017 р. — Київ : КНЕУ, 2017. — С. 162–164.

лансованість людського розвитку, результат від реалізації соціального проекту.

4.3. Рівні оцінки ефективності соціальних інвестицій

Під час оцінювання ефективності соціальних інвестицій витрати і вигоди повинні бути оцінені на різних рівнях⁷² (рис. 4.3).

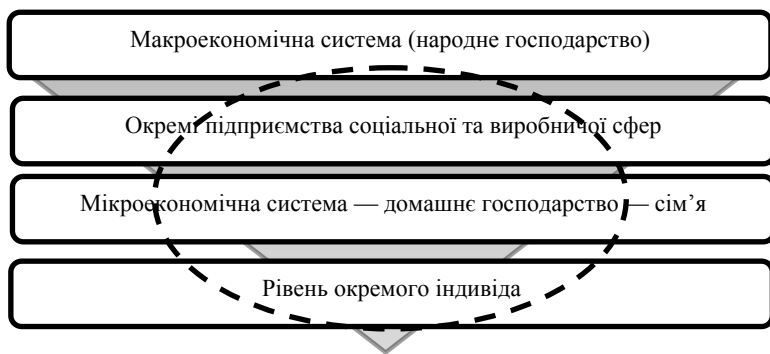

Рис. 4.3. Рівні оцінки ефективності соціальних інвестицій

На рівні народного господарства результати соціальних інвестицій знаходять свій прояв у макроекономічних показниках, які характеризують рівень та якість життя населення, матеріальне становище, рівень соціальної напруги у суспільстві, людський капітал.

На рівні окремих підприємств соціальної та виробничої сфер соціальні інвестиції зумовлюють підвищення статусу компанії, іміджу серед ділових партнерів. Це в свою чергу сприяє підвищенню обсягів продажів, прибутків, зростання фінансових та економічних показників, можливості виходу на нові ринки та росту курсу акцій.

Для оцінки ефективності соціальних інвестицій використовується певний алгоритм (рис. 4.4).

⁷² Гернего Ю. О. Економічні відносини соціального інвестування / Ю. О. Гернего // БізнесІнформ. — 2016. — №2. — С. 103–108.

Рис. 4.4. Алгоритм оцінки ефективності соціальних інвестицій на рівні підприємств

Крім того, на практиці ефективність соціальних інвестицій може бути визначена не лише на рівні національної економіки та підприємства. Так, для мікроекономічної системи (домогосподарства) соціальні інвестиції зумовлюють підвищення її соціального статусу та зниження напруги, що створює можливості для розвитку економічної незалежності домогосподарства. Для окремого індивіда результативність соціальних інвестицій проявляється у зростанні його особистого статусу у суспільстві, що пов'язано із підвищенням впевненості у майбутньому, є однією із умов для стабілізації матеріального становища.

4.4. Прикладні аспекти оцінки ефективності інвестицій в освітню компоненту людського розвитку

Однією із важливих компонентів оцінки ефективності соціальних інвестицій є освітня компонента (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Індикатори оцінки освітньої компоненти людського розвитку*

№	Назва індикатора	Мета розрахунку	Контекст характеристики освітньої компоненти
1	Індекс глобальної конкурентоспроможності	Оцінка конкурентоспроможності країн, які знаходяться на різних рівнях економічного розвитку	Компоненти здоров'я та початкової освіти (вага 25 %) та вища освіта і професійна підготовка (17 %) виокремлено з-поміж 12-ти компонентів. Початкова освіта характеризується якістю та рівнем розповсюдження. Вища освіта — це обсяги відповідних послуг, якість та рівень професійної підготовки
2	Індикатори рівня освіти	Розробка орієнтирів, що будуть використовуватися в контексті національних освітніх політик	Індикатори згруповані у 4 групи: ефективність середньої освіти; фінансові ресурси, які інвестуються у середню освіту; доступ до освіти, навчально-виховного процесу, освітні програми; організація навчально-виховного процесу та навчання.
3	Індекс економіки знань	Розробка довгострокових стратегій, які сприятимуть формуванню економіки знань	Оцінюються 4 субіндекси: економічного та інституційного режиму; освіти; інновацій; інформаційно-комунікативних технологій
4	Індекс знань	Оцінка готовності економіки країни сприймати та поширювати економіку знань	Субіндекси освіти; інновацій; інформаційно-комунікативних технологій
5	Індекс прав інтелектуальної власності (Альянс прав власн.)	Оцінка можливостей захищати інтелектуальну власність	В центрі індексу стоїть стан захисту інтелектуальної власності, законодавство та індикатори середовища інтелектуальної власності
6	Індекс цитування наукових статей (Elsevier)	Оцінка затребуваності наукових статей	Рейтинги кількості цитат на статтю
7	Індекс ефективності систем освіти (Pearson)	Глобальне дослідження систем освіти	У складі індексу 2 складові: когнітивна, рівень освіти (грамотність населення, частка населення, яке отримує освіту)

№	Назва індикатора	Мета розрахунку	Контекст характеристики освітньої компоненти
8	Рейтинг національних систем вищої освіти (Universitas 21)	Оцінка рівня освіти та кваліфікації, як основи збалансованого розвитку	Дослідження стосується 4-х складових: ресурси (інвестиції в освіту), наукові та дослідницькі результати, зв'язки (в т. ч. міжнародні), середовище.
9	Індекс конкурентоспроможності (Центр розвитку менеджменту)	Оцінює здатність країни розвивати конкурентоспроможність	Групи факторів конкурентоспроможності: макроекономічні показники, ефективність влади, ефективність бізнесу та інфраструктура (в т. ч. освіта)

Освітня компонента є рушійною (динамічною) компонентою людського розвитку, яка характеризує поєднання індивідуальних зусиль із можливостями здобувати освіту та розвиватися, які формуються на рівні національної економіки. Адже, розвиток творчих ініціатив новаторів можливий лише за рахунок зростання частки наукової компоненти у межах навчальних дисциплін та практичної діяльності тих, хто навчається; гнучкості освітніх стандартів, які забезпечують можливість адаптації отриманих знань та компетенцій до реальних змін на ринку та у виробничому середовищі (рис. 4.5).

Рис. 4.5. Дія механізмів професійної орієнтації дорослого населення в контексті людського розвитку

Водночас, передумовою для здобуття належної освіти та однією із ключових характеристик суспільства є здоров'я. Ряд міжнародних індексів, які призначенні для обґрунтування освітньої складової розглядають її в комплексі із здоров'ям (рис. 4.6).

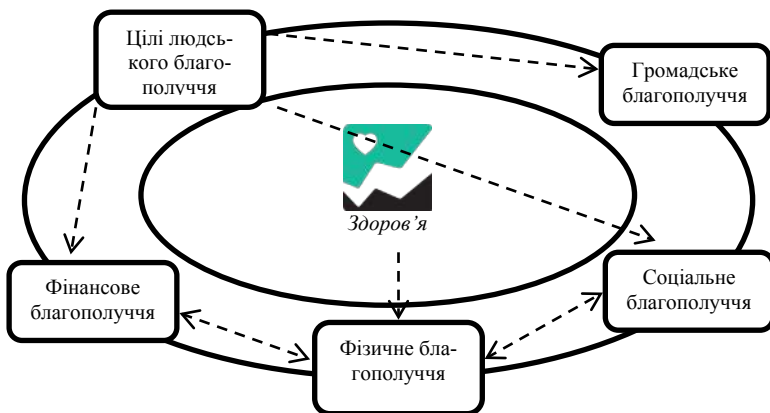

Рис. 4.6. Здоров'я людини в контексті благополуччя (Gallup)*

* Джерело: ⁷³

Згідно із методологією Індексу благополуччя Геллап (Gallup) складова здоров'я формує основу концепції благополуччя, яка охоплює не лише численні фізичні, але й економічні індикатори. Це, в результаті, формує базис для підвищення ефективності освітньої компоненти.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттям рівня та якості життя
2. Дайте оцінку рівню та якості життя в Україні
3. Назвіть рівні оцінки ефективності соціальних інвестицій
4. Визначте індикатори ефективності соціальних інвестицій:
 - соціальний ефект,
 - соціальна ефективність,
 - соціально-економічна ефективність,
 - економічна ефективність

⁷³Well-being Index (2017). Gallup. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.well-beingindex.com/>

5. Дайте оцінку освітній компоненті людського розвитку в Україні. Спрогнозуйте її інвестиційну привабливість.

Завдання до розділу

Анаграма

1	Т	И	В	Н	І	С	Т	Ь	К	Е	Ф	Е										
2	С	Т	Ь	К	І	Я																
3	Ф	Е	К	Т	Е																	
4	Т	Е	С	Т	Р	А	Г	І	Я													
5	В	Е	Р	І	Н	Ь																

Відповіді:

Анаграма: 1. Ефективність; 2. Якість; 3. Ефект; 4. Стратегія; 5. Рівень

Творче завдання 5. Аналіз громадської організації

Оберіть для аналізу громадську організацію:

- переглянути місію та цілі;
- визначити потенційних бенефіціарів;
- запропонувати оновлені місію та цілі (які зроблять ГО більш конкурентною)

Оформити у формі слайдів.

Творче завдання 6. Рівень та якість життя

Підготувати коротку інформацію (пояснення суті та того, як це відбувається на практиці (приклади, тенденції)) — 2 — 4 особи на тематику :

- рівень життя в Україні
- якість життя в Україні;
- рівень життя в розвинених країнах світу (різні країни, наприклад США, Німеччина, Китай або інша країна);
- якість життя в розвинених країнах світу;
- споживчий кошик в Україні;
- споживчий кошик в розвинених країнах світу;
- мінімальний рівень заробітної плати в Україні;
- мінімальний рівень заробітної плати в розвинених країнах світу.

Формат доповіді до 5 хвилин, можна просто розповісти без ілюстрацій

Тема 5. Потенціал соціальних інвестицій

«Якщо людина не любить свою роботу, а працює тільки заради грошей, то він навряд чи зможе багато заробити».

Чарльз Шваб (Charles Schwab)

Питання теми:

- 5.1. Категоріально-понятійний апарату дослідження потенціалу соціального інвестування
- 5.2. Структурні компоненти потенціалу підприємства
- 5.3. Прийоми та методи оцінки потенціалу соціальних інвестицій
- 5.4. Моделі державного стимулювання соціально-економічного розвитку

Основні поняття та терміни:

потенціал, інвестиційний потенціал, потенціал соціальної сфери, об'єктні та суб'єктні складові потенціалу, STEP-аналіз (PEST-аналіз), SWOT-аналіз, GAP-аналіз

Вивчивши матеріал розділу Ви будете:

знати:

- Сутнісні характеристики інвестиційного потенціалу
- Структурні компоненти потенціалу підприємства
- Специфіку оцінки потенціалу соціальних інвестицій

вміти:

- Розрізняти суб'єктні та об'єктні складові потенціалу
- Оцінювати потенціал за допомогою методики STEP-аналізу (PEST-аналізу)
- Оцінювати потенціал за допомогою методики SWOT-аналізу
- Оцінювати потенціал за допомогою методики GAP-аналізу

5.1. Категоріально-понятійний апарату дослідження потенціалу соціального інвестування

Потенціал соціального інвестування тісно пов'язаний із поняттям інвестиційного потенціалу, який показує можливості залучення інвестицій із соціальним ефектом.

Сутність інвестиційного потенціалу є досить суперечливим питанням, дослідження різних аспектів якого проводиться бага-

тьма науковцями. Так, В. Бочаров стверджує, що інвестиційний потенціал виступає як сукупний інвестиційний попит, який характеризується тим, що власники інвестиційних ресурсів мають накопичений капітал, але не перетворюють його по тим або іншим причинам у реальну пропозицію капіталу; це джерело для майбутнього інвестування⁷⁴.

О. Федонін, І. Репіна, О. Олексюк інвестиційний потенціал виділяють як головну складову фінансового потенціалу, розуміючи під ним можливості для здійснення простого і розширеного відтворення⁷⁵.

М. Туріянська виділяє в структурі економічного потенціалу інвестиційний, який розподіляє на інвестиційний фінансовий та інвестиційний не фінансовий⁷⁶.

Підходи щодо визначення структури та основних характеристик потенціалу, його ролі для розвитку суспільства є достатньо різноплановими. Зокрема, окремі автори у якості узагальнюючого поняття характеризують потенціал збалансованого розвитку. Потенціал формується на основі так званої тріади: соціальна, економічна та екологічна складові (рис. 5.1).

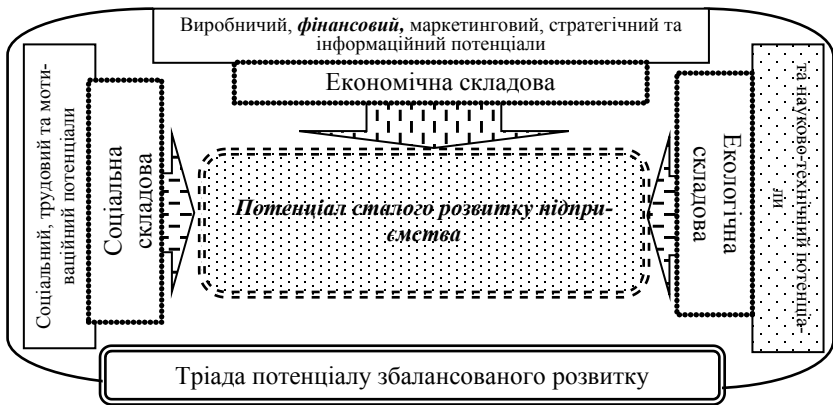

Рис. 5.1. Складові потенціалу в контексті збалансованого розвитку *

*Джерело: ⁷⁷

⁷⁴ Бочаров В.В. Финансово-кредитные методы регулирования рынка инвестиций. — М.: Финансы и статистика, 1993. — 144с.

⁷⁵ Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник [Текст] / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. — Київ: КНЕУ, 2004. — 316с. — с.14 ISBN 966-574-519-0

⁷⁶ Туріянська М. М. Інвестиційні джерела: Монографія. — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2004.-317 с.: рис., табл. — Бібліогр.: 245 назв. — ISBN 966-374-006-X

Економічна складова уособлює можливість забезпечення та підтримки соціальної та екологічної складових, тобто має виражену інвестиційну природу. Відповідно, соціальна та екологічна складові характеризуються соціальним ефектом, які дають змогу оцінити вплив економічної складової на розвиток суспільства.

Тобто, інвестиційний потенціал націлений на створення додаткових можливостей для якісних змін та розвитку, зокрема лежить в основі розвитку соціальної сфери.

5.2. Структурні компоненти потенціалу підприємства

У теоретико-прикладному аспекті одним з поширених способів структуризації потенціалу є підхід запропонований О. Федоніним, І. Репіною та О. Олексюком, які розмежовують його об'єктні та суб'єктні складові. Об'єктні пов'язані з матеріально-речовинною та особовою формою потенціалу підприємства, які споживаються і відтворюються у тій чи іншій формі у процесі функціонування. До них відносять інвестиційний, інноваційний, виробничий, фінансовий потенціали та потенціал відтворення. Суб'єктні складові пов'язані із суспільною формою їх виявлення. Вони не споживаються, а становлять передумову, загальноекономічний, загальногосподарський, соціальний чинник раціонального споживання об'єктних складових. До суб'єктних складових відносяться: науково-технічний потенціал, управлінський потенціал, потенціал організаційної структури управління, маркетинговий потенціал⁷⁸. Детальніше структурні елементи потенціалу підприємства зображено на рис. 5.2.

Розглядаючи структуру потенціалу максимально наближено до вимог сучасного соціально-економічного розвитку, звертаємо увагу на взаємодію його суб'єктної та об'єктної складових, що створюють основу подальшої конкурентоспроможності підприємства. Зокрема, у теоретичному аспекті, інвестиційний потенціал разом із інноваційним та фінансовим потенціалом складають потенціал відтворення, одним із головних критеріїв якого є результативне управління⁷⁹.

⁷⁷ Бурда А. І. Методичні підходи до оцінювання впливу складників тріади потенціалу на сталий розвиток підприємства. / А. І. Бурда // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.12. — С. 141 — 153.

⁷⁸ Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. — 2-ге вид., без змін. — К.:КНЕУ, 2006. — 316 с.

⁷⁹ Кредитне фінансування в інноватизації виробництва: теорія та досвід: монографія / [Ю. О. Гернего, О. М. Дибя, Є. А. Поліщук.] / за заг. ред. д. е. н., проф. Дибя М. І. — К. : КНЕУ, 2016. — 536 с.

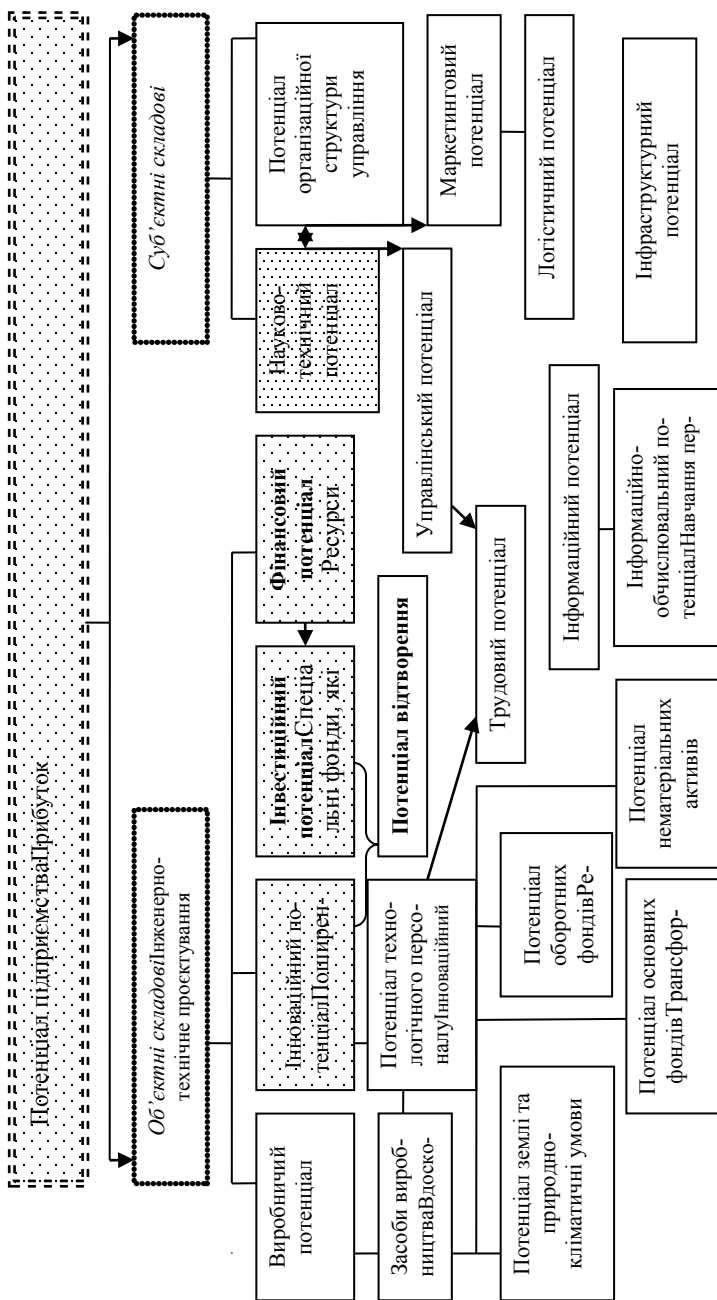

Рис. 5.2. Структурні компоненти потенціалу підприємства

5.3. Прийоми та методи оцінки потенціалу соціальних інвестицій

У процесі проведення стратегічного аналізу об'єкта зазвичай застосовуються такі прикладні прийоми і методи:

- **STEP-аналіз (PEST-аналіз);**

Передбачає комплексну оцінку зовнішньої соціально-економічної ситуації, зокрема виокремлюється чотири групи факторів: соціальні, політичні, економічні та технологічні. Відповідно, соціальні інвестиції лежать в основі розвитку сценаріїв у межах соціальної, економічної та політичної складових.

Матриця PEST-аналізу зображено на рис. 5.3.

<u>Політика (P)</u> 1. Зміни в законодавстві 2. Державне регулювання в галузі Сценарій n Сценарій n+m	<u>Економіка (E)</u> 1. Загальні тенденції в економіці 2. Рівень інфляції Сценарій n Сценарій n+m
<u>Соціум (S)</u> 1. Зміни в базових цінностях 2. Зміни у стилі життя Сценарій n Сценарій n+m	<u>Технологія (T)</u> 1. Державна технологічна політика 2. Нові технології та патенти Сценарій n Сценарій n+m

Рис. 5.3. PEST аналіз

- **SWOT-аналіз;**

SWOT-аналіз є одним із найбільш поширених підходів, який дає змогу оцінити потенціал для подальшого розвитку. Зокрема, виокремлюється внутрішнє та зовнішнє середовище. У рамках зовнішнього середовища виокремлюються можливості та загрози. У рамках аналізу внутрішнього середовища розглядають сильні та слабкі сторони. На перетині складових зовнішнього та внутрішнього середовища є можливість описати сценарії їх поєднання. Зокрема, окремі сценарії передбачають поєднання сильних сторін та зовнішніх можливостей, зменшення загроз за рахунок використання переваг сильних сторін, посилення слабких сторін

за рахунок існуючих можливостей, ризику поєднання загроз та слабких сторін.

Матриця SWOT-аналізу зображена на рис. 5.4.

Зовнішнє середовище Внутрішнє середовище	Можливості: 1 2 3n	Загрози: 1 2 3n
1. Сильні сторони 1 2 3 n	Сильні позиції — зовнішні можливості (стратегія використання сил для реалізації можливостей)	Сильні позиції — зовнішні загрози (стратегія використання сил для нейтралізації загроз)
Слабкі сторони: 1 2 3 n	Слабкості — зовнішні можливості (стратегія реалізації можливостей для подолання слабкостей);	Слабкості — зовнішні загрози (стратегія скорочення діяльності в даному ринковому сегменті)

Рис. 5.4. SWOT аналіз

• **SPACE-аналіз;**

Призначений для оцінки сильних та слабких сторін, застосовується для аналізу потенціалу здебільшого малих та середніх підприємств. Фахівці розглядають даний вид аналізу, як похідний від більш масштабного SWOT-аналізу. Оцінка та розробка можливих сценаріїв для подальшого розвитку передбачається у рамках критеріїв, які можуть бути узагальнені у рамках наступних груп критеріїв: фінансова сила підприємства, конкурентоспроможність підприємства, привабливість галузі, стабільність галузі.

• **GAP-аналіз;**

Метод, який був створений зусиллями експертів Стенфордського дослідницького інституту в Каліфорнії. Передбачається визначення найбільш слабких місць та їх оптимізацію за рахунок застосування стратегій та методів управління.

5.4. Моделі державного стимулювання соціально-економічного розвитку

В умовах сучасності у світі сформувалася низка моделей, які визначають специфічну роль держави у системі регулювання соціальної сфери економіки. Це доводить потребу звернути увагу на інструменти посилення потенціалу соціального інвестування, як складову державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку суспільства (рис. 5.5).

Реалізація пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства відбувається з огляду на особливості формування державної політики стимулювання збалансованого людського розвитку в контексті глобальних та національних соціально-економічних трансформацій.

В рамках американської моделі змінюється якісна характеристика впливу регуляторної функції держави при збереженні сутнісних ознак макроекономічного регулювання. Держава посилює свою увагу до проблем соціальної рівності та відповідальності. Регулювання рівня суспільного добробуту здійснюється за посередництвом податкової політики, яка націлена на активізацію видатків соціального спрямування за рахунок зростання частки прямих податків відповідно до розміру бюджетних надходжень, побудови ефективної прогресивної шкали оподаткування.

Азіатсько-тихоокеанська модель передбачає поєднання пріоритетів індивіда та соціуму загалом. Це формує базис для диверсифікації ознак людського капіталу, що, в результаті, складає основу прискореного людського розвитку. Людський фактор набуває властивості рушійної сили в контексті стимулювання економічному зростанню. Дії держави, націлені на підтримку конкурентоспроможності національної економіки, полягають в активізації державних інструментів податкового та бюджетного регулювання. Розробка та реалізація державної соціальної політики створює бар'єри для становлення суттєвих відмінностей у рівні доходів населення, сприяє підвищенню продуктивності праці.

В основі неоліберальної західноєвропейської економічної моделі лежить принцип становлення рівноваги між пріоритетами соціальної ринкової та вільної ринкової економіки. Тобто, нагальною постає проблема поєднання інструментів саморегулювання та державного фінансово-економічного регулювання, що, в результаті, дозволяє регулювати індикатори інфляції. Соціальна політика держави забезпечує достатній для збереження конкурентних позицій національно ї економіки рівень зайнятості насе-

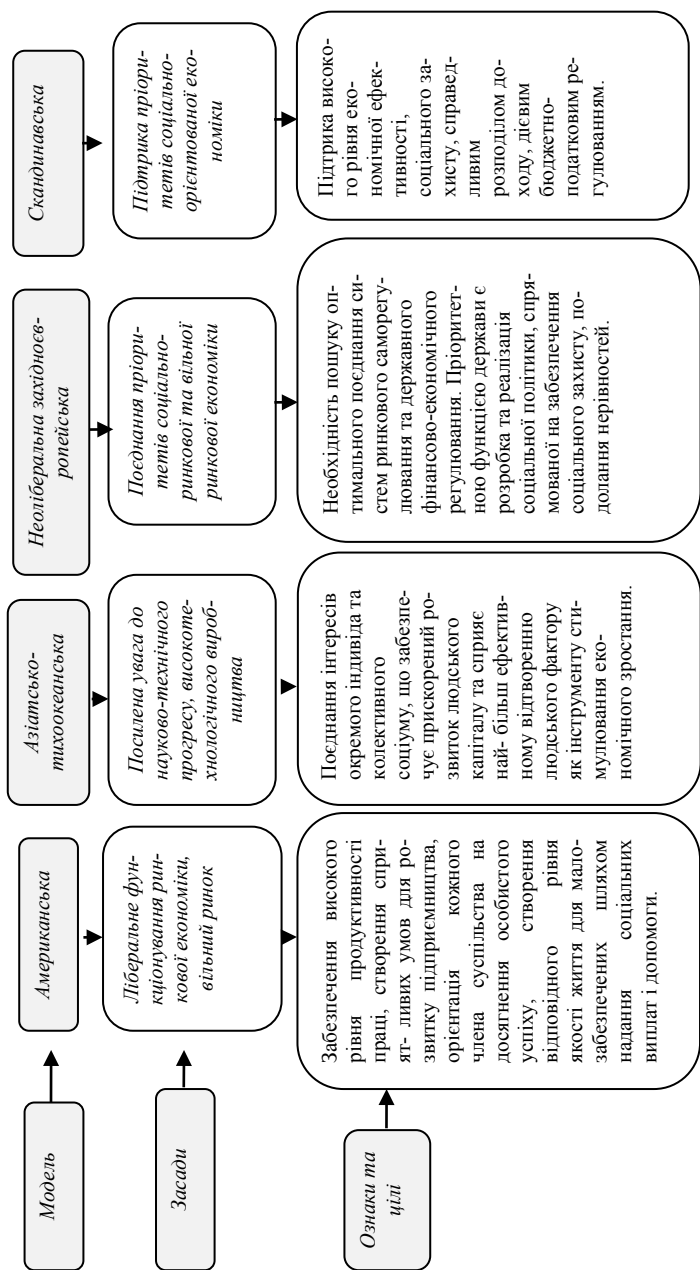

Рис. 5.5. Моделі державного стимулювання соціально-економічного розвитку суспільства*

лення, підтримувати зовнішньоекономічну рівновагу та збалансувати розвиток національної економіки.

Соціально-орієнтованою є Скандинавська модель соціально-економічного розвитку, де функції держави зводяться безпосередньо до соціального захисту та справедливого розподілу доходів, що, зокрема, забезпечується в результаті дієвого бюджетно-податкового регулювання, високого ступеня бюджетного перерозподілу ВВП. Соціальна політика реалізується, головним чином, з метою забезпечення належного рівня соціальної адресної допомоги. В свою чергу, це закладає основу для підвищення прозорості та дієвості системи соціального забезпечення у суспільстві.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення інвестиційному потенціалу
2. Охарактеризуйте структурні компоненти потенціалу
3. Оцініть вплив складових потенціалу на потенціал соціального інвестування
4. Охарактеризуйте прийоми та методи оцінки потенціалу соціальних інвестицій
5. Дайте визначення PEST-аналізу
6. Назвіть переваги SWOT аналізу

Завдання до розділу

Анаграма

1	A	M	A	G	P	A	P	R	O								
2	D	A	N	N	Y	Z	A	V									
3	L	I	C	I													
4	B	A	M	O	C	I	Y	T	I								
5	I	K	C	I													

Відповіді:

- Анаграма:** 1. Програма; 2. Завдання; 3. Цілі; 4. Мотивація; 5. Цикл

Творче завдання 7. Загрози та можливості

Визначити можливості та загрози, а також сильні та слабкі сторони для обраної громадської організації.

Розділ 2

ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Тема 6. Ризики соціального інвестування

Багатство країни не обов'язково будується на природних ресурсах, воно можливе навіть при їх повній відсутності. Найголовнішим ресурсом є людина..... потрібно лише створити основу для розквіту таланту людей.

Маргарет Тетчер

Питання теми:

- 6.1. Основні параметри результативності соціальних проєктів
- 6.2. Алгоритм ризик-менеджменту
- 6.3. Методи захисту від ризиків соціального інвестування

Основні поняття та терміни:

ризики, невизначеність, ризик-менеджмент, страхування від політичних та соціальних ризиків, розподіл ризику між учасниками проєкту, резервний фонд, «гарантії від ризику», лімітування, диверсифікація ризиків, екаутинг.

Вивчивши матеріал розділу Ви будете:

знати:

- Основні параметри результативності соціальних проєктів
- Визначення ризик-менеджменту
- Методи захисту від ризиків

вміти:

- Розрізняти типи проєктних ризиків
- Розмежовувати етапи процесу ризик-менеджменту
- Застосовувати методи захисту від ризиків

6.1. Основні параметри результативності соціальних проєктів

Планування і реалізація інвестиційних проєктів відбувається в умовах невизначеності, яка призводить до того, що уникнути ризи-

ку неможливо. Всі учасники проекту зацікавлені в тому, щоб виключити ймовірність провалу проекту або хоча б його збитковості. Тому необхідно навчитися не тільки передбачати ризик, оцінювати його розміри, а й планувати заходи із його запобігання, щоб не перевищувати допустимих меж, тобто навчитися управляти ризиком.

У випадку підтвердження доцільності ідеї соціального проекту, розпочинається її освоєння. Досить часто власних коштів суб'єкта господарювання виявляється недостатньо. Тому, для ідей, які мають державне значення, можливе бюджетне фінансування. Передумови для залучення широкого спектру фінансування з різних джерел пов'язані з рівнем ризиків та перспективою отримати прибуток або соціальний ефект в результаті реалізації проекту (рис. 6.1)⁸⁰

Планування і реалізація інвестиційних проектів відбувається в умовах невизначеності, яка призводить до того, що уникнути ризику неможливо. Всі учасники проекту зацікавлені в тому, щоб виключити ймовірність провалу проекту або хоча б його збитковості. Тому необхідно навчитися не тільки передбачати ризик, оцінювати його розміри, а й планувати заходи із його запобігання, щоб не перевищувати допустимих меж, тобто навчитися управляти ризиком.

6.2. Алгоритм ризик-менеджменту

Загалом сутність поняття «управління інвестиційним ризиком» полягає в розробленні спеціальних методик і процедур, що дають змогу проранжувати фактори ризику, змодельовати процес реалізації проекту, оцінити наслідки виникнення несприятливих ситуацій, вибрати методи зниження їхнього впливу, простежити за фактичними параметрами проекту в ході його здійснення та скоригувати їх відповідно до потрібного напрямку.

Необхідно вказати на те, що управління інвестиційним ризиком (або ризик-менеджмент проекту) можна здійснювати за допомогою різноманітних за своєю структурою методів, що залежить від виду проекту. В той же час в процесі управління ризиком будь-якого проекту прослідковується конкретний алгоритм щодо подальшого регулювання допустимих меж ризику, що показано на рис.6.2.

⁸⁰ Гернего Ю. О. Кредитування інноваційних проектів. Дис. на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. 08.00.08 — Гроші, фінанси і кредит. Київ: КНЕУ, 2014. 258 с.

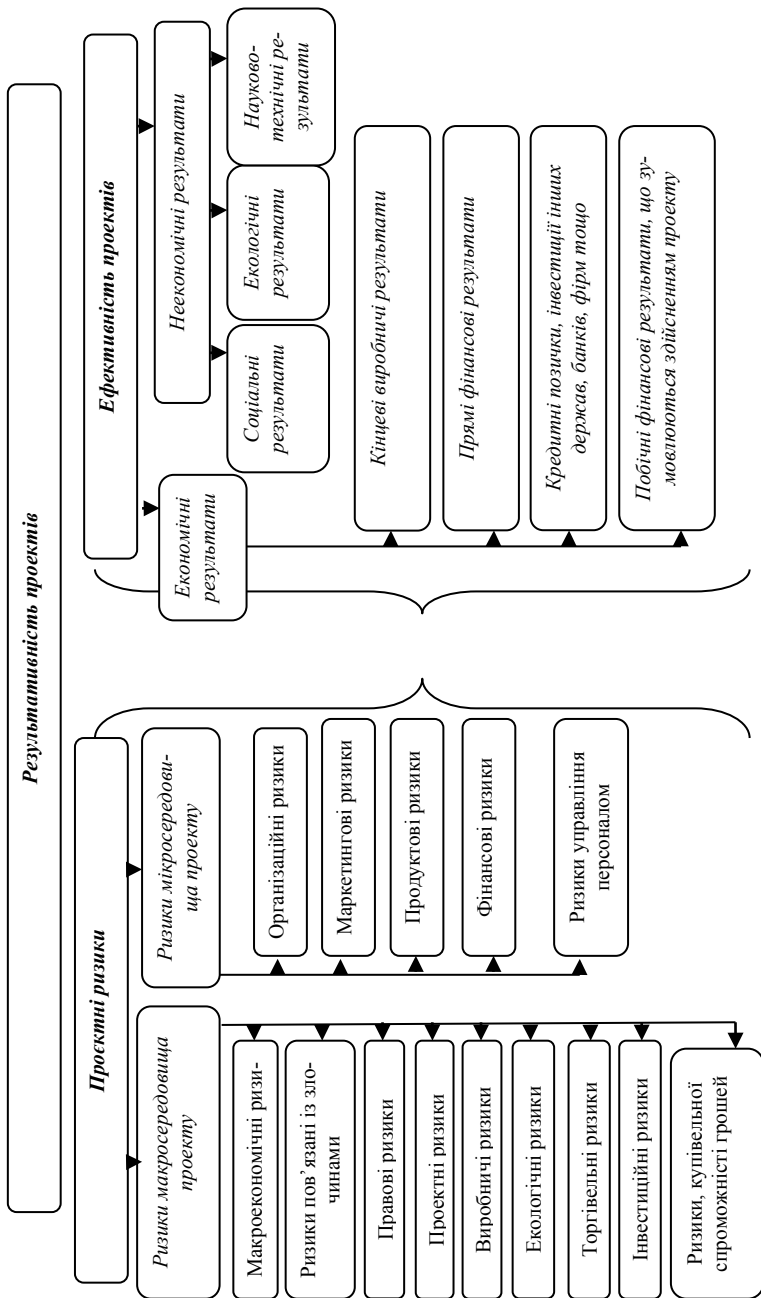

Рис. 6.1. Основні параметри результативності соціальних проєктів*

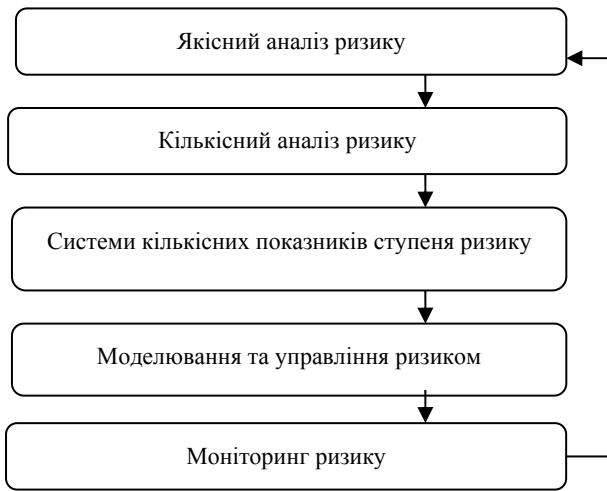

Рис. 6.2. Алгоритм ризик-менеджменту

* Джерело: узагальнено за Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності, інвестування: навчальний посібник / Дука А. П. 2 — ге вид. Київ: Каравела, 2008. 432 с.

У заданій схемі перші три етапи визначаються, як підготовчі, тобто відбувається оцінка виду ризику та ступеня його реального впливу на проект. Зокрема, якісний аналіз ризику включає виявлення джерел і причин ризику, етапів і робіт, під час виконання яких виникає ризик, тобто виявлення потенційних зон ризику; встановлення всіх можливих видів ризику; з'ясування практичної вигоди і негативних наслідків, які можуть настати в результаті реалізації рішення, що містить ризик. На цьому етапі важливо не лише встановити всі види ризиків, які загрожують проекту, а й, якщо можна, виявити можливі втрати ресурсів, що супроводжують настання ризикованих подій. Результати якісного аналізу є важливою вихідною інформацією для здійснення кількісного аналізу (визначається числове вираження окремих ризиків і ризику проекту (рішення) загалом). Відбувається дослідження рівня ризику за допомогою методів кількісного аналізу та системи кількісних показників ступеня ризику. Четвертий етап включає моделювання та фактичне управління ризиком, тобто розглядається можливість комбінації та використання на практиці теоретичних методів управління. Останнім етапом виступає моніторинг ризику, що показує на які саме ризики необхідно звернути увагу в подальшому та поступово переходить у новий цикл ризик-менеджменту.

6.3. Методи захисту від ризиків соціального інвестування

Серед методів зниження ризиків соціального інвестування визначають:

- страхування від політичних та соціальних ризиків через різні державні, приватні та змішані організації, компанії та служби (наприклад, у США це передусім Корпорація зарубіжних приватних інвестицій); на міжнародному рівні — участь у діяльності Агентства з гарантування інвестицій, яке діє під егідою Світового банку, угоди з іншими країнами про взаємний захист інвестицій та інше;

- розподіл ризику між учасниками проекту, що здійснюється під час підготовки плану проекту та контрактних документів. Кожен учасник виконує запланований проектом обсяг робіт та несе відповідну частку ризику у разі невиконання проекту;

- створення резервного фонду підприємств, компанії на випадок збитків, втрат від діяльності за кордоном;

- включення своєрідної «гарантії від ризику» — певної суми — до вартості проекту;

- лімітування об'єктів інвестицій, розмірів кредитів, видатків, продажів, тобто інвестор обмежує розміри вкладень при капіталізації інвестицій, перешкоджаючи цим створенню зайвих запасів матеріалів, конструкцій, обладнання;

- диверсифікація ризику вкладенням інвестицій у різні країни;

- екаутинг, тобто отримання додаткової інформації про об'єкт інвестування;

- підготовка проектів високої якості, передусім з експортною спрямованістю та інше ⁸¹.

Необхідно зауважити, що метод зниження ризику обирається залежно від зони ризику, вже досягнутого рівня зниження ризику, можливої динаміки його зростання, можливостей подальшого зниження ризику, а також необхідних для цього додаткових витрат.

Визначивши зону ризику, аналізують вже наявні методи щодо його зниження, надалі залежно від динаміки зміни ризику пропонують нові заходи, розраховується їх вартість та потенційний ефект, що показує ефективність обраного методу управління ризиком.

⁸¹ Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз: Підручник. — К.: КНЕУ, 2000. 322 с.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення ризику
2. Дайте визначення невизначеності
3. Назвіть можливі ризики соціального інвестування
4. Назвіть етапи алгоритму ризик-менеджменту
5. Охарактеризуйте методи зниження ризиків соціального інвестування:
 - розподіл ризику між учасниками проекту,
 - резервний фонд,
 - «гарантії від ризику»,
 - лімітування,
 - диверсифікація ризиків,
 - екаутинг

Завдання до розділу

Ребус

1)

2)

3)

4)

Відповіді:

Ребус: 1. Інвестор; 2. Філантроп; 3. Людина; 4. Культура.

Творче завдання 8. Діяльність громадської організації

Узагальнити діяльність обраної громадської організації за формою:

- вид діяльності (наприклад, освітні послуги);
- перелік робіт послуг для цього виду (наприклад, тренінги);
- потенційні клієнти / цільова група (наприклад, представники місцевих громад).

Узагальнити в презентації.

Тема 7. Особливості управління соціальними інвестиціями в Україні

*Цінність ідеї в тому, як її використовують
Томас Едісон, співзасновник General Electric*

Питання теми:

- 7.1. Потенціал управління соціальними інвестиціями в Україні
- 7.2. Інвестиційні можливості суб'єктів соціально-орієнтованого бізнесу в Україні
- 7.3. Соціальні інвестиції банків в Україні

Основні поняття та терміни:

цілі сталого розвитку (ЦСР), соціально-відповідальний бізнес, корпоративна соціальна відповідальність, соціально-орієнтована діяльність компанії, дерево рішень, дерево цілей

Вивчивши матеріал розділу Ви будете:

знати:

- Основні напрями управління соціальними інвестиціями в Україні
- Специфіку реалізації інвестиційних можливостей суб'єкта-ми соціально-орієнтованого бізнесу в Україні
- Особливості соціального інвестування вітчизняних банків

вміти:

- Аналізувати практики соціального інвестування в Україні
- Застосовувати практики побудови дерева цілей та дерева рішень відносно соціальних інвестицій
- Оцінювати ефективність соціальних інвестицій в Україні

7.1. Потенціал управління соціальними інвестиціями в Україні

Дослідження фахівців Центру розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) показали, що вітчизняні суб'єкти бізнесу здійснюють свою проектну діяльність в рамках щонайменше 9-ти цілей збалансованого розвитку із 17-ти, визначених ООН. Зокрема, діяльність окремих вітчизняних підприємств стосується охорони здоров'я (Ціль 3), якісної освіти (Ціль 4), гендерної рівності (Ціль 5), гідної роботи та всеохоплюючого зростання (Ціль 8), зменшення нерівності (Ціль 10), забезпечення

безпеки та збалансованості міст (Ціль 11), раціонального споживання (Ціль 12), зміни клімату (Ціль 13), розвитку миру (Ціль 16). З огляду на приклади практик соціального інвестування в Україні та результатів аналітичних досліджень, можемо виокремити характеристики суб'єктів бізнесу, які мають найбільших потенціал для здійснення соціальних інвестицій в нашій країні⁸² (рис. 7.1).

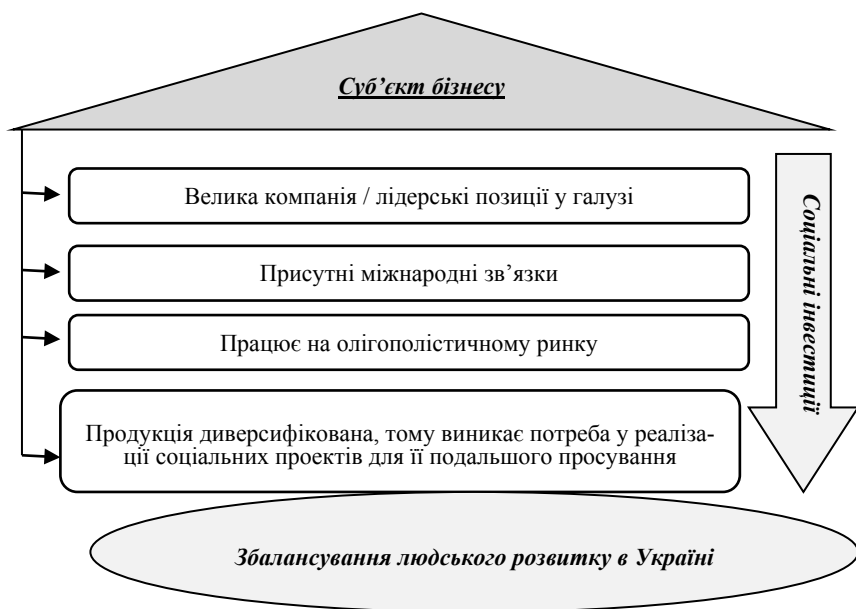

Рис. 7.1. Характеристики суб'єктів бізнесу, які мають найбільших потенціал для соціальних інвестицій в Україні*

* Джерело: Розвиток КСВ в Україні: 2010 — 2018. Укладачі: Зінченко А., Саприкіна М. — К.: Видавництво «Юстон», 2017. — 52 с.

Згідно із результатами дослідження Центру розвитку КСВ, близько 83 % вітчизняних компаній стверджували, що є соціально-відповідальними, тобто реалізують політику людського розвитку та здійснюють соціальні інвестиції. Проте, близько 76 % компаній ототожнюють це із політикою розвитку та поліпшення умов персоналу. Соціально-відповідальна політика, здебільшого, реалізується у формі «соціальної відповідальності бізнесу» (рис. 7.2).

⁸² Розвиток КСВ в Україні: 2010 — 2018. Укладачі: Зінченко А., Саприкіна М. — К.: Видавництво «Юстон», 2017. — 52 с.

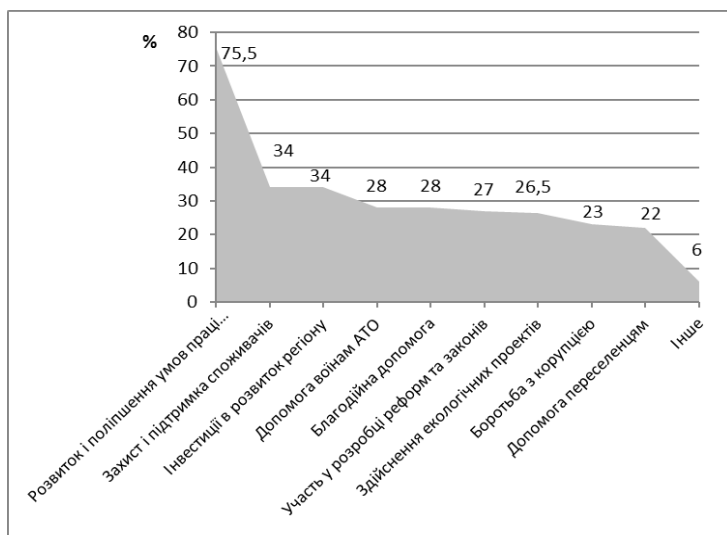

Рис. 7.2. Спектр трактування «соціальної відповідальності бізнесу»*

* Джерело: складено автором за ⁸³.

Ключовим стимулом реалізації політики людського розвитку є моральні стимули, однак, здебільшого, вони все-ще спрямовуються на досягнення внутрішніх цілей бізнесу (рис. 7.3).

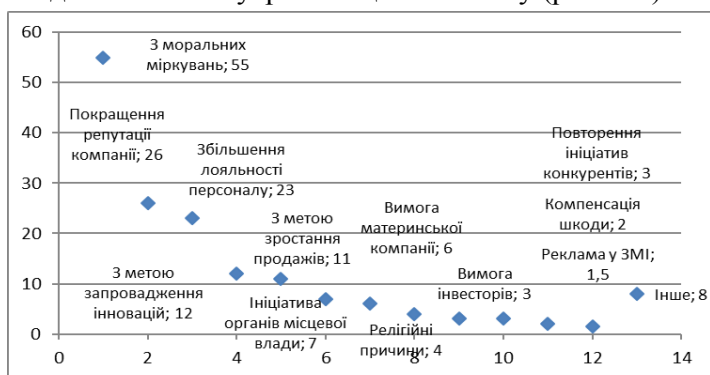

Рис. 7.3. Карта бізнес-стимулів для реалізації політики людського розвитку, %*

* Джерело: складено автором за ⁸⁴.

⁸³ Розвиток КСВ в Україні: 2010 — 2018. Укладачі: Зінченко А., Саприкіна М. — К.: Видавництво «Юстон», 2017. — 52 с.

⁸⁴ Там само.

Основні напрями реалізації пріоритетів людського розвитку також формуються відповідно до наведених стимулів (рис. 7.4).

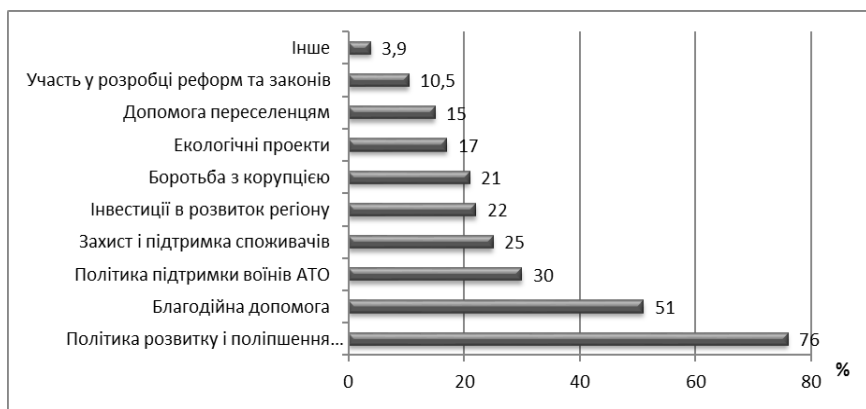

Рис. 7.4. Основні напрями реалізації пріоритетів людського розвитку зусиллями бізнесу в Україні*

* Джерело: складено автором за ⁸⁵.

Критеріями вибору респондентів під час дослідження Центру «Розвитку КСВ» виступила їх обізнаність із напрямками політики людського розвитку, зокрема: стосунками бізнесу із громадськістю, основами екологічної політики підприємства, діяльністю компанії в контексті реалізації пріоритетів людського розвитку.

7.2. Інвестиційні можливості суб'єктів соціально-орієнтованого бізнесу в Україні

В результаті, потенціал вітчизняних компаній для подальшого залучення фінансових ресурсів для цілей розбудови соціальних проектів полягає у поєднанні існуючих цілей та прийнятих рішень (побудова регресійних дерев) (рис. 7.5).

Зокрема, прикладом вітчизняної компанії, яка реалізує та фінансує соціальні проекти є «Нова пошта» (рис. 7.6).

⁸⁵ Розвиток КСВ в Україні: 2010 — 2018. Укладачі: Зінченко А., Саприкіна М. — К.: Видавництво «Юстон», 2017. — 52 с.

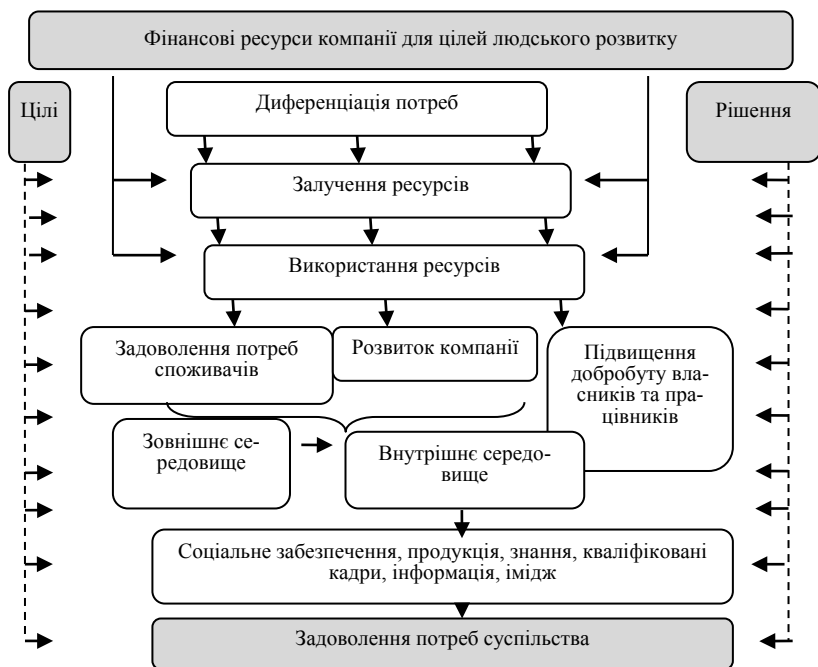

Рис 7.5. Система побудови регресійних дерев соціально-орієнтованої діяльності компаній*

* Джерело: Гернего Ю. О. Фінансові механізми забезпечення збалансованого людського розвитку: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 / Ю. О. Гернего; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». —Київ, 2020. — 604 с.

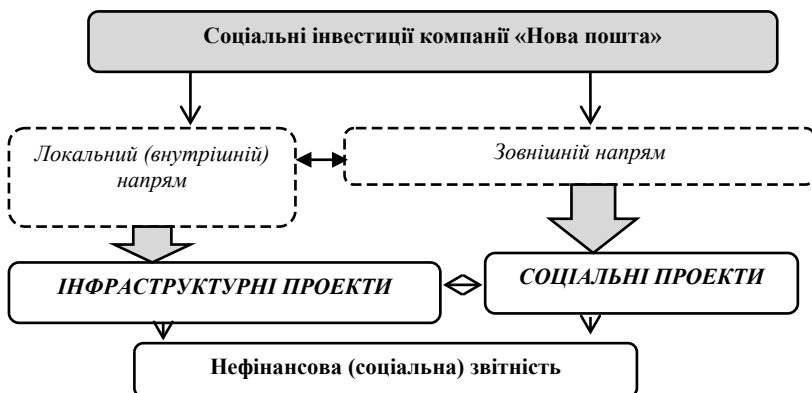

Рис 7.6. Соціальні інвестиції компанії Нова пошта в Україні*

Локальний (внутрішній) напрям проявляється за посередництвом якісних змін, які сприяють розширенню спектру послуг доставки. Наприклад, це найбільш потужний інноваційний термінал у місті Київ, який є наймасштабнішим інфраструктурний проект такого роду в Україні, що у значній мірі автоматизує обробку вантажів та прискорює процес доставки⁸⁶.

Соціальні інвестиції є одним із важливих проявів соціально-відповідальної поведінки бізнесу в контексті збалансованого людського розвитку. Тому, для підняття вітчизняного бізнесу на високий конкурентний рівень нагальною є імплементація соціальних пріоритетів до операційної діяльності суб'єкта бізнесу. Одночасно, це сприятиме підтримці національних пріоритетів збалансованого людського розвитку, що зумовлюватиме посилення соціальних інвестицій в контексті ділової активності суб'єктів бізнесу з метою вирішення нагальних соціальних питань. Проте, наразі, соціалізація бізнесу в Україні все ще не стала нормою під час формування конкурентних переваг бізнесу на національному та міжнародному рівнях. Тому, в контексті активізації фінансових механізмів забезпечення збалансованого людського розвитку в Україні, важливо використовувати механізм взаємовигідної співпраці на національному рівні. Зокрема, поряд із бізнесом, вартими уваги вітчизняних дослідників та аналітиків є прояви соціально-відповідальної поведінки банків в Україні.

На практиці для соціально-орієнтованої компанії, яка націлена на досягнення цілей збалансованого людського розвитку, важливо підтримувати відповідність між «деревом соціальних цілей» та «деревом соціальних рішень» компанії (рис. 7.7).

7.3. Соціальні інвестиції банків в Україні

У розвинених країнах банки виступають соціальними інвесторами поряд із компаніями, які одночасно із своєю безпосередньою комерційною діяльністю виконують функції соціальних інвесторів. Адже, в умовах сьогодення відбувається систематичне загострення конкуренції у банківському середовищі уже не лише на національному, але й на міжнародному ринку. Це призводить до того, що для утримання свого місця на ринку банківських послуг, банк вимушений шукати альтернативні шляхи, що забезпечать

⁸⁶ Сталий розвиток компанії «Нова пошта». Офіційний сайт компанії «Нова пошта». Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://novaposhta.ua/csr>

довготривале та лояльне ставлення з боку клієнтів, працівників, а також інших зацікавлених верств суспільства. Відбувається переорієнтація орієнтованого на прибуток банківського бізнесу на такий цілі якого є соціально-відповідальними.

Згідно із результатами міжнародного опитування топ-менеджерів 202-х банків, яке здійснювалося аналітиками Economist Intelligence Unit, близько 69 % топ-менеджерів стверджували, що соціальні інвестиції чинять значний вплив не лише на результативність поточної діяльності компанії, але й на перспективні індикатори діяльності протягом 5-10-ти наступних років⁸⁷.

В контексті збалансування людського розвитку в Україні потенціал соціального інвестора проявляється в контексті діяльності вітчизняних банків. Згідно із даними НБУ станом на початок 2018-го року в Україні банки розподілені на три групи залежно від форми власності. З метою обґрунтування потенціалу їх розвитку у якості соціальних інвесторів у аналізуємо можливість вітчизняних банків щодо забезпечення збалансованого людського розвитку. На основі експертної оцінки, в контексті нашого дослідження зроблено вибірку, яка містить представників кожної із груп банків, що мають досвід та потенціал для участі у забезпеченні збалансованого людського розвитку (Додаток П).

Вітчизняні банки, які перебувають у державній власності, здебільшого, володіють потенціалом для реалізації політики соціальних інвестицій, зважаючи на відповідні пріоритети на рівні держави та можливості співпраці із міжнародними організаціями, зарубіжними суб'єктами бізнесу та фінансовими установами.

На базі вітчизняного ПриватБанку, починаючи з 2011 року, діє благодійний фонд «Допомагати просто». Діяльність фонду побудована на широкому спектрі напрямів (рис. 7.8).

Соціальні інвестиції ПриватБанку розподіляються по всій території нашої країни, охоплюючи пріоритети людського розвитку, які потребують збалансування в умовах сучасності.

Укрексімбанк впроваджує програми соціальні інвестиції згідно двох пріоритетних напрямів (рис. 7.9).

В основі соціальних інвестицій Укрексімбанку лежить підтримка інноваційної, соціально-орієнтованої та енергоефективної діяльності вітчизняних юридичних осіб та фінансових організацій на основі співпраці банку із міжнародними організаціями.

⁸⁷ The Economist Intelligence Unit (EIU). Official website. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.eiu.com/home.aspx>

Рис 7.8. Карта соціальних інвестицій ПриватБанку*

* Джерело: ⁸⁸.

Рис 7.9. Напрями соціальних інвестицій Укрексімбанк*

* Джерело: узагальнено автором за ⁸⁹, ⁹⁰.

⁸⁸ Благодійний фонд ПриватБанку. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://blago.privatbank.ua/ua/news/185>

⁸⁹ Укрексімбанк. Офіційний сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr/financial/world-bank-long-term-financing/>

⁹⁰ Разом за життя. Благодійна програма. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://razom.eximb.com/ua/about/statistics/>

Під час вибору майбутнього вигодонабувача банківських продуктів Укресімбанк (юридичної особи) в рамках програм співпраці із міжнародними організаціями обов'язковою вимогою є його перевірка на відповідність низці критеріїв (рис. 7.10).

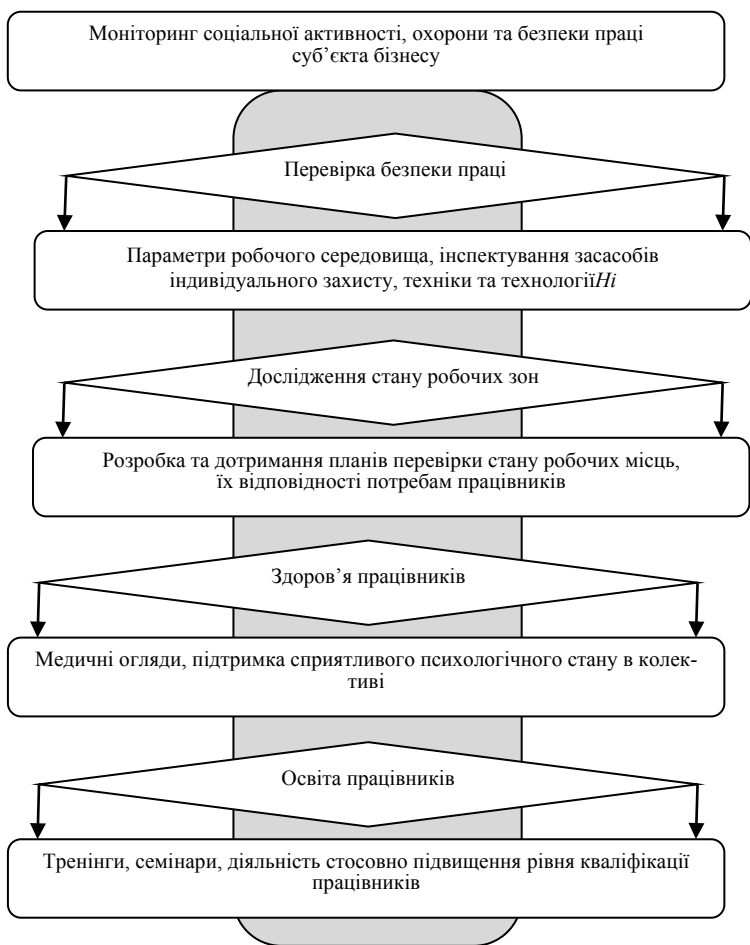

Рис 7.10. Соціальні критерії вигодонабувачів (юридичних осіб) продуктів міжнародного партнерства Укресімбанк*

* Джерело: узагальнено автором за⁹¹.

⁹¹ Рамковий документ з екологічного та соціального менеджменту. Проект доступу до довготермінового фінансування. ПАТ «Укресімбанк». — Київ, 2016. — 39 с.

У вартісному вираженні проекти співпраці Укрексімбанку із Світовим банком та Європейським інвестиційним банком склали близько 400 млн. євро кожний. Враховуючи існуючий позитивний досвід роботи Укрексімбанку у якості національного агента міжнародних організацій та плани міжнародних організацій щодо збільшення виділеної для реалізації проектів суми удвічі з урахуванням можливостей зміцнення інституційних засад впровадження проекту та підвищення ефективності використання позики, ефекту мультиплікації залучених ресурсів, такий вид співпраці є перспективним. Соціальний ефект від реалізації міжнародних партнерських проектів Укрексімбанк характеризується поліпшенням умов та технології праці, можливістю зростання робочих місць та кваліфікації кадрів за рахунок залучення фінансових ресурсів міжнародних організацій.

Для потреб фізичних осіб Укрексімбанк реалізує благодійну програму «Разом за життя». Станом на початок 2018-го року з початку дії програми на потреби медичних закладів сумарно залучено 8 682 053 грн. благодійних внесків на користь медичних закладів. Зокрема, вигодо набувачами виступили Дитяче відділення Національного інституту раку, Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова, Інститут нейрохірургії ім. А. П. Ромоданова, Національна дитяча спеціалізована лікарня «Охматдит», Обласні дитячі медичні заклади України⁹². Тобто, банк має досвід та потенціал для участі у фінансовому забезпеченні компоненти людського розвитку «здоров'я».

Загалом, в Україні існує основа для успішного поєднання соціальних цілей та рішень вітчизняних банків, розвитку їх потенціалу соціального інвестора⁹³ (рис. 7.11).

⁹² Разом за життя. Благодійна програма. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://razom.eximb.com/ua/about/statistics/>

⁹³ Укрексімбанк. Офіційний сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr/financial/world-bank-long-term-financing/>

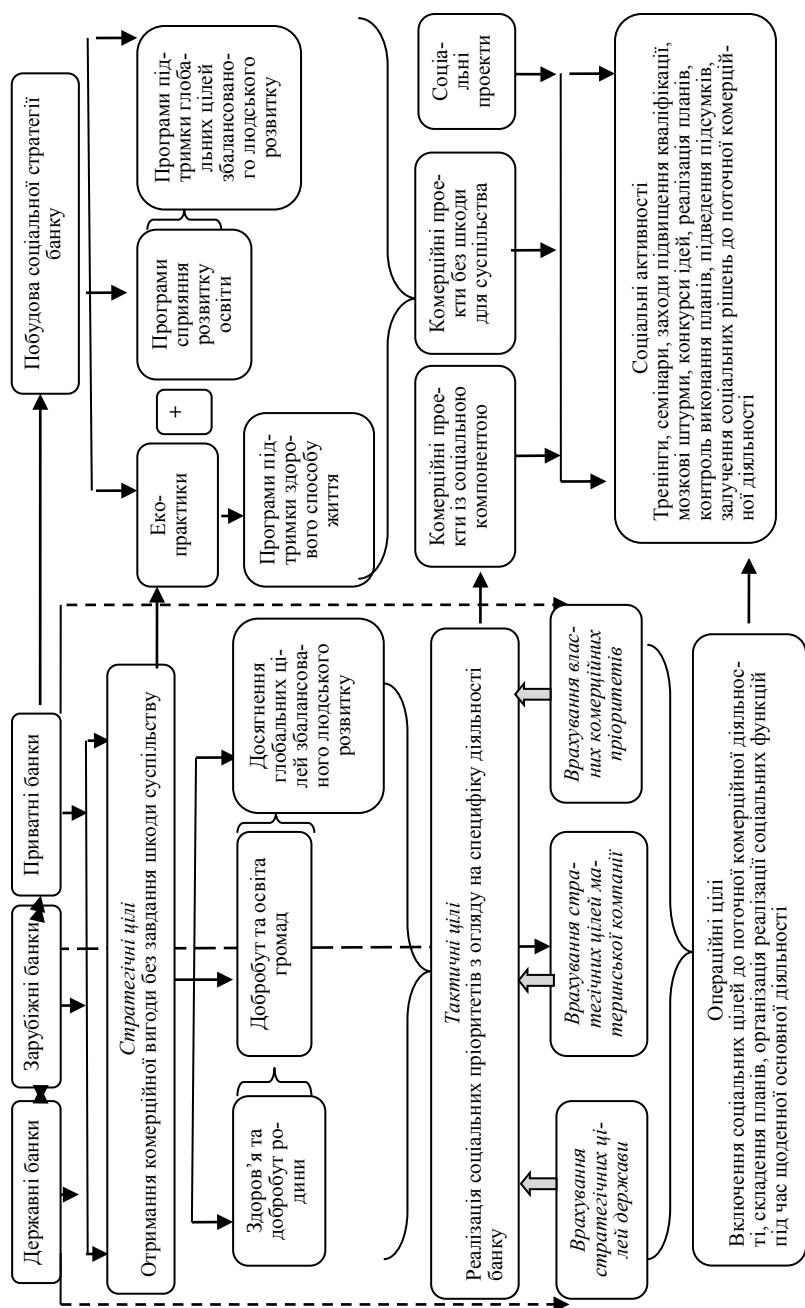

Рис 7.11. Модель збалансування цілей та рішень банків-соціальних інвесторів в Україні*

Контрольні запитання

1. Дайте оцінку потенціалу соціального інвестування в Україні
2. Назвіть характеристики вітчизняного соціально-відповідального бізнесу
3. Дайте оцінку потенціалу вітчизняних банків у якості соціальних інвесторів
4. Оцініть ефективність соціальних інвестицій бізнесу в Україні

Завдання до розділу

Ребус

1)

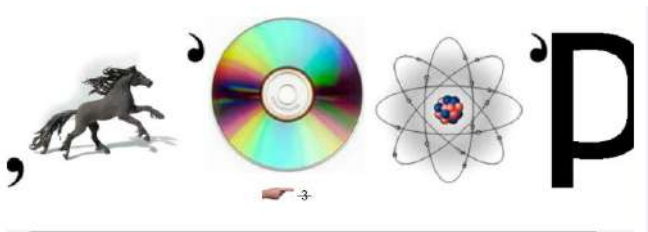
2)

3)

4)

Відповіді

Ребус: 1. Наука; 2. Ефект; 3. Праця; 4. Індикатор.

Творче завдання 9. Аналіз краудфандингового проєкту

Проведіть аналіз краудфандингового проєкту за матеріалами обраної платформи.

Творче завдання 10. Об'єкти та суб'єкти соціального інвестування

Для обраної громадської організації узагальнити:

- що може стати об'єктом соціальних інвестицій (наприклад, послуга, яку пропонує ГО; проведення івента, організація акції, ініціатива...) — те у що вкладатимуться інвестиції ваші інвестори;
- хто може стати суб'єктом соціальних інвестицій (інвестор на краудфандинговій платформі, донор, зацікавлена фізична особа...)

Розмістити на слайдах.

Тема 8. Галузеві стандарти організації управління соціальними інвестиціями

Невизначеність та ризик — головна складність
та головний шанс бізнесу

Девід Херц, англійський математик та аналітик

Питання теми:

- 8.1. Стратегії взаємодії бізнесу та суспільства
- 8.2. Переваги залучення секторів бізнесу до досягнення цілей соціального інвестування
- 8.3. Соціальні інвестиції у банківському секторі: досвід Великої Британії
- 8.4. Потенціал фінансування ініціатив зеленого курсу
- 8.5. Альтернативні інвестиції як джерело підтримки креативного сектору
- 8.6. Соціальні інвестиції на глобальному ринку хмарних технологій

Основні поняття та терміни:

взаємодія бізнесу та суспільства, соціально-орієнтований банкінг, ринок хмарних технологій, ініціативи зеленого курсу, альтернативні інвестиції, фінансування креативної індустрії, IT стартапи, SWAG вкладення, промислові підприємства

Вивчивши матеріал розділу Ви будете:

знати:

- Основні стратегії взаємодії бізнесу та суспільства
- Поняття ініціатив зеленого курсу
- Поняття альтернативних інвестицій

вміти:

- Визначати специфіку залучення соціальних інвестицій на глобальному ринку хмарних технологій
- Оцінювати результативність залучення альтернативних інвестицій
- Оцінювати ефективність фінансування ініціатив зеленого курсу

8.1. Стратегії взаємодії бізнесу та суспільства

Сучасний бізнес перебуває у тісних зв'язках із суспільством. При чому, на практиці існує чотири базові стратегії зв'язків бізнесу із суспільством (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Стратегії взаємодії бізнесу та суспільства*

Стратегія	Характеристики	Роль бізнесу
Стратегія маніпуляції	Знаходить прояв на ранніх стадіях формування ринкової економіки, коли відбувається формування громадської думки, становлення суспільних пріоритетів. Проте, в умовах стабілізації економіки та соціально-політичної сфери інформаційні маніпуляції бізнесу втрачають свою дієвість.	Маніпулятор громадської думкою
Стратегія інформування	Характеризує перехід від пропагандистко-рекламної взаємодії до інформування з метою формування громадської думки про бізнес. Бізнес потребує активізації взаємозв'язків із суспільством, намагається досягти позитивної реакції на свої дії.	Пропагандист, інформаційний агент
Стратегія взаєморозуміння	Суб'єкт бізнесу націлений не лише на те, щоб бути зрозумілим для суспільства; але й на те, щоб зрозуміти потреби суспільства. Модель заснована на науково-дослідницьких методах дослідження пріоритетів суспільства.	Агент підтримки
Стратегія соціального партнерства	Модель, яка є зорієнтованою на дослідження, аналіз та розуміння громадської думки та соціальної сфери. Передбачає здатність бізнесу реалізувати соціально-відповідальну поведінку по відношенню до широкого спектру контрагентів. У межах моделі бізнес та суспільство формують партнерські (рівноправні) відносини. Така співпраця заснована на взаєморозумінні, співпраці, підтримці контактів.	Соціальний партнер
Стратегія, заснована на Lean-мисленні	Передбачає створення максимальної цінності для клієнта із залучення мінімальних обсягів ресурсів, часу та енергії. Це сприяє одночасному посиленню інноваційності та конкурентоспроможності, здобути стійкість до змін внутрішнього та зовнішнього оточення.	Соціальний наставник

* Джерело: узагальнено за Ланкастер Дж. Лідерство в стилі LEAN: шлях до постійного вдосконалення вашого бізнесу. Київ: K.FUND, 2017. 234 с.

Тобто, бізнес є активною ланкою сучасного суспільства, що реалізується за посередництва поєднання економічного та соціального ефектів.

8.2. Переваги залучення секторів бізнесу до досягнення цілей соціального інвестування

Переваги залучення бізнесу до досягнення цілей соціального інвестування реалізуються, як з огляду на потреби суспільства так і, зважаючи на позитивні ефекти для бізнесу (табл. 8.2).

Таблиця 8.2

Переваги залучення бізнесу до досягнення цілей соціального інвестування

№	Суспільні переваги від залучення бізнесу до досягнення цілей людського розвитку	Переваги для бізнесу від його залучення для досягнення цілей людського розвитку
1	Застосування суттєвих впливів бізнесу на забезпечення соціально-економічного зростання, зростання продуктивності праці та кількості робочих місць, як факторів суспільного прогресу.	Забезпечення довгострокового процвітання бізнесу в результаті оптимізації навколишнього середовища та екосистем у сферах ділової активності бізнесу.
2	Доступ до інновацій приватного сектору стосовно нових технологій, продуктів, послуг, процесів та бізнес-моделей.	Результативне управління матеріальними ризиками та витратами.
3	Формування можливостей для досягнення масштабу за рахунок застосування компетенцій бізнесу щодо розробки бізнес-моделей для задоволення потреб клієнтів шляхом масштабування.	Формування репутації, стратегічне позиціонування на ринку та забезпечення ліцензій з метою діяльності на певному ринку
4	Поєднання державних інвестицій в рамках національних програм допомоги з благодійними, соціальними та комерційними інвестиціями бізнесу.	Зміцнення відносин з працівниками, споживачами та іншими стейкхолдерами за рахунок визначення спільних цінностей.
5	Доступ до ноу-хау та навичок.	Формування доступу до нових ринків. Інновації у царині технологій, продуктів, послуг та бізнес-моделей, які сприяють досягненню цілей людського розвитку та забезпечують доступ до нових ринків, зміцнення конкурентоспроможності компаній.
6	Формування альянсів для сприяння відповідальній соціальній та екологічній практиці, розширення цінностей та норм, зокрема захист та повага до прав людини, ефективне управління та підзвітність, посилення інтеграції та рівності	Вирівнювання ділової активності з огляду на лідерство компанії та очікування співробітників, споживачів та клієнтів

Протягом останніх років у нашій країні набуває також розповсюдження фінансових ресурсів на різні сфери господарювання. Зокрема, згідно із результатами досліджень фахівців Дніпровського інвестиційного агентства (DIA) у 2019 році в Україні фінансові ресурси міжнародних організацій направлені на досягнення низки цілей⁹⁴ (рис. 8.1).

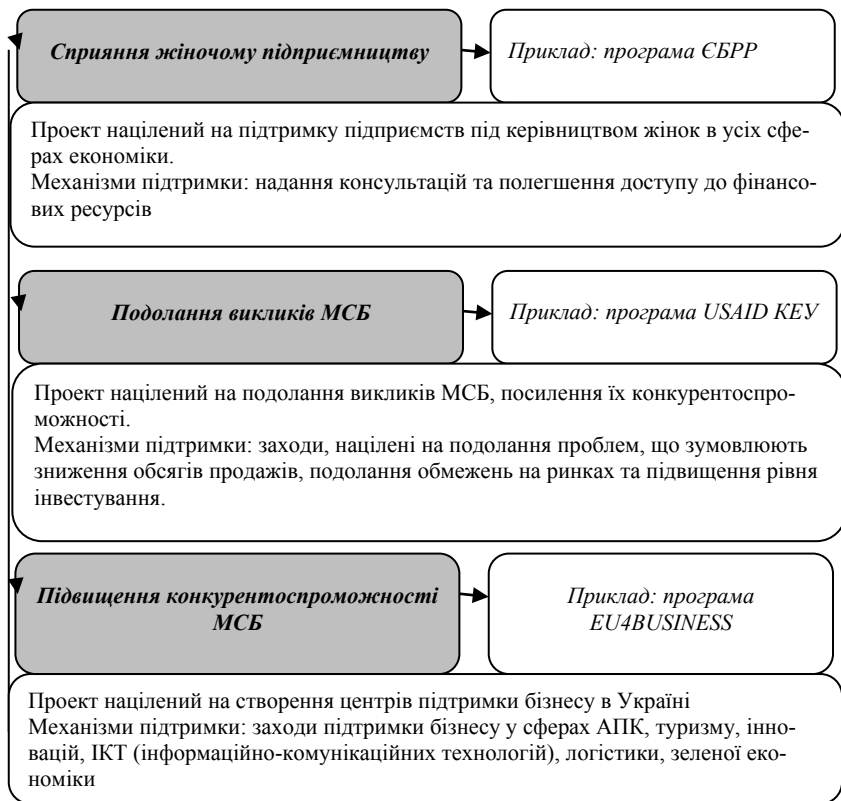

Рис. 8.1. Пріоритетні сектори залучення грантових коштів в Україні*

Визначальним залишається те, що для кожного із донорів, а також для кожної сфери залучення фінансових ресурсів притаманні специфічні вимоги до грантових заявок.

⁹⁴ Гернего Ю. О. Технології фінансування соціальних проектів та грантмейкінг. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 31–36.

8.3. Соціальні інвестиції у банківському секторі: досвід Великої Британії

На глобальному рівні створено асоціацію соціальних банків — Alliance for Banking on Values (GABV), місія якої полягає у використанні фінансових ресурсів для забезпечення сталого економічного, соціального та екологічного розвитку. До складу альянсу входить 28 фінансових установ, що діють в країнах Азії, Африки, Австралії, Латинській Америці, Північній Америці та Європі, обслуговують близько 20 млн. клієнтів, сумарний актив — близько 100 млрд. дол. США.⁹⁵

В розвинених країнах поряд із спеціалізованими соціально-орієнтованими фінансовими установами, в економічних відносинах соціального інвестування також беруть участь великі роздрібні банки («*High street banks*» у Великій Британії або «*Main street banks*» у США). Це здебільшого роздрібні банки, які мають найбільше відділень та представництв у різних регіонах. Наприклад, у Великій Британії до банків цієї групи відносять Barclays PLC, Royal Bank of Scotland Group PLC (RBS), Lloyds TSB Bank PLC, HSBC Bank PLC. Так, банк Barclays PLC надає достатньо широкий спектр соціальних інвестицій (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Проекти соціальних інвестицій Barclays PLC (Велика Британія)*

Напрямок реалізації проекту	Зміст та призначення проекту
Банкінг для змін (<i>Banking on change</i>)	Сьогодні, більше ніж 2,5 млрд. людей у світі не мають доступу до фінансових послуг (депозит, поточний рахунок, кредит). Можливість користуватися цими послугами може змінити життя людей, дати шанс реалізувати свій потенціал. Тому, Barclays разом з рядом благодійних організацій взяв участь в унікальному партнерстві. Було проведено інформаційні заходи про банківські послуги та створено пересувні центри у найбідніших країнах світу, де люди витрачають менше, ніж два долари США на день. Серед них Єгипет, Гана, Індія, Кенія, Танзанія, Уганда та Замбія. В результаті, більше ніж 700 тис. осіб отримали доступ до банківських послуг.

⁹⁵ Global alliance for banking on values. — Electronic resource. — The way of access: <http://www.gabv.org/about-us>

Напрямок реалізації проекту	Зміст та призначення проекту
Будівництво молодого майбутнього (<i>Building young futures</i>)	Спільна програма банку та ЮНІСЕФ. Мета — розвиток навичок, знань і впевненості молодих людей, які необхідні для влаштування їх власного малого бізнесу або пошуку роботи. Програма проходила у Бразилії, Єгипті, Пакистані, Уганді та Замбії. Результат — навчання близько 74 тис. молодих людей.
Простір для спорту (<i>Barclays Spaces for Sports</i>)	Банк використовує силу спорту для підтримки знедолених молодих людей, поліпшення їх перспектив на майбутнє. Створено спільноти у соціальних мережах (близько 53 тис. осіб щотижнево користуються ними), заходи у молодіжних спільнотах Великої Британії та інших країн
Соціальна інновація (<i>Social innovation</i>)	Банк є лідером у сфері соціальних інновацій. Саме він був першим, хто використав АТМ. Сьогодні працює над сервісом віртуальних переказів за посередництвом лише номерів телефонів.
Наші люди (<i>Our people</i>)	Щорічне номінування найкращих соціальних та економічних ініціатив представників банку у всьому світі.
Різноманітність та включення (<i>Diversity and inclusion</i>)	Банк є корпоративно відповідальним, заохочує ініціативи усіх співробітників

* Джерело: складено автором за Barclays. Official site. — Electronic resource.
// The way of access: <https://www.home.barclays/citizenship.html>

Соціальна політика Barclays PLC є не лише компонентою людського розвитку на національному рівні, але й є однією із можливостей його активізації в контексті глобалізації. Royal Bank of Scotland Group PLC (RBS) реалізує три ключові напрями соціальних інвестицій (рис. 8.2 — 8.3)

Рис. 8.2. Напрями соціальних інвестицій Royal Bank of Scotland Group PLC (RBS)*

Фокус на споживачів

- програма фінансової грамотності MoneySense, яка дозволила навчати 4,5 млн. молодих людей протягом 22-х років; — 757 точок отримали Digital Zones, де споживачі можуть отримати послуги банкіngu онлайн; — попереджено понад 498 спроб незаконних операцій банкіngu загальною сумою близько 303 млн. фунтів стерлінгів; — сервіс DigiDocs, який спрощує організаційні процедури для близько 40 тис. клієнтів; — сервіс Act Now, що дозволяє мінімізувати витрати клієнтів; — нова форма фундаментальних депозитних рахунків; — Launch Boost — безкоштовний девайс для надання консультативних послуг старт-апам; — підтримка жінок у бізнесі; — розроблено мобільний додаток для людей із проблемами з зором.

Відповідальний бізнес

- інтеграція фінансової та не фінансової діяльності; — лідерство у фінансуванні відновлювальних технологій; — визначення інвайронментальних цілей; — підтримка національних старт-апів; — інформування суспільства за допомогою проміжної звітності; — винагороди за підтримку цілей збалансованого людського розвитку; — фінансова підтримка організаціям, які працевлаштовують інвалідів; — підтримка бізнесу підприємців-початківців.

Співробітники RBS

- збільшення кількості жінок на керівних посадах; — входить до топ-50 роботодавців жінок; — учасник топ-100 індексу реформаторів; — тренінги лідерства; — золота нагорода міністерства захисту працівників; — срібна медаль за підтримку людей з обмеженими можливостями; — золоте весвітнього форуму найактивніших організацій; — топ-10 роботодавців людей із сім'ями.

Рис. 8.3. Напрями збалансованого банкіngu Royal Bank of Scotland Group PLC (RBS) *

8.4. Потенціал фінансування ініціатив зеленого курсу

В основі Європейського зеленого курсу лежать стратегічні пріоритети відповідно до програми дій Європейського союзу, яка репрезентує план переходу до кліматично нейтральної Європи у термін до 2050 року. Реалізація пріоритетів зеленого курсу відбувається у рамках низки політик та заходів, що зосереджені у пріоритетних сферах (рис. 8.4).

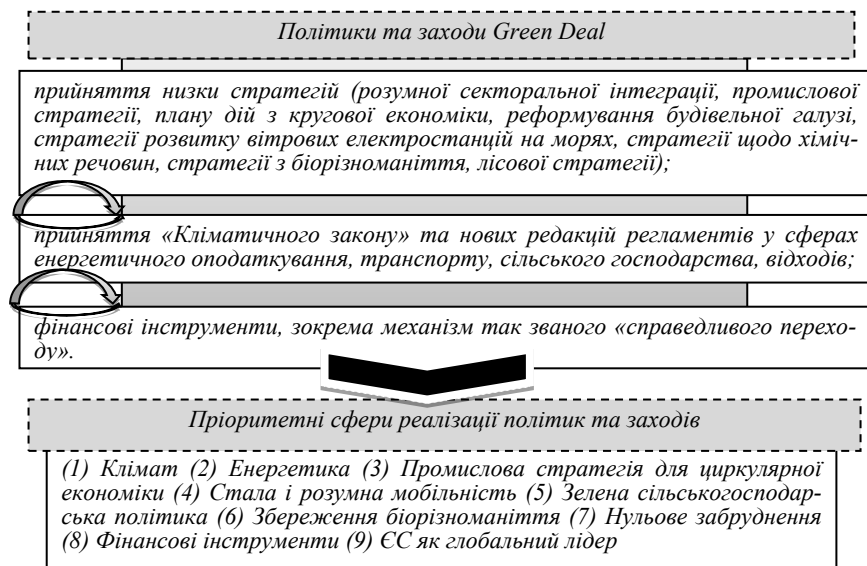

Рис. 8.4. Пріоритетні сфери та політики Європейського зеленого курсу*

* Джерело: ⁹⁶.

У свою чергу, в умовах коронавірусних викликів сьогодення, наведені заходи у рамках зеленого курсу виявляються націленими на розбудову інклюзивного суспільства шляхом формування зеленої економіки. Зокрема, зниження інтенсивності викидів вуглецю та підвищення ефективності використання ресурсів створять умови для підвищення рівня зайнятості та доходів в умовах зеленої економіки. Адже, зменшення викидів вуглецю та забруд-

⁹⁶ Європейський зелений курс: можливості та загрози для України. Аналітичний документ. Київ, 2020. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/european-green-dealwebfinal.pdf>

нення створить умови для підвищення конкурентоспроможності та стійкості виробництва за рахунок більш ефективного використання ресурсів. Вище наведені трансформації дозволять пришвидшити перезавантаження бізнесу, стимулювати «велике перезавантаження» світової економіки після подолання наслідків пандемії COVID-19 ⁹⁷.

Тому, в розвинених країнах Європи та на рівні Європейського союзу загалом актуалізуються питання трансформації реальної економіки та фінансів за рахунок підтримки прогресивних стратегій та ініціатив зеленого курсу. Подібні трансформації мають місце також і для України (рис. 8.5).

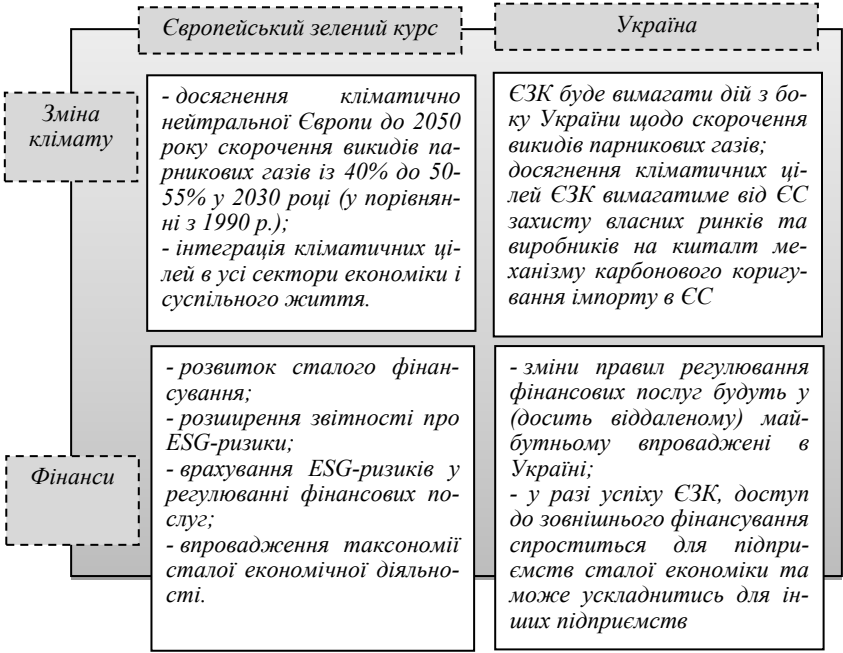

Рис. 8.5. Фінансові та екологічні пріоритети Європейського зеленого курсу*

* Джерело: ⁹⁸.

⁹⁷ Сущенко О. Відродження Фенікса: Підтримка українського «зеленого курсу» в постпандемічному світі для стрімкого руху вперед. ПРООН Україна. 2021. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/blog/2021/phoenix-rising.html>

⁹⁸ Європейський зелений курс: можливості та загрози для України. Аналітичний документ. Київ, 2020. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/european-green-dealwebfinal.pdf>

Отже, у Європі, наразі, відбувається поступове формування системи всебічного стимулювання розвитку Європейського зеленого курсу. Зокрема, поряд із власне екологічною компонентою, особливого значення набуває систематичне фінансування ініціатив та стратегічних пріоритетів зеленого курсу.

8.5. Альтернативні інвестиції як джерело підтримки креативного сектору

У багатьох країнах світу для потреб розвитку людиноцентричного бізнесу на практиці застосовуються альтернативні інвестиції. Зокрема, сучасні експерти та аналітики розподіляють альтернативні інвестиції згідно із низкою категорій (рис. 8.6).

Згідно з результатами досліджень провідних міжнародних консалтингових компаній альтернативні інвестиції набувають все більшої популярності у світі. Вони знаходять свій прояв у формі альтернативних інвестиційних інструментів, а саме: забезпечують здійснення вкладень в інвестиційні фонди, що не обмежені традиційними активами (зокрема, ф'ючерси, венчурний капітал, ETFs) та окремі інвестиційні активи (нерухомість, мистецтво)^{99, 100}.

Для фінансових активів, які належать до першої групи альтернативних інвестицій, притаманний високий рівень ризику. Проте, такі інвестиції залишаються привабливими для фінансування з огляду на: можливість диверсифікації інвестиційного портфеля; можливість отримати потенційно високий рівень доходу або цільовий (соціальний) ефект. Зокрема, соціальний ефект характерний для інвестицій у компанії, що були створені нещодавно. Адже вихід на ринок нової компанії формує основу для розвитку лідерського потенціалу, створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації потенційних співробітників. Це дозволяє створити основу для розвитку людиноцентричного бізнесу. У міжнародній практиці матеріальні активи, як об'єкт вкладення альтернативних інвестицій, ототожнюються із SWAG (*silver, wine, art, gold*), а саме: альтернативними інвестиціями в дорогоцінні метали, твори мистецтва, а також «емоційні вкладення»

⁹⁹ , Хомутенко Л. І., Усенко А. В. Альтернативне інвестування як спосіб диверсифікації інвестиційного портфеля: інвестиції в колекції вин. *Економічний аналіз*. 2017. Том 27. № 4. С. 180-187.

¹⁰⁰ Introduction to Alternative Investments. Planning Capital Management. URL: <https://planningcapital.com/wp-content/uploads/2015/05/Introduction-to-Alternative-Investments.pdf>

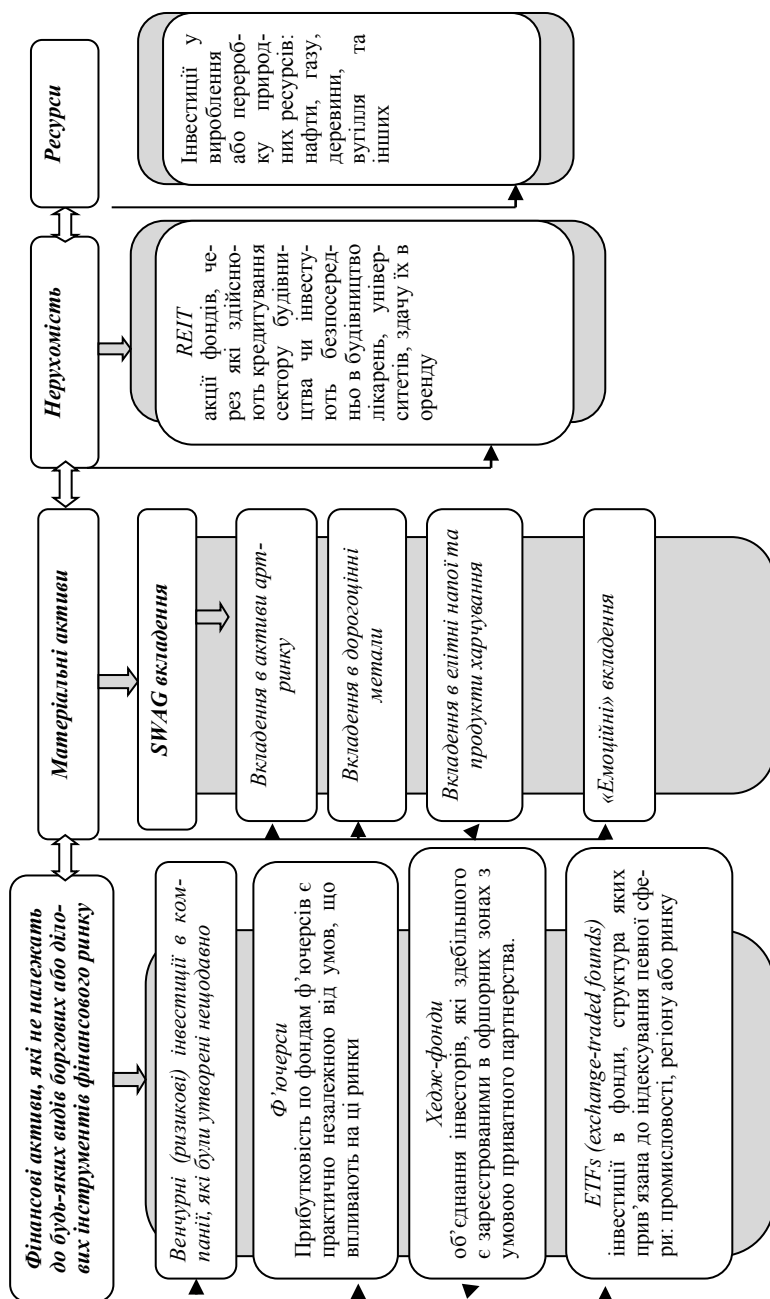

Рис. 8.6. Класифікація альтернативних інвестицій у контексті посилення людиноцентричного бізнесу*
Джерело: узагальнено авторами

(предмети розкоші та антикваріат)¹⁰¹. Тобто, в контексті розвитку людиноцентричного бізнесу SWAG вкладення можуть популяризувати його культурну компоненту, сприяти залучення бізнесу до розвитку культури. Крім того, альтернативні інвестиції передбачають приріст інвестиції у приріст матеріально-технічної бази у сферах освіти та охорони здоров'я, що забезпечує базис для людського розвитку.

8.6. Соціальні інвестиції на глобальному ринку хмарних технологій

Згідно із дослідженнями експертів PWC, наразі, у світі формується низка мегатрендів розвитку економіки спільного споживання. Досвід економік розвинених країнах світу доводить, що діджитал-технології мають потенціал не тільки для забезпечення безпосереднього ефекту для економічного зростання, але й забезпечують формування самопідтримуючого синергетичного ефекту за рахунок низки екстерналій, що розповсюджуються в контексті економічного, соціального, технологічного, інтелектуального та інфраструктурного розвитку. Для прикладу, відповідно до розрахунків експертів ЄС близько 600 млрд. євро втрачатиметься щорічно у разі призупинення цифрової трансформації. Тому, на загальноєвропейському рівні відбувається активне просування ідей єдиного цифрового ринку, який до кінця 2020-го року здатний створити близько 6 млрд. зв'язків фізичних осіб з мережею Інтернет^{102, 103}.

Швидкий розвиток діджитал-технологій заклав основу для побудова онлайн-платформ, що дозволило поєднати зусилля та цінності низки потенційних партнерів^{104, 105}. Тобто, можемо стверджувати про формування нової моделі обміну в рамках економіки спільного споживання, коли головним об'єктом обміну стають сервіси, які дають змогу запропонувати програмне забезпечення / програмні продукти для використання у будь-якій краї-

¹⁰¹ Діба М. І., Гернего Ю. О. Прояви креативної економіки та джерела її фінансування в умовах діджиталізації. *Фінанси України*. 2019. № 6. С. 81-92

¹⁰² Діба М. І., Гернего Ю. О. Діджиталізація економіки: світовий досвід та можливості розвитку в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 7. С. 50-63.

¹⁰³ Діба М. І., Гернего Ю. О. Формування діджитал-парадигми соціально-економічного розвитку. *Фінанси України*. 2018. № 8. С. 32-44.

¹⁰⁴ Osztoivits A., Kőszegi A., Nagy B., Damjanovics B. Sharing or paring? Growth of the sharing economy. Buharest: PWC, 2015. 32 p.

¹⁰⁵ Beutin N. Share economy 2017. The new business model. Berlin: PWC, 2018. 58 p.

ні світу. Зокрема, особливої актуальності набуває залучення інвестицій для впровадження та розгортання додатків, їх розробки і тестування.

У розвинених країнах Європи та Азії, а також в США все більшої популярності набувають інвестиції в процеси обміну на ринку ІТ-продуктів, коли високо-технологічний стартап, який знаходиться у будь-якій країні світу та отримує можливість розповсюджувати власне програмне забезпечення на глобальному ринку. Одночасно, потенційні споживачі програмного забезпечення отримають можливість обрати якісне програмне забезпечення та ІТ-підтримку з паралельним зменшенням затрат. У світі сформувався високоприбутковий та інвестиційно привабливий ринок хмарних технологій (*Public Cloud Service Market*) (рис. 8.7).

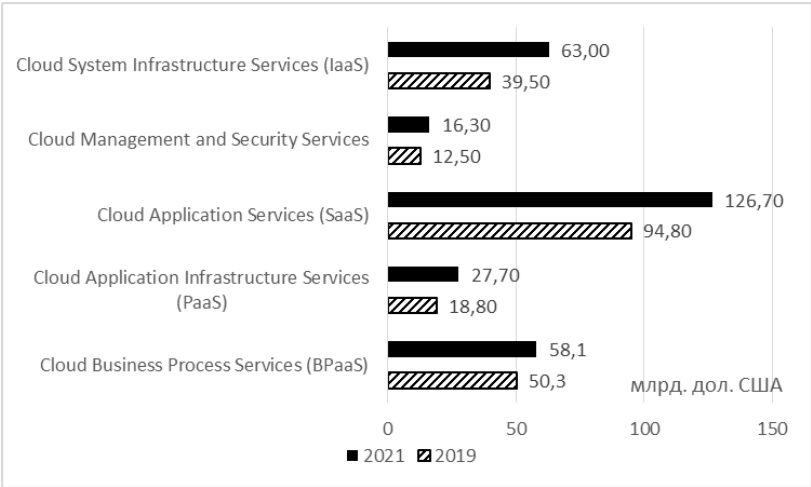

Рис. 8.7. Структура інвестицій на глобальному ринку хмарних технологій*

* Джерело: складено за ¹⁰⁶

З огляду на наведені вище тенденції, найбільшого поширення у світі набула якісно-нова бізнес-модель SaaS (*Software as a Service* — програмне забезпечення як послуга), яка отримала швидкі темпи росту та перетворилася на невід’ємну частину сучасного інноваційного бізнесу.

¹⁰⁶ Information Technology. Gartner. URL: <https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/software-as-a-service-saas>

Відповідно, цілком логічним та виправданим є те, що продовж останнього десятиліття на глобальному рівні стабільно зростають розміри інвестицій у програмне забезпечення як послугу. При цьому, найбільш активними інвесторами на глобальному ринку SaaS є організації із кількістю працівників 1000+ (великі корпорації). Проте, достатньо значними є також інвестиції в програмне забезпечення як послугу з боку МСБ (до 50-ти працівників), що зумовлює підтримку їх конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості на національних та міжнародних ринках.

Контрольні запитання

- 1. Назвіть переваги залучення бізнесу до досягнення цілей соціального інвестування
- 2. Назвіть пріоритетні сектори залучення грантових коштів в Україні
- 3. Проаналізуйте пріоритетні сфери та політики Європейського зеленого курсу
- 4. Проаналізуйте класифікацію альтернативних інвестицій у контексті посилення людиноцентричного бізнесу
- 5. Охарактеризуйте соціальні інвестиції на глобальному ринку хмарних технологій

Завдання до розділу

Ребус

1)

2)

3)

4)

Відповіді

Ребус: 1. Механізм; 2. Бенефіціар; 3. Грант; 4. Розвиток.

Творче завдання 11. Зовнішні та внутрішні ризики

Визначити та описати зовнішні та внутрішні ризики для обраної громадської організації.

Оформити у вигляді слайдів.

Тема 9. Особливості управління соціальними інвестиціями міжнародних фінансових інституцій

Не думаю, що економічна криза якось
торкнеться хороших ідей

Роб Калін, засновник Etsy.

Питання теми:

- 9.1. Міжнародні донори в Україні
- 9.2. Соціальні інвестиції Групи Світового банку
- 9.3. Діяльність УФСІ в Україні

Основні поняття та терміни:

Міжнародний ринок соціальних інвестицій, соціальні інвестиції ЄС, гранти групи Світового банку, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна асоціація розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій.

Вивчивши матеріал розділу Ви будете:

знати:

- Основні напрями діяльності міжнародних донорів в Україні
- Специфіку фінансування соціальних проєктів Групою Світового банку
- Специфіку діяльності УФСІ

вміти:

- Аналізувати специфіку діяльності груп грантових донорів, які діють в Україні
- Оцінювати результативність діяльності УФСІ
- Оцінювати результативність діяльності організацій Групи Світового банку

9.1. Міжнародні донори в Україні

Незалежність та сучасні тенденції розвитку ринкової економіки України нерозривно пов'язані із міжнародними інтеграційними процесами. Тому, участь України у роботі міжнародних фінансових організацій була й буде предметом особливої уваги державних і громадських установ з огляду на ту велику роль, яку вони мають відігравати в процесі соціально-економічного реформування на шляху до досягнення конкурентоспроможності на

міжнародних фінансових ринках. Зокрема, поживлення взаємовідносин між Україною та міжнародними фінансовими організаціями, які є провідними учасниками глобалізаційних процесів, є однією із відправних точок переходу на новий якісний рівень розвитку національної економіки. Оскільки одним із атрибутів соціального та економічного прогресу є реалізація масштабних інвестиційних проектів, поряд із національними джерелами їх фінансування виникає потреба залучення фінансових ресурсів на міжнародних ринках¹⁰⁷.

У світі існують різноманітні групи міжнародних донорів. Зокрема, для вітчизняних грантоотримувачів доступні окремі групи донорів за джерелами фінансування¹⁰⁸ (рис. 9.1).

Рис. 9.1. Групи грантових донорів, які діють в Україні*

* Джерело: узагальнено за Міжнародні програми, проекти і гранти. Тернопільська обласна Рада. Офіційний сайт. URL: <http://te-rada.org/?id=306>

Ключові міжнародні фонди та організації здійснюють соціальні інвестиції в Україні, зокрема реалізують програми підтримки освіти, охорони здоров'я та культури¹⁰⁹ (табл. 9.1).

¹⁰⁷ Гернего Ю. О. Структура та функції Світового банку в контексті глобальних трансформацій фінансового ринку. Детермінанти соціально-економічного розвитку України в умовах трансформаційних зрушень: колективна монографія. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. П. Ільчука. — Чернігів: ЧНТУ, 2018. С. 267-276

¹⁰⁸ Міжнародні програми, проекти і гранти. Тернопільська обласна Рада. Офіційний сайт. URL: <http://te-rada.org/?id=306>

Таблиця 9.1

**Основні напрями діяльності міжнародних донорських організацій
та фондів в Україні***

Організація	Напрями діяльності в контексті досягнення пріоритетів збалансованого людського розвитку					
	Освіта та наука	Охорона здоров'я	Культура	Свобода та рівність	Безпека	Добробут
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР)				X	X	X
Програми транскордонного співробітництва Європейського Союзу				X	X	X
Горизонт 2020	X		X			
COSME	X					X
Світовий банк в Україні	X	X				
Програма розвитку ООН в Україні		X		X	X	X
Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО)	X				X	X

Тобто, міжнародні донори забезпечують достатньо комплексну підтримку в частині активізації соціальних інвестицій в Україні.

9.2. Соціальні інвестиції Групи Світового банку

Однією із найбільших у світі організацій, яка сприяє економічному зростанню країн світу є Група Світового банку¹¹⁰ (рис. 9.2).

Група Світового банку складається з незалежних фінансових організацій, діяльність яких може бути не безпосередньо пов'язаною із кредитуванням. Проте, поєднання цілей кожної організації сприяє досягненню завдань реалізації глобальних пріоритетів кредитування.

¹⁰⁹ Гернего Ю. О. Фінансові механізми забезпечення збалансованого людського розвитку. Дисертація на здобуття ступення доктора економічних наук. 08.00.08 — Гроші, фінанси і кредит. Київ: КНЕУ, 2020. 498 с.

¹¹⁰ Майорова Т. В. Проектне фінансування: підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін.; за заг. та наук. ред. проф., д.е.н. Т. В. Майорової. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Київ: КНЕУ, 2017. — 434, [6] с.

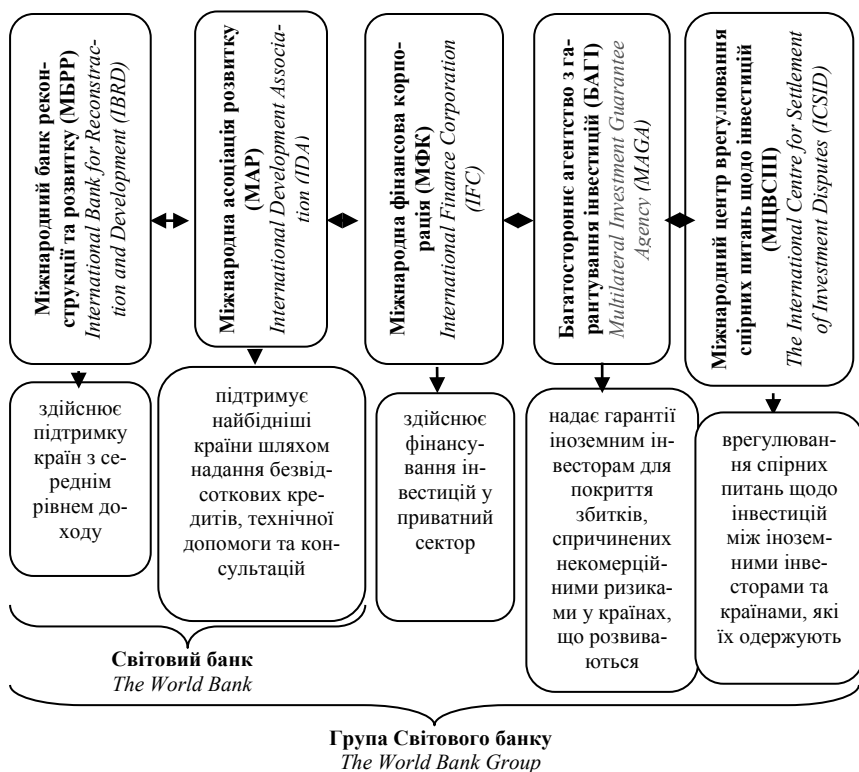

Рис. 9.2. Напрями діяльності організацій групи Світового банку*

Безпосереднім кредитуванням проектів займаються МБРР, МАР та МФК. МБРР є основою групи Світового банку, здебільшого забезпечує реалізацію проектів у країнах із середнім рівнем доходу. Кредити МАР є альтернативним джерелом фінансування проектів у найменш розвинених країнах. Кредити МФК націлені на реалізацію приватних проектів. БАГІ та МЦВСПІ в свою чергу стимулюють залучення міжнародних кредитів, забезпечуючи гарантії та допомоги при вирішенні спорів відповідно.

9.3. Діяльність УФСІ в Україні

В контексті розгляду грантових можливостей для цілей людського розвитку в Україні, звертаємо особливу увагу на специфіку діяльності та функції Українського фонду соціальних інвестицій, який було створено на початку 90-х років за підтримки

Світового банку з метою активізації соціального інвестування у країнах з перехідною економікою. Наприклад, у 1998-му році Світовим банком та фахівцями міністерств України та Адміністрації Президента було розроблено концепцію діяльності Українського фонду соціальних інвестицій (УФСІ). У 2000 році УФСІ був створений. Він є неприбутковою організацією, що покликана підтримувати найменш захищені соціальні прошарки суспільства. Насправді, це був перший соціальний проект такого масштабу в нашій країні і його головним та пріоритетним напрямом розвитку було зменшення рівня бідності в Україні.

Станом на 2018 рік УФСІ мобілізує ресурси та спрямовує їх на покращення соціально-комунальної інфраструктури та соціальних послуг. Через партнерство між органами центральної та місцевої влади, громадами та приватними і громадськими організаціями, УФСІ вирішує нагальні потреби місцевих громад у ефективний та прозорий спосіб. Виконуючи свої функції, УФСІ сприяє зміцненню громад та допомагає у побудові регіонального потенціалу щодо ефективного виконання програм на рівні громад, які націлені на соціальний розвиток. УФСІ інвестує кошти міжнародних донорів у соціальну сферу згідно із низкою напрямів (рис. 9.3).

При впровадженні проектів на рівні громад фонд приділяє особливу увагу сучасним технологіям енергозбереження та енергоефективності. Донорами УФСІ у різні роки був Світовий банк, Уряд Великої Британії (DFID), Уряд Швеції (Sida), Уряд Японії (JSDF), Уряд Німеччини (KfW), Фонд імені Чарльза Стюарта Мотта, Канадське агентство міжнародного розвитку, Міжнародний фонд «Відродження», Програма розвитку ООН¹¹¹.

Протягом періоду функціонування фонду впроваджено понад 1 200 мікропроектів в усіх регіонах України. Позитивний соціальний ефект від їх реалізації отримали понад один мільйон українців (рис. 9.4).

Наразі, у 2018-му році, реалізується грантовий проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ V» (фаза I та II), який здійснюється за фінансової підтримки уряду Німеччини (через німецький державний банк розвитку KfW).

Потенціал розвитку небанківських фінансових соціально-орієнтованих установ полягає у реалізації їх цілей за рахунок прийняття рішень, які відповідають пріоритетам зарубіжних партнерів (рис. 9.5).

¹¹¹ Український фонд соціальних інвестицій. — Electronic resource. — The way of access: <http://www.usif.org.ua/uk/pronas/2011-11-30-12-46-06.html>

Рис 9.3. Пріоритетні напрями соціальних інвестицій УФСІ*

* Джерело: узагальнено автором за¹¹².

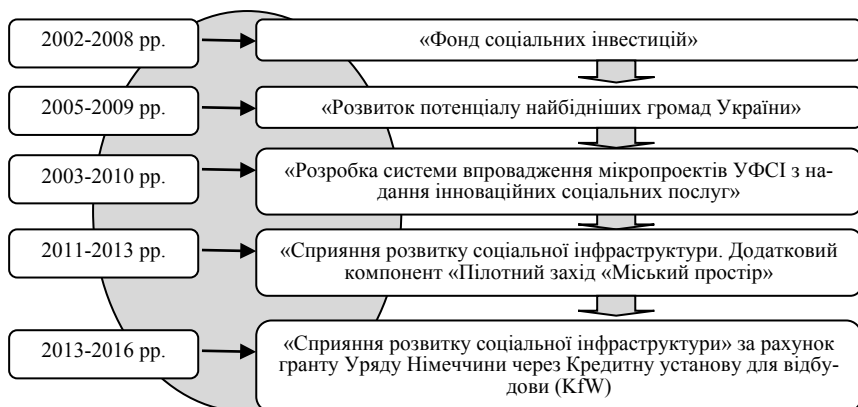

Рис 9.4. Реалізовані соціальні мікропроекти УФСІ*

* Джерело: узагальнено автором за¹¹³.

¹¹² Український фонд соціальних інвестицій (УФСІ). Офіційний сайт. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://usif.org.ua/>

¹¹³ Там само.

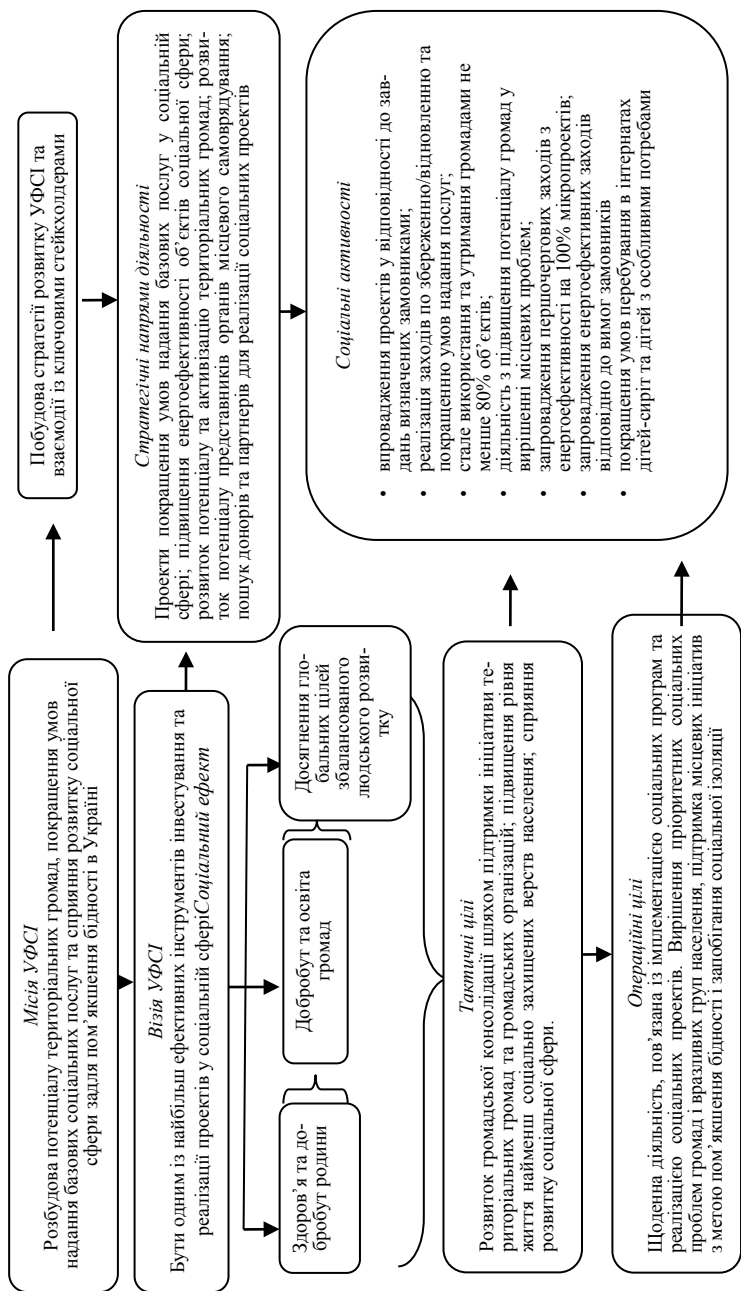

Рис 9.5. Модель збалансування цілей та рішень небанківських фінансових установ-соціальних інвесторів в Україні (на прикладі УФСІ)*

* Джерело: складено автором на прикладі дослідження соціальних практик УФСІ

Контрольні запитання

1. Дайте оцінку ступеню залучення міжнародних організацій до фінансування соціальних інвестицій в Україні
2. Дайте оцінку діяльності Групи Світового банку в Україні
3. Дайте оцінку діяльності УФСІ
4. Оцініть роль міжнародних фондів в процесі фінансування соціальних інвестицій

Завдання до розділу

Ребус

1)

2)

3)

4)

Відповіді:

1. Оцінка; 2. Рівень; 3. Освіта; 4. Заходи.

Творче завдання 12. Карта донорів

Скласти карту донорів для обраної громадської організації (перелік фондів, які потенційно могли б її профінансувати, пояснити вибір), оформити у формі слайдів.

Список використаних джерел

Основна література

1. Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз: Підручник. Київ: КНЕУ, 2000. 322 с.
2. Вітлінський В. В. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2008. 432 с.
3. Гернего Ю. О. Кредитування інноваційних проєктів. Дис. на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. 08.00.08 — Гроші, фінанси і кредит. Київ: КНЕУ, 2014. 258 с.
4. Гернего Ю. О. Фінансові важелі забезпечення збалансованого людського розвитку [Текст]: монографія / Ю. О. Гернего ; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2018. 399 с.
5. Гернего Ю. О. Фінансові механізми забезпечення збалансованого людського розвитку. Дисертація на здобуття ступення доктора економічних наук. 08.00.08 — Гроші, фінанси і кредит. Київ: КНЕУ, 2020. 498 с.
6. Диба М. І. Кредитне фінансування в інноватизації виробництва: теорія та досвід: монографія / [Ю. О. Гернего, О. М. Диба, Є. А. Поліщук.]/ за заг. ред.. д. е. н., проф. Диби М. І. Київ: КНЕУ, 2016. 536 с.
7. Майорова Т. В. Проектне фінансування: підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін.; за заг. та наук. ред. проф., д.е.н. Т. В. Майорової. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2017. 434, [6] с.
8. Пересада А. А., Майорова Т. В., Ляхова О. О. Проектне фінансування: Підручник. Київ: КНЕУ, 2005. 736 с
9. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. 2-ге вид., без змін. К.:КНЕУ, 2006. 316 с.
10. Гернего Ю. О. Економічні відносини соціального інвестування. Бізнес Інформ. 2016. №2. С. 103–108.
11. Лоюк І. Складаємо грантову заявку: збірник інструкцій як скласти грантову заявку та пояснення щодо окремих її розділів. Київ: Серія «Посібники для неурядових організацій», 2018. 18 с.
12. Розвиток КСВ в Україні: 2010 — 2018. Укладачі: Зінченко А., Саприкіна М. Київ: Видавництво «Юстон», 2017. 52 с.
13. Трансформація нашого світу: Порядок денний стійкого розвитку 2030: Програма ООН. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tsycholittia/tsili-staloho-rozvytku>
14. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Львів: Кальварія, 2017. 168 с.

15. Some Effective Grant Writing Tips. Booklet for Grantwriting. Philanthropy University. Fundraising strategies. URL: <https://courses.philanthropyu.org/courses>

Додаткова література

16. Бірюкова М. В. Цілепокладання як основа соціального проектування: праксеологічний підхід. Вісник НТУ «ХПІ». 2016. № 40 (12). С. 34 — 40

17. Благодійний фонд ПриватБанку. URL: <https://blago.privatbank.ua/ua/news/185>

18. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту. Київ: Ельга-Н, Ніка-Центр, 2001. 536 с.

19. Герасименко Г. В. Соціальні інвестиції підприємств: проблеми та перспективи розвитку в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 6. Т. 2. С. 130 — 132.

20. Гернего Ю. О. Критерії успіху грантової заявки в умовах посилення ролі соціально орієнтованого бізнесу. Бізнес Інформ. 2019. №7. С. 260–266.

21. Гернего Ю. О. Структура та функції Світового банку в контексті глобальних трансформацій фінансового ринку. Детермінанти соціально-економічного розвитку України в умовах трансформаційних зрушень: колективна монографія. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. П. Ільчука. Чернігів: ЧНТУ, 2018. С. 267-276

22. Гернего Ю. О. Технології фінансування соціальних проектів та грантмейкінг. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 18. С. 31–36.

23. Грантові програми. Український форум благодійників. URL: <http://ufb.org.ua/sekto-r-blagodijnosti/blagodijnist-biznesu/instrumenti-korporativnoi-filantropii/grantovi-programi.htm>

24. Диба М. І., Гернего Ю. О. Прояви креативної економіки та джерела її фінансування в умовах діджиталізації. Фінанси України. 2019. № 6. С. 81-92

25. Диба М. І., Гернего Ю. О. Діджиталізація економіки: світовий досвід та можливості розвитку в Україні. Фінанси України. 2018. № 7. С. 50-63.

26. Диба М. І., Гернего Ю. О. Формування діджитал-парадигми соціально-економічного розвитку. Фінанси України. 2018. № 8. С. 32-44.

27. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності, інвестування: навчальний посібник / Дука А. П. 2 — ге вид. Київ: Каравела, 2008. 432 с.

28. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України. Аналітичний документ. Київ, 2020. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/european-green-dealwebfinal.pdf>
29. Єпіфанов, А. О. Управління регіоном : навчальний посібник / А. О. Єпіфанов, М. В. Мінченко, Б. А. Дадашев ; ред. А. О. Єпіфанов. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 361 с.
30. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. -Ж. Лі. К.: Изд-во А. Капусты. 2005. 302 с.
31. Краплич Р. Корпоративна соціальна відповідальність українського бізнесу: досвід Фондації Острозьких : [посібник для бізнесу та неприбуткових організацій]; [Упоряд. Р. Бовгиря, С. Пайсаніді, О. Краплич, А. Кіслов, та ін.]. Рівне : Фондація ім. князів-благодійників Острозьких, 2005. 74 с.
32. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. 356 с.
33. Міжнародні програми, проекти і гранти. Тернопільська обласна Рада. Офіційний сайт. URL: <http://te-rada.org/?id=306>
34. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. Навч. посіб. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2015. 180 с.
35. Разом за життя. Благодійна програма. URL: <http://razom.eximb.com/ua/about/statistics/>
36. Рамковий документ з екологічного та соціального менеджменту. Проект доступу до довготермінового фінансування. ПАТ «Укрексімбанк». Київ, 2016. 39 с.
37. Репіна І. М., Лисечко Є. Г. Інноваційні підходи до оцінювання ефективності соціального підприємництва. Соціально-трудова сфера: сучасний стан, проблеми та стратегічні напрями розвитку: зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 14–16 листоп. 2017 р. Київ : КНЕУ, 2017. С. 162–164.
38. Сталий розвиток компанії «Нова пошта». Офіційний сайт компанії «Нова пошта». URL: <https://novaposhta.ua/csr>
39. Сущенко О. Відродження Фенікса: Підтримка українського «зеленого курсу» в постпандемічному світі для стрімкого руху вперед. ПРООН Україна. 2021. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/blog/2021/phoenix-rising.html>
40. Український фонд соціальних інвестицій (УФСІ). Офіційний сайт. URL: <http://usif.org.ua/>

41. Український форум благодійників. Офіційний сайт. URL: <http://ufb.org.ua/sektor-blagodijnosti/blagodijnist-v-gromadi/instrumenti-blagodijnosti-u-gromadi/investuvannja-u-gromadu.htm>
42. Укрексімбанк. Офіційний сайт. URL: <https://www.eximb.com/ukr/financial/world-bank-long-term-financing/>
43. Хомутенко Л. І., Усенко А. В. Альтернативне інвестування як спосіб диверсифікації інвестиційного портфеля: інвестиції в колекції вин. Економічний аналіз. 2017. Том 27. № 4. С. 180-187.
44. Beutin N. Share economy 2017. The new business model. Berlin: PWC, 2018. 58 p.
45. Bowen, H. Social Responsibilities of the Businessman / H. Bowen. N. Y. : Harper and Row, 1953. P. 6
46. Carroll, A. (1979) A three-dimensional model of corporate performance. *Academy of Management Review* 4(4), 497–505.
47. Clarkson, M. (1995) A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performace. *Academy of Management Review* 20(1), 92–117.
48. David R. Henderson. Why Milton Friedman Was Rare. *Econ Journal Watch* 10(2) May 2013: p. 189-194
49. Epstein E. The Corporate Social Policy Process: Beyond Business Ethics, Corporate Social Responsibility, and Corporate Social Responsiveness. *California Management Review*. 1987. Vol. 24 №3 p. 53 — 63
50. G 20 Leaders Communique Hangzhou Summit (4 — 5 September 2016). URL: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-16-2967_en.htm
51. Global alliance for banking on values. URL: <http://www.gabv.org/about-us>
52. Government as Partner? CSR Policy in Europe. — Gutersloh : Bertelsmann Stiftung, 2006. 4 p.
53. Information Technology. Gartner. URL: <https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/software-as-a-service-saas>
54. Introduction to Alternative Investments. Planning Capital Management. URL: <https://planningcapital.com/wp-content/uploads/2015/05/Introduction-to-Alternative-Investments.pdf>
55. Knox, S.D. and Walker, D. (2003) Empirical developments in the measurement of involvement, brand loyalty and their relationship in grocery markets. *Journal of Strategic Marketing* 11(7), 271–286.
56. New Rules for Grantmakers and Donors. An Overview for Private Foundations, Organizations Sponsoring. Donor-Advised Funds, and Donors. GuideStar USA, Inc. URL: <https://www2.guidestar.org/ViewCmsFile.aspx?ContentID=3776>

57. Osztovits A., Kőszegi A., Nagy B., Damjanovics B. Sharing or paring? Growth of the sharing economy. Buharest: PWC, 2015. 32 p.
58. Pink D. H. Free Agent Nation: How America's New Independent Workers Are Tran. 2001. 368 p.
59. Proposal writing. Frequently asked questions. Module 3. Philanthropy University. Fundraising strategies. URL: <https://courses.philanthropyu.org/courses>
60. Social investment is the use of repayable finance to achieve a social as well as a financial return. Big Society Capital. Transforming social investments. URL: <http://www.bigsocietycapital.com/what-social-investment-0>
61. The Economist Intelligence Unit (EIU). Official website. URL: <http://www.eiu.com/home.aspx>
62. Well-being Index (2017). Gallup. URL: <http://www.well-beingindex.com/>
63. What is social investment? Social investment Scotland. URL: <http://www.socialinvestmentscotland.com/what-is-social-investment/>
64. What is social responsibility (SR)? ASQ: The Global Voice of Quality. URL: <http://asq.org/learn-about-quality/social-responsibility/index.html>
65. Wood, D. (1991) Corporate social performance revisited. Academy of Management Review 16(4), 691–718.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаткові творчі завдання під час вивчення дисципліни.

Частина 1. Процес підготовки компанії до участі у конкурсі на отримання гранту

1. Опишіть фандрейзингову стратегію компанії (яким чином та з яких джерел наразі залучаєте кошти; яким чином плануєте це робити надалі; протягом наступних 3-х- 5-ти років) (орієнтовно 3 стор.)

2. Опишіть концепцію Вашого соціального проекту або бізнес проекту з соціальною компонентою (детально опишіть ідею, мету, коротка характеристика планів щодо реалізації) (орієнтовно 3 стор.)

3. Написання тез (будь-яка тематика, що стосується соціальних інвестицій / грантового фінансування)

4. Опишіть 4-5 стейкхолдерів Вашого проекту (стейкхолдер — його потреба — яким чином плануєте задовольнити цю потребу за рахунок проекту) (орієнтовно 3 стор.) — відповідь можна надати у табличній формі.

5. Моніторинг 4-х — 5-ти грантових конкурсів під Вашу ідею (конкурс — посилання на його сторінку — коротка характеристика конкурсу) (орієнтовно 3 стор.) — відповідь можна надати у табличній формі. Спочатку коротко описати ідею.

6. Бюджет Вашого проекту (з коротким поясненням статей та обґрунтуванням розподілу витрат)

Приклад форми:

	GRANTS FUND			COST SHARE			PROJECT TOTAL (Grant+Cost Share)		
Cost Category	Year 1	Year 2	TOTAL	Year 1	Year 2	TOTAL	Year 1	Year 2	TOTAL
TOTAL SALARIES	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL STAFF FRINGE BENEFITS	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL CONSULTANTS	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL TRAVEL AND TRANSPORTATION	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL TRAININGS, SEMINARS, WORKSHOPS	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL EQUIPMENT AND SUPPLIES	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL OTHER DIRECT COSTS	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL INDIRECT COSTS	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00
TOTAL BUDGET	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00	\$0,00

7. SWOT аналіз компанії.

8. Стратегія КСВ Вашої компанії (які зовнішні / внутрішні соціальні ініціативи пропонуєте / чому вони важливі для суспільства / яким чином пропонуєте їх фінансувати надалі) (орієнтовно 3 стор.).

9. Аналіз 4-х — 5-ти конкурентів (конкурент — що він пропонує — переваги — недоліки — чому Ваш продукт / ідея кращі) (орієнтовно 3 стор.) — відповідь можна надати у табличній формі.

**Сторінка — 14 шрифт, 1,5 інтервал.*

Частина 2. Соціальний проект або бізнес-проект соціального спрямування — мови: українська або англійська

Приклад можливої аплікаційної форми: аплікаційна форма Фонду Відродження.

Навчальне видання

ДИБА Михайло Іванович
ГЕРНЕГО Юлія Олександрівна

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Видано в авторській редакції

Верстка *Т. Мальчевської*

Підп. до друку 06.10.2022. Формат 60×84/16. Папір офсет. № 1.
Гарнітура Тип Таймс. Друк офсет. Ум.-друк. арк. 7,67.
Обл.-вид. арк. 8,7. Зам. 22-5728

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera_kneu@ukr.net

Для нотаток

Для нотаток